

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BEŞERİ ve İKTİSADİ COĞRAFYA AÇISINDAN GÖKÇEADA

BEŞERİ ve İKTİSADİ COĞRAFYA AÇISINDAN GÖKÇEADA

Dr. Cengiz KAHRAMAN

İstanbul, 2022

“Bu çalışma İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (İÜC-BAP) tarafından 32434 no lu (NAP) proje kapsamında desteklenmiştir.”

İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Mühendislik Fakültesi

Mühendislik Bilimleri Bölümü

Orcid No: 0000-0003-0272-649X

E-posta: cengiz.kahraman@iuc.edu.tr

ARTİKEL AKADEMİ: 218
Sosyal ve Beşeri Bilimler Temel Alanı

HAKEM KURULU:

Prof. Dr. Giuseppe T. CIRELLA
Prof. Dr. Mohammed SHARAF
Prof. Dr. Targan ÜNAL
Prof. Dr. Sibel KILIÇ
Dr. Yıldırım Onur ERDİREN

(Yayın Kataloqlama Bilgisi: CIP)

Kahraman, Cengiz.

Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından Gökçeada / Cengiz Kahraman.-- Birinci baskı.--
İstanbul: Artikel Akademi, 2022.

106 sayfa: şekil, tablo, fotoğraf ; 24 cm. -- (Artikel Akademi; 218.)

ISBN: 978-625-8088-07-6

Kaynakça: sayfa 141-145.

1. Gökçeada (Türkiye) -- Tarih. 2. Imroz Island (Turkey) -- History. 3. Gökçeada (Türkiye) --Tanıtım ve seyahat. 4. Imroz Island (Turkey) -- Description and travel. I.Eser adı. II. Dizi.

DS51.I47/.K34 2022

956.2/KAH 2022

Baskı ve Cilt: Net Kırtasiye Tanıtım ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu, İnönü Caddesi & Beytül Malcı Sokak 23/A,
34427 Beyoğlu/İstanbul
Matbaa Sertifika No: 47334

Artikel Akademi bir Karadeniz Kitap Ltd. Şti. markasıdır.

©Karadeniz Kitap - 2022

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

KARADENİZ KİTAP LTD. ŞTİ.

Koşuyolu Mah. Mehmet Akfan Sok. No:67/3 Kadıköy-İstanbul

Tel: 0 216 428 06 54 // 0530 076 94 90

Yayıncı Sertifika No: 19708

mail: info@artikelakademi.com

www.artikelakademi.com

BEŞERİ ve İKTİSADİ COĞRAFYA AÇISINDAN GÖKÇEADA

Dr. Cengiz KAHRAMAN

İnsan-doğa ilişkilerinde doğal ortamın nasıl şekillendiği ve etkilendiği sorusu önümüzdeki yüzyılda üzerinde en fazla tartışılacak sorulardan biridir. Dünyada yaygınlaşan küresel ısınma, iklim değişikliği, ormansızlaşma, çölleşme, sera gazlarında artış, biyolojik çeşitliliğin azalması, su-hava-toprak kirliliği vb. gibi sorunlar, insanoğlunun gezegenimizdeki geleceğini tehlikeye atmaktadır. Nitekim, son yıllarda artış kaydeden doğal afetler ile günümüzde tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 Pandemisi bu gerçeği insanlığa dramatik bir şekilde hatırlatmaktadır.

Nüfus kontrolü ile birlikte insan yerleşimlerinde ekolojik ayak izinin azaltılması, günümüzdeki çevresel felaketleri daha fazla anlamamızı ve bu sorunlara insanlık olarak güçlü yanıtlar vermemizi sağlayacak anahtar bileşenler olabilir.

“Bu kitap, Covid-19 Pandemisi’nde hayatını kaybeden insanlara adanmıştır.”

ÖNSÖZ

Gökçeada, Ege Denizi'nin kuzeyinde, Çanakkale Boğazı'nın kuzeybatısında yer alan Türkiye'nin en büyük adasıdır. Çanakkale iline bağlı bir ilçe statüsünde olan ada, 289,5 km² yüzölçümüne sahiptir. Gökçeada'nın güneybatısında yer alan Avlaka Burnu Türkiye'nin batı yönündeki topraklarının en uç kesimini oluşturmaktadır. Güneyindeki Bozcada ile birlikte Ege Denizi'nde idari yerleşme bulunan iki adasından biri olan Gökçeada, coğrafi konumu gereği yüksek jeopolitik ve jeostratejik öneme haizdir. Gökçeada'nın sahip olduğu elverişli doğal şartların beşeri ve ekonomik hayata sunduğu olanaklara rağmen, bu özellikleri günümüze kadar yeterince kullanılamamış ve geliştirilememiştir. Bu durum Ada ekonomisi açısından önemli bir kayıp olarak görünmektedir.

Günümüzde herhangi bir bölgenin coğrafi peyzajı artan nüfusa ve beşeri faaliyetlerin yoğunluğuna göre çok hızlı değişmektedir. Dolayısıyla, beşeri coğrafya çalışmaları güncelliğini çok çabuk yitirmektedir. Bu nedenle, önceki çalışmalara göre coğrafi bir üitedeki zamansal değişimleri görebilmek, güncel coğrafi şartları ortaya koyabilmek açısından beşeri coğrafya çalışmalarının belirli aralıklarla yapılması zorunluluk arz etmektedir. Kitap çalışması olarak 1. baskısıyla bilim insanları ve okuyucuyla buluşan bu araştırmadaki amacımız, Gökçeada'nın fiziki coğrafya özellikleri ışığında adanın nüfus, yerleşme, tarım, turizm, ulaşım, sanayi, ticaret vb. beşeri ve ekonomik özelliklerini güncel bir şekilde ortaya koymak, başta turizm ve tarım sektörü olmak üzere adanın ekonomik açıdan gelişebilmesi için çözüm önerileri geliştirmektir.

Araştırmalarımız sırasında yaptığımız literatür çalışmasında Gökçeada coğrafyasını çeşitli yönleriyle ele alan çalışmalar bulunsa da Gökçeada'nın gerek fiziki gerekse beşeri coğrafyasını bütünüyle ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, okumakta olduğunuz bu kitabın adanın coğrafi özelliklerini açıklaması, mevcut ekonomik potansiyeli ve sorunları ortaya

koyması, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve Ada'nın tanınırlığını arttırması bakımından yararlı olacağını düşünmekteyim.

Bu çalışma vesilesiyle, bugünlere gelmemde büyük emeği olan değerli Hocam Sayın Prof. Dr. Süha GÖNEY'e teşekkürlerimi sunarım. Yürütmekte olduğum akademik çalışmalarda her zaman sağladıkları desteklerden dolayı İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü'ne, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne, Mühendislik Fakültesi Dekanlığı'na ve isimlerini burada sayamayacağım Mühendislik Bilimleri Bölümü'nün değerli akademisyenlerine çok teşekkür ederim. Ayrıca, çalışmalarında yol gösterici fikirleriyle destek ve teşviklerini gördüğüm İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Mühendislik Fakültesi değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Hüseyin TUR, Prof. Dr. Mohammed Sharaf, Doç. Dr. Gökhan ÇAYLI, Dr. Öğretim Üyesi Güzide Ö. Eroğlu Pektaş, Dr. Öğretim Üyesi Fethi Ahmet YÜKSEL, Dr. Öğretim Üyesi Nihan HOŞKAN hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

Arazi çalışmaları sırasında sağladıkları verilerden dolayı mestektaşım Dr. Mesut ŞİMŞEK'e, Gökçeada Belediyesi'ne, Gökçeada Tarım İlçe Müdürlüğü'ne, bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları ile yardımsever Ada halkına, çalışmanın basımını gerçekleştiren Artikel Akademi Uluslararası Yayınevi Genel Yayın Koordinatörü Aysel AKDAŞ'a ve her zaman manevi desteklerini esirgemeyen anneme, babama, eşim Dilhun ve oğlum Barış'a teşekkürü bir borç bilirim.

Dr. Cengiz Kahraman

Şişli, 2022

Sunuş ..

Coğrafya insan-mekan etkileşimini çeşitli boyutlarıyla inceleyen bir bilim dalı olması yanında multidisipliner çalışmalara açık kompleks bir bilimdir. Günümüzde artan nüfus dünya ile birlikte coğrafi ünitelerin bilimsel ilkelere göre etüdü ve buna göre planlanması, coğrafi bölgelerden optimum verimi sağlamak açısından önem taşımaktadır. Bu yönleri göz önünde bulundurulduğunda, coğrafya biliminin de yardımıyla dünyamızın kısıtlı kaynaklarını en uygun şekilde kullanmak ve bu sayede sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturabilmek mümkündür. Günümüzde gittikçe artan çevre felaketlerinin de verdiği mesaj gibi insanlık olarak daha sağlıklı coğrafyalar kurarak, ekolojik şehirleri ve doğal habitatları ile dünyamızı gelecek kuşaklara bırakmalıyız.

Farklı bir disiplinde uzmanlaşmış bir bilim insanı olarak coğrafyanın gücünü ve bakış açısını değerli bilim insanı Cengiz Kahraman'ın çalışmalarına tanık olunca fark ettim. Ülkemiz için son derece önemli ve stratejik bir ada olan Gökçeada'nın fiziki, beşeri ve iktisadi coğrafyasını çeşitli yönleriyle ortaya koyan bu eserin de Ada ile ilgili ileride yapılacak çalışmalara ve Ada'nın sürdürülebilir kalkınmasına ışık tutma potansiyeli taşıdığına inanıyorum.

Son derece titiz çalışarak bu eseri vücuda getiren kıymetli dostum, bölümümüz akademisyenlerinden Dr. Cengiz Kahraman'ı kutlar, başarılarının devamını dilerim.

Avcılar, 24.01.2022

Doç. Dr. Gökhan Çaylı

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Mühendislik Bilimleri Bölüm Başkanı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: GÖKÇEADA’NIN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	
1.1 MORFOLOJİK ÖZELLİKLER	7
1.2 İKLİM ÖZELLİKLERİ	20
1.2.1 Sıcaklık	21
1.2.2 Yağışlar ve Nemlilik	26
1.2.3 Basınç ve Rüzgarlar	33
1.2.4 İklim Sınıflandırması	37
1.3 TOPRAK ÖZELLİKLERİ	39
1.3.1 Toprak Türleri	40
1.3.2 Toprakların Verimlilik Yönünden Sınıflandırılması	43
1.3.3 Erozyon	
1.4 BİTKİ ÖRTÜSÜ	49
1.5 HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER	50
II. BÖLÜM: GÖKÇEADA’NIN BEŞERİ COĞRAFYASI	
2.1 YERLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ	54
2.2 Nüfusun Genel Özellikleri	58
2.2.1 Nüfus Artış Hızı	63
2.2.2 Şehir ve Kırsal Nüfusu	66
2.2.3 Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı	69
2.2.4 Nüfus Hareketleri (Göçler)	71
2.3 YERLEŞME	74
2.3.1 Kırsal Yerleşmeleri	77
2.3.2 Şehir Yerleşmeleri	94
III. BÖLÜM: GÖKÇEADA’NIN EKONOMİK COĞRAFYASI	
3.1 GENEL ARAZİ KULLANIMI	99
3.2 TARIM	101
3.2.1 Meyvecilik ve Bağcılık	106

3.2.2 Sebzecilik	109
3.2.3 Tarla Bitkileri	111
3.2.4 Hayvancılık ve Balıkçılık	113
3.3 TURİZM	118
3.4 ULAŞIM	132
3.5 SANAYİ VE TİCARET	135
SONUÇ	137
KAYNAKÇA	141
EK.	
FOTOĞRAFLAR	146

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1: *Gökçeada'da İdari Bölünüşe Göre Yerleşim Birimleri*
- Tablo 2: *Gökçeada Çevresinde Tarihi Depremler*
- Tablo 3: *Gökçeada'da Göney Metoduna Aylara Göre Sıcaklık Sınıflaması*
- Tablo 4: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Sıcaklıklar*
- Tablo 5: *Gökçeada'da Mevsimlik Ortalama Sıcaklıklar*
- Tablo 6: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar*
- Tablo 7: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar*
- Tablo 8: *Gökçeada'da Donlu Gün Sayısı*
- Tablo 9: *Gökçeada'da Mevsimlik Ortalama Yağışlar (mm.)*
- Tablo 10: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Yağışlar (mm.)*
- Tablo 11: *Gökçeada'da Kar Yağışlı Gün Sayısı*
- Tablo 12: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Bağıl Nem*
- Tablo 13: *Gökçeada'da Aylara Göre Bulutluluk Derecesi (0-10)*
- Tablo 14: *Gökçeada'da Aylara Göre Bulutlu Gün Sayısı*
- Tablo 15: *Gökçeada'da Aylara Göre Basınç (mb.)*
- Tablo 16: *Gökçeada'da Yönler Göre Rüzgarın Hızı*
- Tablo 17: *Thorntwaite Metoduna Göre Gökçeada'nın Su Bilançosu*
- Tablo 18: *Gökçeada'da Toprak Türlerinin Kapladıkları Alanlar ve Yüzdelikleri*
- Tablo 19: *Gökçeada'da Arazi Kullanım Kabiliyeti*
- Tablo 20: *Cumhuriyet Öncesi Dönemde Gökçeada Nüfusu*
- Tablo 21: *Gökçeada'da 1927-2019 Dönemi Nüfus Sayımları*
- Tablo 22: *Gökçeada'da Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı*
- Tablo 23: *Türkiye ve Gökçeada'da Nüfus Artış Hızları*

- Tablo 24: *Gökçeada'da Şehir ve Kır Nüfusu*
- Tablo 25: *Gökçeada ve Türkiye'de Nüfus Yoğunlukları*
- Tablo 26: *. Gökçeada'daki yerleşmelerde 1965 sayımına göre nüfusun artış/azalış oranları*
- Tablo 27: *Gökçeada'daki Köylerin Nüfus Büyüklükleri*
- Tablo 28: *Gökçeada'daki Köylerin Nüfusu (1960-2019)*
- Tablo 29: *Gökçeada'daki Köylerin Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı*
- Tablo 30: *Bademli Köyünde Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 31: *Dereköy'de Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 32: *Eşelek Köyünde Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 33: *Kaleköy'de Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 34: *Şirinköy'de Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 35: *Tepeköy'de Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 36: *Uğurlu Köyünde Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 37: *Yeni Bademli Köyünde Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 38: *Zeytinlilöy'de Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 39: *Gökçeada İlçe Merkezinde Nüfus (1960-2019)*
- Tablo 40: *Gökçeada'da Genel Arazi Kullanım Durumu*
- Tablo 41: *Gökçeada'da Tarım Alanlarının Dağılışı*
- Tablo 42: *Gökçeada'da Bazı Tarım Alet ve Makineleri Sayısı*
- Tablo 43: *Gökçeada'da Meyve Alanları ve Üretim*
- Tablo 44: *Gökçeada'da Meyve Ağacı Sayıları*
- Tablo 45: *Gökçeada'da Sebzeçilik ve Üretim*
- Tablo 46: *Gökçeada'da Tarla Bitkileri ve Üretim*

Tablo 47: *Gökçeada'da Hayvan Sayıları*

Tablo 48: *Gökçeada'da Kümes Hayvanı Sayıları*

Tablo 49: *Gökçeada'da Avlanan Hedef Balık Türleri*

Tablo 50: *Gökçeada'da Tarihi ve Kültürel Değerler*

Tablo 51: *Gökçeada'da Yürüyüş Güzergahları*

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1: *Gökçeada'nın Lokasyonu*
- Şekil 2: *Gökçeada'nın Jeoloji Haritası*
- Şekil 3: *Gökçeada'nın İzohips Haritası*
- Şekil 4: *Gökçeada'nın Kabartma Haritası*
- Şekil 5: *Gökçeada'nın Eğim Haritası*
- Şekil 6: *Gökçeada'nın Bakı Haritası*
- Şekil 7: *Türkiye Deprem Tehlike Haritası*
- Şekil 8: *Gökçeada Çevresinin Fay Haritası*
- Şekil 9: *Gökçeada Çevresinde Görülen Depremlerin Dağılımı*
- Şekil 10: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Sıcaklıklar*
- Şekil 11: *Gökçeada'da Mevsimlik Ortalama Sıcaklıklar*
- Şekil 12: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar*
- Şekil 13: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar*
- Şekil 14: *Gökçeada'da Donlu Gün Sayısı*
- Şekil 15: *Gökçeada'da Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı*
- Şekil 16: *Gökçeada'da Aylık Ortalama Yağışlar*
- Şekil 17: *Gökçeada'da Kar Yağışlı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı*
- Şekil 18: *Gökçeada'da Bağıl Nemin Aylara Göre Dağılımı*
- Şekil 19: *Gökçeada'da Aylara Göre Bulutluluk Derecesi (0-10)*
- Şekil 20: *Gökçeada'da Aylara Göre Bulutlu Gün Sayısı*
- Şekil 21: *Gökçeada'da Aylara Göre Basıncın Dağılımı*
- Şekil 22: *Gökçeada'da Yönlere Göre Rüzgarın Esme Sayıları*
- Şekil 23: *Gökçeada Rüzgar Güllü*

- Şekil 24: Gökçeada 'da Yönlere Göre Rüzgarın Hızı
- Şekil 25: Thornthwaite Metotoduna Göre Gökçeada 'nın Su Bilançosu Diyagramı
- Şekil 26: Gökçeada 'da Toprak Türlerinin Yüzdelik Dağılımı
- Şekil 27: Gökçeada 'nın Toprak Türleri Haritası
- Şekil 28: Gökçeada 'da Arazi Kullanım Kabiliyeti (%)
- Şekil 29: Gökçeada 'nın Erozyon Haritası
- Şekil 30: Gökçeada Hidrografi Haritası
- Şekil 31: Gökçeada 'da 1927-2019 Dönemi Nüfusun Değişimi
- Şekil 32: Gökçeada Nüfus Piramidi
- Şekil 33: Türkiye ve Gökçeada 'da Nüfus Artış Hızları
- Şekil 34: Gökçeada 'da Şehir ve Kırsal Nüfusunun Değişimi
- Şekil 35: Gökçeada ve Türkiye 'de Nüfus Yoğunluklarındaki Değişim
- Şekil 36: Gökçeada 'da Arazinin Kullanımının Oransal Dağılımı (%)
- Şekil 37: Gökçeada 'da Tarımsal Arazilerin Dağılımı
- Şekil 38: Gökçeada 'da Meyve Üretimi
- Şekil 39: Gökçeada 'da Sebze Üretiminin Üretim Oranları
- Şekil 40: Gökçeada 'da Yem Bitkilerinin Üretim Oranları
- Şekil 41: Gökçeada 'da Büyük ve Küçükbaş Hayvan Yüzdelikleri
- Şekil 42: Gökçeada 'da Hayvan Türlerinin Dağılımı
- Şekil 43: Gökçeada 'da Yürüyüş Güzergahları
- Şekil 44: Gökçeada 'da Konaklama Sayıları (2015-2019)
- Şekil 45: Gökçeada 'da Turizm Tesislerinin Doluluk Oranları (2015-2019)
- Şekil 46: Gökçeada 'nın Ulaşım Haritası

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

- Fotoğraf 1: *Gökçeada'dan Bir Görünüm*
- Fotoğraf 2: *Gökçeada (Yıldızkoy)*
- Fotoğraf 3: *Yıldız Koy Bölgesi'nde Kumtaşı Katmanları*
- Fotoğraf 4: *Gökçeada Tuzgölü*
- Fotoğraf 5: *Gökçeada Zeytinliköy Barajı*
- Fotoğraf 6: *Gökçeada Tuzgölü*
- Fotoğraf 7: *Tarihi çamaşırhaneler (Eski Bademli Köyü)*
- Fotoğraf 8: *Kaleköy Liman Kilisesi*
- Fotoğraf 9: *Gökçeada İlçe Merkezinde Klasik Mesken Tipleri*
- Fotoğraf 10: *Gökçeada'da Eski Meskenler*
- Fotoğraf 11: *Gökçeada'da Eski Meskenler*
- Fotoğraf 12: *Bademli Köyünde Taş Meskenler*
- Fotoğraf 13: *Bademli Köyünden Bir Görünüm*
- Fotoğraf 14: *Dereköy'den Bir Görünüm*
- Fotoğraf 15: *Dereköy'de Tarihi Taş Evler*
- Fotoğraf 16: *Eşelek Köyünün Genel Görünümü*
- Fotoğraf 17: *Eşelek Köyü Yeni Cami ve Eski Köyden (Biga) Getirilen Minare*
- Fotoğraf 18: *Yukarı Kaleköy*
- Fotoğraf 19: *Kaleköy'den Bir Görünüm*
- Fotoğraf 20: *Yeni Bir Yerleşim Birimi Şirinköy*
- Fotoğraf 21: *Tepeköy (Köy Meydanı)*
- Fotoğraf 22: *Tepeköy Girişi*
- Fotoğraf 23: *Uğurlu Köyü*

Fotoğraf 24: *Yeni Bademli Köyü*

Fotoğraf 25: *Zeytinliköy'den Bir Görünüm*

Fotoğraf 26: *Zeytinliköy Meydan Çevresi*

Fotoğraf 27: *Gökçeada Meydanı*

Fotoğraf 28: *Gökçeada İlçe Merkezinden Genel Bir Görünüm*

Fotoğraf 29: *Gökçeada İlçe Merkezi*

Fotoğraf 30: *Gökçeada Tarım Arazileri (Büyükdere Vadisi)*

Fotoğraf 31: *Kaleköy Balıkçı Barınağı*

Fotoğraf 32: *Gökçeada Müzesi*

Fotoğraf 33: *Gökçeada Müzesi*

Fotoğraf 34: *Gökçeada Merkez Cami*

Fotoğraf 35: *Bademli Köyünde Yer Alan Tarihi Çamaşırhane*

Fotoğraf 36: *Gökçeada Kaya Mezarları*

Fotoğraf 37: *Yukarı Kaleköy ve İskiter Kalesi Kalıntıları*

Fotoğraf 38: *Yeni Bademli Höyüğü*

Fotoğraf 39: *Gökçeada'da Rüzgar Sörfü*

Fotoğraf 40: *Gökçeada Aydıncık (Kefaloz) Plajı*

Fotoğraf 41: *Gökçeada Yıldızkoy*

Fotoğraf 42: *Gökçeada Karayolu (Zeytinliköy-İlçe Merkezi Kesimi)*

Fotoğraf 43: *Eski Bademli Köyü Yolu*

Fotoğraf 44: *Çınarlı Mahallesi'nde Bir Zeytinyağı Üretim Tesisi*

Fotoğraf 45: *Bademli Köyü-Tarihi Çınar Ağacı*

Fotoğraf 46: *Bademli Köyü-Avlu*

Fotoğraf 47: *Gökçeada'da Turizm Yatırımları*

Fotoğraf 48: *Bademli Köy Yolu*

Fotoğraf 49: *Bademli Köyü-Köy Evleri*

Fotoğraf 50: *Denizden Gökçada*

Fotoğraf 51: *Volkanik Kayaç Formasyonları (Bademli Çevresi)*

Fotoğraf 52: *Aydıncık Plajı (Kefaloz)*

Fotoğraf 53: *Aydıncık Bölgesi - Tuz Gölü*

Fotoğraf 54: *Tepeköy Rum Okulu*

Fotoğraf 55: *Zeytinliköy (Gökçada) Barajı*

Fotoğraf 56: *Yıldızkoy'da Kumtaşı Formasyonları*

Fotoğraf 57: *Bademli'den Havaalanı ve Büyükdere Vadisi*

Fotoğraf 58: *Gökçada Meydanından Bir Görünüm*

Fotoğraf 59: *Kaleköy Sahili (Restoranlar)*

Fotoğraf 60: *Bademli'den Yukarı Kaleköy*

Fotoğraf 61: *Zeytinliköy'de Köy Kahveleri*

Fotoğraf 62: *Gökçada'da Zeytin Alanları (Zeytinliköy Barajı Çevresi)*

Fotoğraf 63: *Gökçada'da Taş Meskenler*

Fotoğraf 64: *Zeytinliköy'de Geleneksel Köy Evleri*

GİRİŞ

Adalar, çok eski çağlardan bu yana insanların ilgisini çekmiş; tarım, yerleşme, balıkçılık gibi beşeri ve ekonomik faaliyetlerin yanında jeopolitik amaçlarla da kullanılmışlardır. Adalarda, kara ve deniz eko-sistemlerinin bir arada bulunması, bu sahaların zengin ekonomik kaynaklar olmasını sağlarken; askeri açıdan savunma avantajı ile tarih boyunca denizler içinde adeta bir üs görevi görmüşlerdir.

Ülkemizin 8.333 km. kıyı uzunluğu bulunmaktadır. Buna karşılık, ülkemizin üzerinde yerleşme bulunan ve ekonomik faaliyetlere sahne olan ada sayısı oldukça sınırlıdır. Bu adalar içerisinde en büyük ada durumunda olan Gökçeada, Türkiye'nin en batı noktasında, Çanakkale Boğazı'nın kuzeybatısında yer almaktadır. Güneyinde yer alan Bozcaada ile birlikte Ege Denizi'nde idari yerleşme bulunan iki adasından bir olan Gökçeada, idari yönden Çanakkale iline bağlı bir ilçe durumunda olup; 289,5 km² yüzölçümü ile Türkiye açısından oldukça stratejik bir noktada yer almaktadır.

Şekil 1. Gökçeada'nın Lokasyonu (<http://mta.gov.tr>)

Gökçeada, bağlı bulunduğu il olan Çanakkale'ye 44 km., güneybatısındaki Bozcaada'ya 43 km., kuzeybatısında yer alan Semadirek Adası'na 40 km. ve güneybatısındaki Limni Adası'na 65 km. mesafede bulunmaktadır. Ada'nın Türkiye anakarasına en yakın mesafesi Gelibolu Yarımadası'nın uç kesimi ile Aydıncık Burnu arasında 17 km. kadardır.

Gökçeada, ekonomik gelişmeye uygun elverişli doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen bu potansiyeli ekonomik özelliklerine yeterince yansıtamamıştır. Bu durum, Ada ekonomisi açısından önemli bir kayıp olarak görünmektedir. Ada ekonomisi için son derece önem arz eden tarım ve turizm sektörleri için elverişli doğal koşullar bulunmaktadır. Ancak, bu sektörler istenilen düzeyde gelişmemiştir. Son yıllarda organik tarımda önemli gelişmeler kaydedilse de henüz yeterli seviyede değildir. Diğer taraftan, özellikle deniz turizmini geliştirmeye yönelik nitelikli turizm tesislerinin yetersiz olması ve Ada'nın bilinirliğinin az olması turizm sektörünün de sınırlı bir gelişme kaydetmesine neden olmuştur. Gökçeada, idari yapı olarak bir ilçe merkezi ve buna bağlı 5 mahalle ile son yıllarda iskan edilen köylerle birlikte 9 köyden müteşekkildir.

Gökçeada (İlçe Merkezi)	<i>Mahalle</i>	<i>Köy</i>
	Cumhuriyet Mahallesi	Bademli Köyü
	Çınarlı Mahallesi	Dereköy
	Fatih Mahallesi	Eşelek Köyü
	Kuzulimanı Mahallesi	Kaleköy
	Yeni Mahalle	Şirinköy
		Tepeköy
		Uğurlu Köyü
		Yeni Bademli Köyü
		Zeytinliköy

Tablo 1. Gökçeada'da İdari Bölünüşe Göre Yerleşim Birimleri

Eski adı İmroz olan Gökçeada bu ismi Grekçe “İmbros”tan almaktadır. 1970’li yıllarda yapılan değişiklikle adaya Gökçeada ismi verilmiştir. Ada’nın yerleşme tarihine ve ilk yerleşmelere ilişkin kesin kayıtlar bulunmasa da günümüzde Kaleköy yakınlarında yer alan antik İmbros şehrinin kuruluş yeri olduğu sanılmaktadır (Emecen, 2000:234-236). Bulunduğu coğrafi mevki medeniyle Gökçeada tarihte birçok istilalara ve göçlere maruz kalmış, Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu gibi çeşitli medeniyetlerce başta askeri amaçlar olmak üzere kullanılmış ve iskan edilmiştir. Ada’nın yerleşme tarihine ilişkin bilgiler yerleşme bahsinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Türkiye’nin üzerinde yerleşme bulunan az sayıdaki adalarının en büyüğü olan Gökçeada’da nüfus 2019 yılı verilerine göre 9.440 kişidir. Bu nüfusun 6.796 kadarı köylerde yaşamaktayken, 2.644 kişi ise Gökçeada ilçe merkezi ve bağlı mahallelerinde yaşamaktadır. Ada’da genel ekonomik faaliyetler tarım ve turizm çerçevesinde şekillenmektedir.

Fotoğraf 1. Gökçeada’dan Bir Görünüm

Ada'da genel olarak Akdeniz ikliminin etkileri görülse de Ada'nın Akdeniz iklim kuşağının üst sınırlarında yer alması nedeniyle karakteristik olarak bu iklim türünün tam olarak yaşandığı söylenemez. Ada'da daha çok Marmara ve Akdeniz iklim rejimleri arasında bir geçiş iklimi hakimdir. İklim bilindiği gibi herhangi bir coğrafi ünite cereyan eden beşeri ve iktisadi faaliyetler üzerinde önemli etkilere sahip doğal faktörlerin başında gelmektedir. İklim; bitki örtüsü, topografya, toprak yapısı, yeraltı ve yerüstü su kaynakları vb. şartları belirlemede önemli bir rol oynarken, bu fiziki şartlara bağlı olarak, bir bölgedeki beşeri ve iktisadi faaliyetlerin türünü, şeklini ve yoğunluğunu belirlemesi bakımından büyük bir önem taşımaktadır (Kahraman, 2011:39). İklim elemanlarından sıcaklık, yağış, rüzgar vb. klimatolojik parametrelerin, başta ziraat hayatı ve turizm faaliyetleri olmak üzere beşeri ve ekonomik fonksiyonların gelişiminde rolü büyüktür. Sedanter hayatın kaynağını oluşturan ziraat faaliyetlerinin yorumlanmasında iklim analizleri oldukça önem taşımaktadır (Sertkaya, Doğan, 2009:2). Bu nedenle, araştırma sahamızın iklim parametreleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve Ada'nın Thornthwaite metoduna göre su bilançosu çıkarılmıştır. Ada'da son 30 yıllık iklim verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 15.2 °C, en sıcak ayın ortalaması 24.7 °C (Temmuz) ve en soğuk ay ortalaması ise 6.7 °C (Ocak) tır. Yıllık yağış ortalaması ise 731 mm. olup, yağışlar daha çok kış mevsiminde etkinlik kazanmaktadır. Gökçeada'da iki önemli ekonomik faaliyet olan tarım ve turizm iklim parametrelerine uyumlu olarak gelişme göstermiştir. Ada'da parçalı plantasyonlarda yetiştirilen başlıca tarım ürünleri zeytin, buğday, arpa ve üzumdür. Gökçeada'nın daha yüksek enlemlerde yer alması ve kuzeyli rüzgarlara açık olması nedeniyle turizm mevsimi diğer Ege kıyısındaki turizm destinasyonlarına göre kısadır. Deniz turizmi son yıllarda gelişme gösterse de turizm yatırımlarının yetersiz olması önemli bir eksiklik olarak görünmektedir. Buna karşın, rüzgar sörfü ve dalış sporları için son derece uygun doğal şartlar mevcuttur.

Bu araştırmanın temel amacı; Türkiye'nin en büyük adası olan ve bulunduğu coğrafi konum itibariyle yüksek bir jeopolitik öneme sahip Gökçeada'nın fiziki coğrafya (jeolojik ve jeomorfolojik özellikler, iklim, bitki örtüsü, hidrografya, toprak yapısı vb.) şartları ışığında, yerleşme, nüfus, tarım, turizm, ulaşım, sanayi, ticaret vb. beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerini incelemek, beşeri ve doğal şartlardan kaynaklanan sorunların çözümüne katkı sunmaktır.

Ülke kaynaklarının rasyonel kullanımı, bu kaynakların sürdürülebilir ekonomik alanlar olması, doğal ve kültürel değerlerin gelecek kuşaklara taşınabilmesinde coğrafi ünitelerin beşeri ve iktisadi coğrafya özelliklerinin bilinmesi son derece önem taşımaktadır. Diğer taraftan Gökçeada'nın yüksek jeopolitik öneme haiz olması bu Ada'nın tam anlamıyla Coğrafi etüdünü zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma Ada'nın ekonomik kaynaklarının daha iyi anlaşılmasına ve işletilmesine; gelecekte bölgede belediyeler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca gerçekleştirilecek büyük ölçekteki projelere ve diğer araştırmacılara katkı sağlayabilecektir.

Çalışmamızın ilk aşamasında Gökçeada ile ilgili bilimsel yayınlar (kitaplar, ansiklopedi maddeleri, makaleler, projeler, tezler vb.) taranarak Ada'nın hangi yönlerinin çalışıldığı belirlenmiştir. Konumuz içinde olan bu çalışmalardan yıllar içinde adada meydana gelen coğrafi değişimleri anlayabilmek açısından faydalanılmıştır. Diğer taraftan çalışma sahamızla ilgili işlenmemiş istatistiki veriler Türkiye İstatistik Kurumu, Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Gökçeada Belediyesi, Çanakkale İl Tarım Müdürlüğü gibi resmi kurumlardan elde edilmiştir. Kartografik temel malzeme ve çeşitli tipteki haritaların oluşturulmasında altlık olarak 1/25.000, 1/50.000 ve 1/100.000'lik topografya ve 1/100.000'lik jeoloji haritaları kullanılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Gökçeada'nın beşeri ve ekonomik hayatına taban teşkil eden fiziki coğrafya özellikleri incelenmiştir. Bu bölümde Ada'nın morfolojik özellikleri, depremsellik, toprak yapısı, iklim,

bitki örtüsü ve su kaynakları gibi konular araştırılmıştır. İkinci bölümde ise Gökçeada'nın yerleşme tarihi, 1935-2019 yılları arasındaki nüfusu ve özellikleri çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Ada ekonomisini oluşturan başta tarım ve turizm olmak üzere ulaşım, sanayi ve ticaret gibi ekonomik özellikler araştırılmıştır. Ayrıca, sonuç bölümünde Ada'nın ekonomik kullanımlarından kaynaklanan tespit edebildiğimiz sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

I. BÖLÜM: GÖKÇEADA’NIN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1 Morfolojik Özellikler

Herhangi bir coğrafi ünitenin jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri o bölgedeki beşeri ve ekonomik hayatı şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle Ada’nın beşeri ve ekonomik özelliklerine etkileyebileceği düşünülen temel jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri çeşitli haritalarla desteklenerek bu bölüm altında incelenmiştir.

Ege Denizi, Doğu Akdeniz’in birbirinden bazı farklarla ayrılan beş havzasından biridir. Balkan Yarımadası’nın doğu kesimi ile Anadolu Yarımadası arasında kalan Ege Denizi, doğu ve batısındaki yüksek karasal kütlelerin aksine yer kabuğunun alçaldığı ve yakın bir jeolojik zamanda Akdeniz suları ile istila edilmiş bir alana tekabül eder (Erinç, Yücel, 1988 :6). Ege Denizi geçirmiş olduğu jeolojik ve jeomorfolojik süreçler sonunda irili ufaklı birçok adanın bulunduğu bir coğrafya olarak dikkat çeker. Bu adalardan biri olan Gökçeada, Çanakkale Boğazı’nın kuzeybatısında konumlanmış, 289,5 km² alanı ile Türkiye’nin en büyük adası durumundadır.

Gökçeada, bünyesinde yer alan çok çeşitli yer şekilleri ile zengin bir jeomorfolojik peyzaj sunmaktadır. Ada’nın hemen her bölümünde yüksek dağ sıralarına ve gruplarına rastlamak mümkündür. Kısa mesafelerde kesintiye uğrayan yüksekliği 700 m. yi geçmeyen tepeler ve bunlar arasına sokulan alçak düzlükler oldukça yaygındır. Gökçeada’da yüksek kesimleri kabaca kuzey ve güneydeki orografik birimler olarak iki grupta incelemek mümkündür. Kuzey kesimdeki yüksek sahada en büyük yükseltiyi Doruktepe (673 m.) oluşturur. Bu yükselti Ada’nın en yüksek noktasını oluşturmaktadır. Güney kesimdeki yüksek alan ise kuzey kesime göre daha az yükseltiye sahiptir. Buradaki tepelerin yükseltileri 350-500 m. arasında değişmektedir. Bu iki ünite arasında kalan birimin arasında veya bu yükseltilerin özellikle güneybatı yönünde ve deniz

tarafında kalan alçak kıyı alanları da geniş bir yer tutmaktadır (Yalçınlar, 1980: 239-256).

Gökçeada, doğu ve güneydoğusunda yer alan Gelibolu ve Biga Yarımadaı'nın şelfi üzerinde konumlanmış, şekillenmesi üzerinde bağılı olduğı blokları etkileyen tektonik hareketlerin izleri bulunmaktadır. Bu etkiler sonucunda Ada'nın kuzey ve güneyi farklı yükseltilerde kıyıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kuzey kesimdeki kıyılar güneye göre hem dik hem de daha yüksektir (Öner, Vardar, 2017:204).

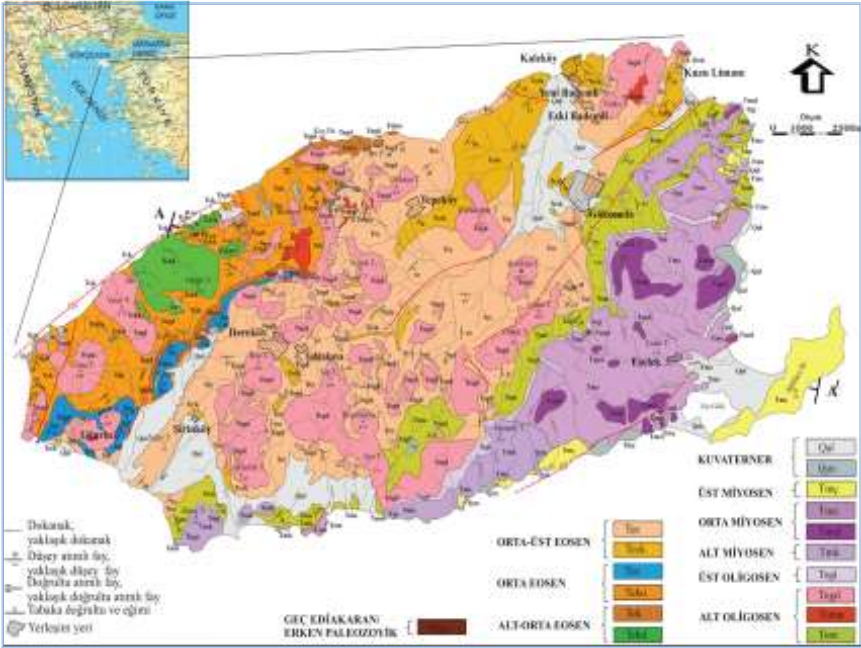
Fotoğraf 2. Gökçeada (Yıldızkoy)

Gökçeada, çeşitli jeolojik dönemlerde oluşmuş farklı özellikler gösteren stratigrafik birimlerden meydana gelmiştir. Bu birimler bağılı bulunduğı Biga ve Gelibolu Yarımadaı'ndaki jeolojik formasyonlara benzerlik göstermektedir. Ada'da Paleozoik'ten Kuvaterner'e kadar değışen yaşlarda metamorfik (başkalaşmış), magmatik ve sediment (tortul) kayaçlar yüzeylenmektedir (Sarı, ve diğ.,2015:2) Ada'da jeolojik açıdan yaygın olarak görülen volkanik katmanlar ile

birlikte aşınım derecesi yüksek olan vadiler boyunca yer alan farklı tür ve kökene sahip sedimanter kaya topluluklarına rastlanmaktadır.(Özden ve diğ., 2008:48)

Paleozoik formasyonlar ilk kez 2008 yılında Koral ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmayla ortaya konmuştur. Bu Paleozoik formasyonlar Tersiyere ait sedimanter birimlerin temelini oluşturmakta ve adada fillat ve şistler olarak en yaşlı birimler olarak yer almaktadırlar (Cengiz ve diğ. 2009:31) & (Koral ve ark. 2008). Ada'nın kuzey kesiminde Marmaros Koyu'nun güneybatısı ile Çataltepe'nin batısında nispeten dar bir alanda yüzlek veren bu metamorfik üniteler, Eosen dönemine ait kumtaşı ve şeyl birimlerince örtülmektedir (Cengiz ve diğ. 2009:31).

Mehmet Akartuna'nın "*İmroz Adasında Bazı Jeolojik Müşahedeler*" adlı 1950 tarihli makalesi Ada'nın jeolojik peyzajına ilişkin önemli bilgiler vermektedir. Bu makalede; Ada'nın en eski sedimanter formasyonları Eosen dönemine ait kalker ve flişler olduğu, Ada'nın kuzey-batı kesiminde yer alan ve Karaağaç formasyonu adı verilen bu flişlerin Tepeköy'ün kuzeydoğusundan başlayarak Tepeköy-Zeytinli arasından İmroz Deresi'ne indiği ve Zeytinli Köyü güney kesiminden Araşi Tepesi kuzeyine kadar geldiği belirtilmektedir (Kapsız, 2004:28) & (Akartuna 1950). Yine aynı makalede Oligosene ait birimlerin (filişler) genel olarak Ada'nın doğu ve güneydoğu kısımlarında yer aldığı ve muhteviyatında kömürleşmiş bitki kalıntılarının yer aldığı belirtilmektedir (Akartuna, 1950). Oligosen filişler ise Eosen serileri yer yer düzensiz bir şekilde örtmektedir. Oligosen filişler Şekil 2' de izlenebileceği gibi Ada'nın kuzeybatısından başlayıp güneybatıya doğru yer yer parçalı görünüm göstererek yayılırlar. Geniş bir alanda yayılım gösteren oligosen seriler sarımsı-kahverengi genellikle kumtaşı, konglomera, silttaşı, marn, bitümlü marn birimlerinden oluşmuş olup bazı yerlerde linyit içermektedir (Kapsız, 2004: 30). Aşınmaya karşı oldukça zayıf kalan bu formasyon, üzerindeki akarsular tarafından kolayca şekillendirilmiştir. Ada'da yer alan birçok akarsu ile Şirinköy ve Eşelek Köyleri hariç olmak üzere diğer yerleşim birimleri bu arazi üzerinde yer almaktadır Cengiz ve diğ. 2009:33).

Şekil 2. Gökçeada'nın Jeoloji Haritası, (Sarı ve diğ. 2015)

Ada'da Üst Eosen-Oligosen yaşlı birimle üzerine Miyosen diskordant olarak gelmektedir (Kurter,1989:49). Miyosen yaşlı birimler, Miyosen çökelleri, Ada'nın güneydoğusunda yer alan Aydıncık Yarımadası'nı tamamen örtmektedir. Kuvaterner ise Büyükvadi çevresi ile Tuzgölü çevresindeki düzlük alanlarda Ada'nın güneybatı kesiminde kıyıya yakın alanlarda yer yer kumul depoları şeklinde görülürler. (Şekil 2)

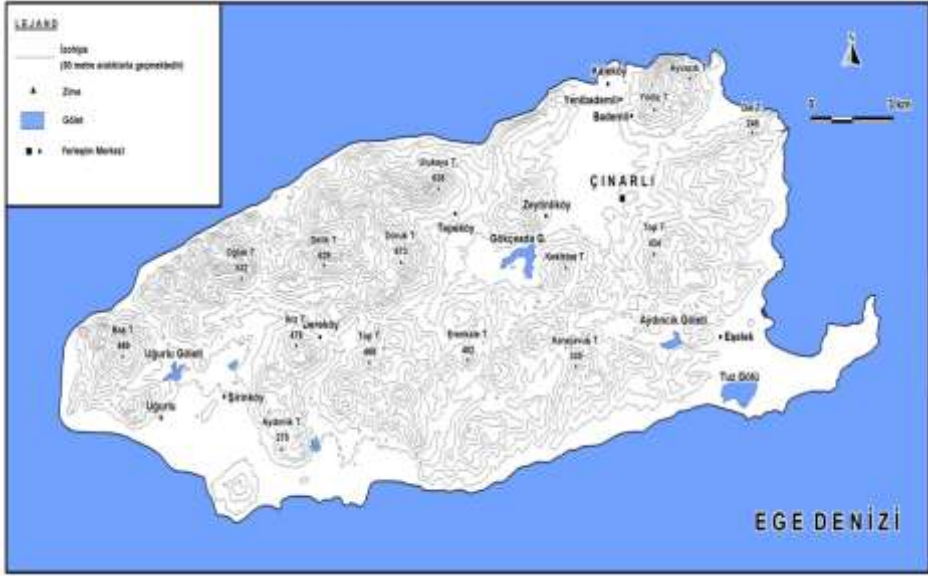
Jeomorfolojik şartlar, yerleşmeden nüfusun dağılışına, arazi kullanımından ulaşım faaliyetlerine kadar çok geniş bir yelpazede beşeri ve ekonomik faaliyetlerde belirleyici olmaktadır. Bu durum Ada'da da kendini göstermiş, başta yerleşme olmak üzere birçok beşeri faaliyet topografik şartların izin verdiği ölçüde gelişme göstermiştir. Gökçeada topografik açıdan oldukça arızalı bir yapıya sahiptir. Ada'nın doğu ucunu oluşturan Aydıncık Burnu ile batıda kesimde Türkiye'nin en batı noktasını oluşturan Avlaka Burnu arasındaki uzaklık 30 km. iken, kuzey-güney yönlü mesafe 13 km. kadardır. Bu yönüyle Ege havzasındaki

adalar içerisinde orta büyüklükte bir ada olarak değerlendirilebilir. Gökçeada, genel olarak alçak tepe ve sırtlardan oluşmaktadır (Yaşar, 2006:2). Ada'daki Orografik birimleri kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Orografik birimler olan genellikle 300-675 m. yükselti aralığındaki dağ grupları genelde sıralı ve toplu halde bulunmaktadır. Kuzey kesimdeki dağ grupları güneydekilere göre daha yüksek bir yapı göstermektedir. Kuzey kesimde kıyı bandına yakın dağ sıraları batıda Avlaka Burnu'na kadar uzanmaktadır. Ada'nın en büyük yükseltisi durumundaki Doruk Tepe (673 m.) orta-kuzey kesimde yer almaktadır. Bunu 638 m. ile Ada'nın kuzey kıyısında yer alan Ulukaya Tepesi ve Doruk Tepe'nin hemen batısında yer alan 629 m. ile Delik Tepe izlemektedir. Ada'nın güney kesiminde ise dağlar kuzeye göre nispeten daha alçak bir yapı göstermekte olup, bu dağ sıralarının arasına yerleşmiş alçak vadiler ve kıyı bölgelerinde yer alan düz alanlar Ada'nın temel jeomorfolojik birimlerini oluşturmaktadır.

Fotoğraf 3. Yıldoz Koy Bölgesi'nde Kumtaşı Katmanları

Yalçınlar'ın 1980 tarihli çalışmasında Ada'da 4 farklı jeomorfolojik birim tanımlanmıştır. Bunlar; kuzey kesimdeki Goro Dağları - Muharebe Tepesi Orografik birimi, güney kesimdeki Aydıncık Körfezi ile Güllüdere Vadisi arasındaki Orografik birim, Büyükdere, Güllüdere, Değirmendere, Tokludere Vadileri ile güneybatı kesimdeki Tuzgölü - Aydıncık Körfezi ve Ayvacık Yarımadası'dır (Yalçınlar, 1980) & (Cengiz ve diğ. 2009:15).

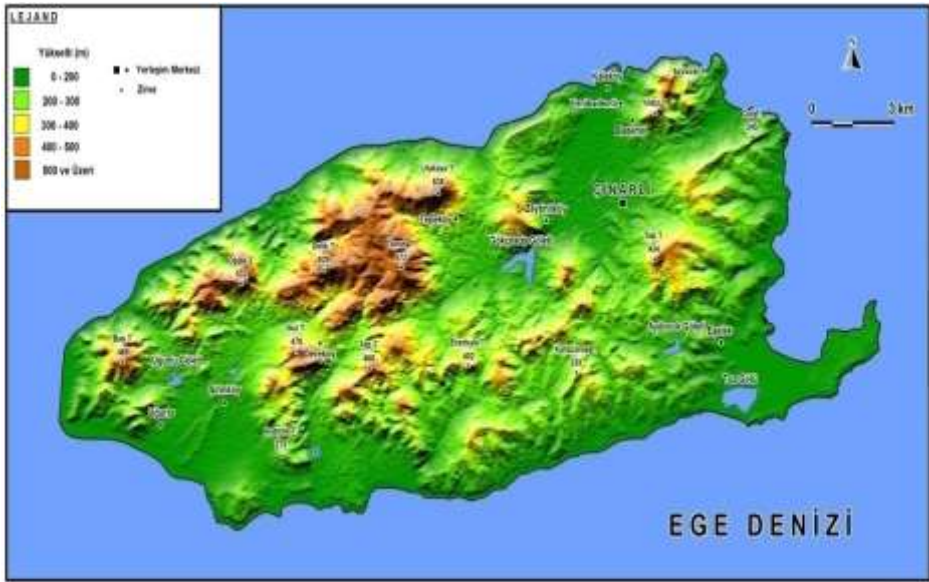

Şekil 3. Gökçeada'nın İzohips Haritası

Ada'nın çok büyük bir bölümünde volkanik seriler hakim rölyefi oluşturmaktadır. Bu volkanik seriler genellikle ojit ve hornblendli andezit lavlan ile tüf-aglomera ve lahariardan meydana gelmiştir (Kurter, 1989:49). Ada'nın güneydoğusunda, kıyı kordonları ile eklenmiş ikinci bir ada durumunda olan "Aydıncık Yarımadası" Miyosen yaşta ve yer yer yatay veya çok az eğimli, laküstr fasiyeste kumtaşı ve marn tabakalarından oluşmuştur. İnce bantlar halinde olan ve yer yer mercek şeklinde istiflenme gösteren çok küçük çakıl ve kaba kumtaşları çok düz bir yüzey halinde bir rölyef sergilemektedir. Bunların dışında, Ada'nın batı ve güneyinde yer alan ve yine volkanik seriler üzerinde gelişmiş bulunan

tepeler, akarsularla daha fazla yarılmış ve parçalanmışlardır. Bu bakımdan daha bireysel bir görünüme sahiptirler (Kurter, 1989:50).

Ova olarak değerlendirilebilecek düzlükler, akarsuların genişlemiş vadi tabanlarına tekabül eder. Büyük Dere'nin Kaleköy - Çınarlı arasındaki kesimi ova formasyonuna örnek verilebilir. Güneydoğu kesimde Tuzgölü kuzeyindeki Ovacık mevki de, ismine uygun olarak, yer yer kumullarla örtülü, denizden kazanılmış bir düzlüktür. Plato denebilecek rölyef olarak, Aydıncık Yarımadası, Ballı Dere'nin ağız kısmı, Aktepe arasındaki kesimi ile Kapıkaya Tepesi kuzey kesimdeki dolgu düzlükleri sayılabilir (Kurter, 1989:50).

Şekil 4. Gökçeada'nın Kabartma Haritası

Ada'nın şekillenmesinde üzerinde yükseldiği ana blokları etkileyen tektonik hareketlerin rolü bulunmaktadır. Bu etkiler neticesinde Ada'nın kuzey bölümü yükselmiş ve güneybatıya doğru dönerek çarpılmıştır. Bu nedenle kuzey kesim kıyılarında diklik ve yükselti daha fazladır. Adayı etkileyen şiddetli esen batı rüzgârları, dalga aşındırması ve sağanak yağışların etkisiyle özellikle kuzeybatıya bakan yamaçlarda falezler meydana gelmiştir (Öner, Vardar, 2017:205).

Ada'nın güneybatı kesiminde yer alan Tuzgölü ve Ayvacık Yarımadası ilginç bir jeomorfolojik birimdir. Turizm açısından da oldukça ilgi gören sahada dalga biriktirmesi sonucunda oluşan tombolo yoluyla Aydıncık Yarımadası Gökçeada'ya bağlanmıştır. Bu tombolonun üzerinde yaz mevsiminde kurak bir görünüm arz eden Tuzgölü yer almaktadır.

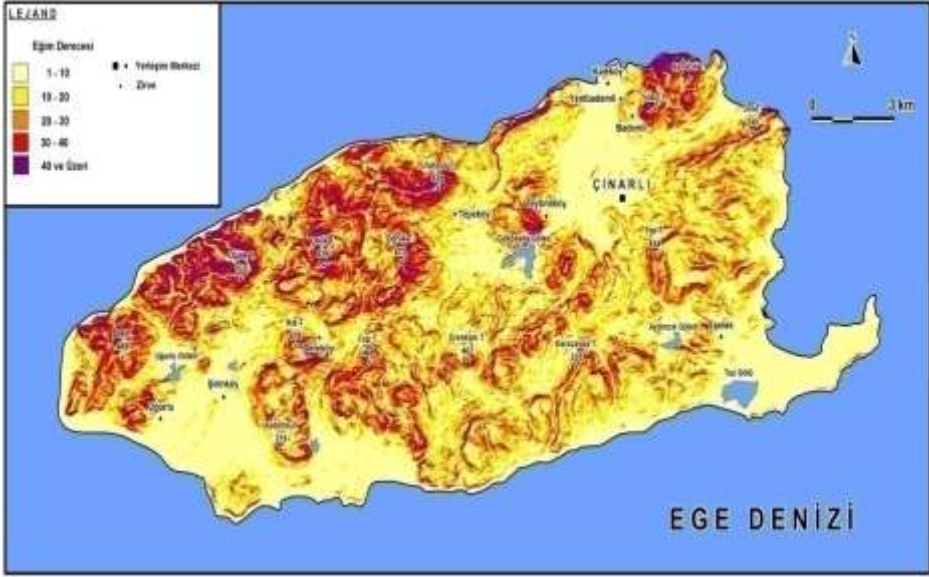
Tuzgölü bölgesi ile Aydıncık Körfezi, Kuvaterner döneminde teşekkül etmiş eski vadi oluğu durumundaki alçak alanlardır. Eski bir ada durumunda olan Ayvacık Yarımadası, denizel materyalin sığ kesimde birikmesiyle bir kıyı kordonu vasıtasıyla ana adaya bağlanmıştır. Tombolo şeklindeki bu bağlantı kıyının iç kesiminde Tuzgölü'nü ortaya çıkarmıştır. Ayvacık Yarımadası'nın kıyılarında büyük falezler gözlenmektedir (Yalçınlar, 1980) & (Cengiz ve diğ. 2009:20).

Fotoğraf 4. Gökçeada Tuzgölü

Ada'nın kuzey kıyıları ise hakim rüzgarlara ve dalga etkisine açık olmasına rağmen bu kesimlerde gelişmiş falezlere rastlanmaz, kuzey kıyılar çentikli kıyı

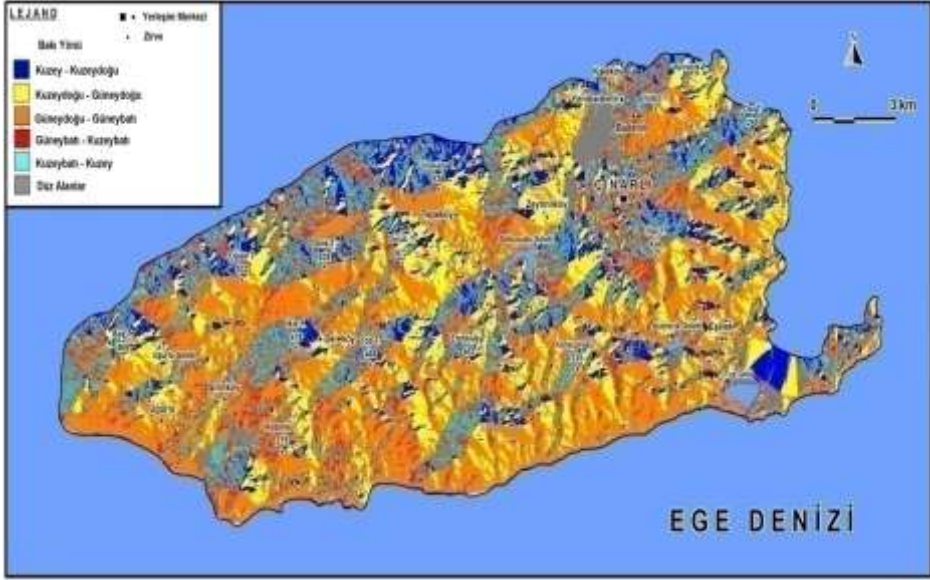
biçimi içerisinde değerlendirilmektedir (Kurter, 1989:58) & (Kapsız,2004:64). Toplamda 95 km. kıyı uzunluğu bulunan Ada'nın güney kıyılarında durum kuzey kıyılardan oldukça farklıdır. Güney kıyılarda daha girintili-çıkıntılı bir oluşum bulunduğu, daha belirgin burun ve çıkıntılar ile süreklilik arz eden plajların yer aldığı görülmektedir. Genellikle burunlar, yüksek rölyefin önünde uzanırlar (Kurter,1989:58).

Şekil 5. Gökçeada'nın Eğim Haritası

Gökçeada sahip olduğu Orografik birimler nedeniyle oldukça eğimli bir rölyef sergilemektedir. Ada'nın % 40'ından fazlasında eğim % 30'un üzerindedir (Cengiz ve diğ. 2009:21). Adada eğimli alanlar kuzey ve güney kesimdeki Orografik birimler etrafında toplanmıştır. Eğimsiz ya da çok az eğime sahip alanlar ise kuzeybatıda Büyükdere Vadisi'nin aşağı kesimi, güneydoğuda Aydıncık- Tuzgölü çevresi ile güneybatı hatta Uğurlu - Şirinköy'ün kıyı bölgeleridir. Gökçeada'nın bakı durumu Şekil 6'da verilmiştir. Buna göre Ada'da kuzeydoğu ve kuzeybatı bakarlar % 23.65 oranında diğer yönlerle göre daha hâkim durumdadır (Cengiz ve diğ. 2009:21).

Bakı etkisi güneş ışınlarının geliş açısı dolayısıyla sıcaklık üzerinde etkili olduğundan Ada'da yetiştirilen başlıca tarım ürünü olan zeytin açısından önemlidir. Uzun süre soğuklara dayanıklı olmayan zeytin adada genellikle güney sektörlü araziler üzerinde yetiştirilmektedir. Güneye bakan yamaçlarda sıcaklık daha yüksek olmaktadır.

Şekil 6. Gökçeada'nın Bakı Haritası

Ülkemiz, geç jeolojik dönemlerde teşekkül ettiğinden yerkabuğu hareketlerinin sıkça görüldüğü bir alanda yer almaktadır. Alp - Himalaya kıvrım sistemine dahil olan bu alanda zaman zaman şiddetli tektonik olaylar meydana gelmektedir. Türkiye'deki ana faylardan biri olan Kuzey Anadolu fay hattı çevresi tektonik olayların görüldüğü kuşaklardan biridir. Çalışma sahamız olan Gökçeada Kuzey Anadolu fay hattının batı yönünde sonlanım noktalarında yer almaktadır.

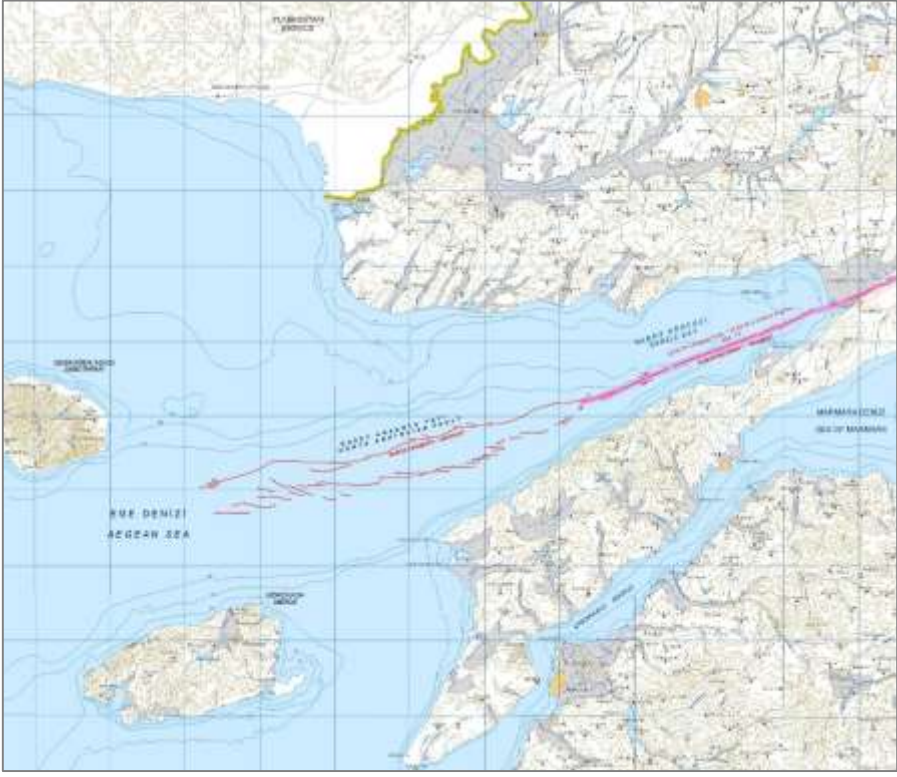
Gökçeada bilindiği gibi Ege Denizi'nin kuzeyinde Yunanistan ve Türkiye anakaralarının arasında yer almaktadır. Yunanistan ve Türkiye, Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerindedir. Her iki ülke de tektonik açıdan çok aktiftir. Günümüzde ve tarihte Gökçeada civarında çok sayıda deprem olmuştur. Bu

depremleri oluşturan en önemli faylar Kuzey Anadolu fayı, Anafartalar fayı ve Gelibolu fayıdır.

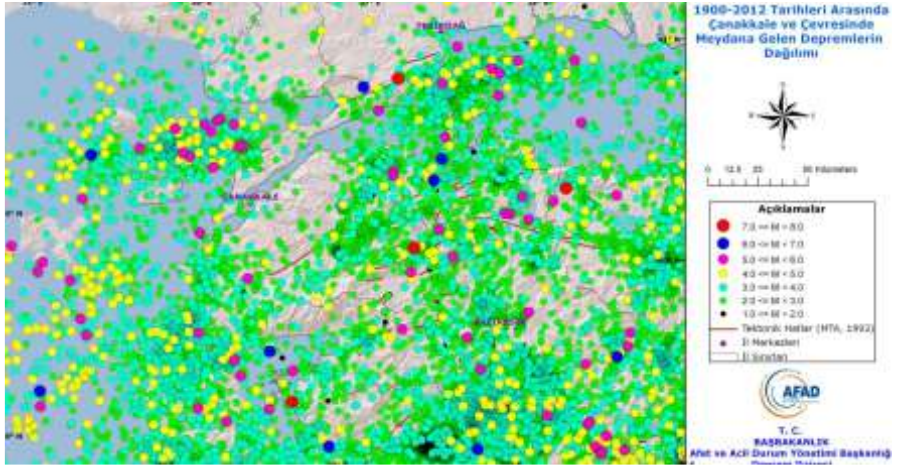
Şekil 7. Türkiye Deprem Tehlike Haritası (Afad, 2019)

Kuzey Anadolu fayı doğuda Bingöl-Karlıova'dan başlayarak batıya doğru ilerlemektedir. İzmit Körfezi'nden Marmara Denizi'ne giren Kuzey Anadolu fayının kuzey kolu Marmara Denizi'ni yaklaşık D-B kat ettikten sonra Tekirdağ-Şarköy Kanyonu'ndan ilerleyerek Gaziköy'den Tekirdağ'da karaya girmektedir. Karada yaklaşık DKD-BGB yönünde uzanarak devam etmekte ve Saros Körfezi'nden Ege Denizi'ne ulaşmaktadır. Ege Denizi içerisinde Gökçeada kuzeyinden güney-batı eğimle Yunanistan anakarasına doğru uzanmaktadır. Yunanistan'a doğru yaklaştığında bölgede Yunanistan'daki fay sistemlerinin egemen olmasından dolayı etkisini kaybettiğinden sonlanmaktadır. Gökçeada'nın kuzeyine sokulan Kuzey Anadolu fayı kuvvetli depremler üretebilmektedir. (Şekil.8) Bu depremlerin hemen hepsi doğrultu atımlı fayların kırılması sonucu oluşmaktadır.

Şekil 8. Gökçeada Çevresinin Fay Haritası (<http://afad.gov.tr>)

Aşağıdaki tabloda Gökçeada çevresinde meydana gelen 6 Ms ve üzerindeki tarihi depremler gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde 1912 tarihli Ms 7,4 kuvvetindeki deprem dikkat çekmektedir. 1919 yılında yine aynı kuvvete yakın Ms 7.0'lık depremden sonra 1953 yılında Ms 7.2 kuvvetinde bir deprem daha meydana gelmiştir. Son olarak 8 Ocak 2013 tarihinde Gökçeada'nın yaklaşık 50 km. güneyinde 6.2 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiş, bunu takiben 30 Temmuz 2013'te Gökçeada'nın 9 km. kuzeyinde büyüklüğü 5.3 olan bir deprem daha olmuştur. Depremin derinliği 20 km. olup, odak noktası Gökçeada Kaleköy'e 13 km., Yenibademli Köyü'ne 14 km., Tepeköy'e 15 km. uzaklıktadır. Depremin meydana geldiği saatten itibaren geçen sürede bölgede büyüklükleri 2.0 ile 4.1 arasında değişen 45 adet artçı deprem meydana gelmiştir (Afad, 2013 Raporu).

Şekil 9. Gökçeada Çevresinde Görülen Depremlerin Dağılımı (1912-2012),(Afad, 2013 Raporu)

Tarih	Enlem	Boylam	Derinlik	Ms
09.08.1912	40.7500	27.2000		7.4
10.08.1912	40.7500	27.2000		6.2
13.08.1912	40.7000	27.0000		6.8
20.08.1917	40.3000	25.4300	40.0	6.0
18.11.1919	39.2600	26.7100	10.0	7.0
04.01.1935	40.4000	27.4900	30.0	6.4
04.01.1935	40.3000	27.4500	20.0	6.3
22.09.1939	39.0700	26.9400	10.0	6.6
06.10.1944	39.4800	26.5600	40.0	6.8
18.03.1953	39.9900	27.3600	10.0	7.2

(Afad, 2013 raporundan sadeleştirilmiştir.)

Tablo 2. Gökçeada Çevresinde Tarihi Depremler

Görüldüğü gibi Gökçeada sismik aktivitenin oldukça canlı olduğu bir saha üzerinde yer almaktadır. Bölgedeki depremlerin çoğu 0-50 km arası olup, sığ niteliktedir. Orta şiddetteki bu depremlerin düzenli olması ve süreklilik arz etmesi bölgedeki tektonizmanın son derece aktif olduğunu göstermektedir. Bu durum gelecekte olabilecek depremlerin yıkıcı olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Gökçeada'da turizm faaliyetlerinin artmasıyla son yıllarda başlayan çok katlı yapılaşmalarda dikkatli olunmalıdır. Keza ada içerisinde doğru sokulan aktif parçalı faylar da mevcuttur. Bu nedenle, son derece özel bir ekosisteme sahip

Gökçeada’da deprem aktivitesi dikkate alınmalı, oluşturulacak yapılar çevreye ve doğaya uyumlu, yatay yapılaşma tekniklerini içermelidir.

1.2 İklim Özellikleri

Gökçeada’da iklim şartları mevcut ekonomik faaliyetler üzerinde son derece etkilidir ve topoğrafik şartlarla birlikte belirleyici olmaktadır. İklim, bilindiği gibi herhangi bir coğrafi üniteye meydana gelen beşeri ve iktisadi faaliyetler üzerinde önemli etkilere sahip doğal faktörlerin başında gelmektedir İklim; bitki örtüsü, topografya, toprak yapısı, yeraltı ve yerüstü su kaynakları vb. şartları belirlemede önemli bir rol oynarken, bu fiziki şartlara bağlı olarak, bir bölgedeki beşeri ve iktisadi faaliyetlerin türünü, şeklini ve yoğunluğunu belirlemesi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. (Kahraman, 2011:39)

Gökçeada iklim tipi olarak Akdeniz iklim tipi içerisinde bulunmakla birlikte gösterdiği iklim özellikleri açısından “*Marmara Geçiş İklimi*” tipi içinde değerlendirilebilir (Öztürk,1989:201). Sıcaklığın yıl içindeki dağılımında, aylık ortalama sıcaklığın 20 °C’nin üzerinde olduğu aylar sayısı Marmara Denizi kıyılarında 3 ay (Haziran, Temmuz ve Ağustos) ve Ege Denizi kıyılarında 5 ay (Mayıs-Eylül) olarak deniz turizmi sezonunu belirlemektedir (Doğaner, 2001:2). Bu durumda Gökçeada’da ortalama sıcaklık bakımından 20 °C’nin üzerinde olan aylar, yani Haziran - Eylül arasını kapsayan 4 ay, deniz turizminin yaşandığı aylardır. Tarımsal açıdan bakıldığında ise sıcak aylar, adada yetiştirme imkanı bulan birçok tarım ürününün olgunlaşma ve hasat dönemlerini temsil etmektedir.

Gökçeada’nın son 30 yılını kapsayan (1990-2020) iklim parametreleri aşağıda (sıcaklık, nem ve yağışlar, basınç ve rüzgarlar) başlıkları altında incelenmiş; “*Thornthwaite*” metoduna göre Ada’nın su bilançosu çıkarılarak iklim sınıflandırması yapılmıştır.

1.2.1 Sıcaklık

Gökçeada'nın uzun yıllar (1990-2020) aylık ortalama sıcaklıkları Tablo 4'te gösterilmiştir. Yıllık ortalama sıcaklığın 15,2 °C olduğu Gökçeada'da en sıcak ayın 24,7 °C ile Temmuz, en soğuk ayın ise 6,7 °C ile Ocak ayı olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yıl boyunca Ada'da oluşan sıcaklık farkı ortalama 18 °C dir. Akdeniz iklimine benzer sıcaklık dağılımı gösteren Ada'da sıcaklıklar Ocak ve Temmuz ayları arasında artarken, Temmuz ayından Ocak ayına kadar olan dönemde sıcaklıklarda belirgin bir azalma yaşanmaktadır. Mayıs ayında ortalama sıcaklıklar 17,9 °C iken turizm dönemi başlangıcı olan Haziran ayında 22,5 °C ye çıkmaktadır. Turizm sezonunun son ayı olan Eylül ayında ise ortalama sıcaklıklar 20,8 °C den sonraki ay olan Ekim'de 16 °C ye düşmektedir.

Göney'in yapmış olduğu sınıflamayı Gökçeada'da tatbik ettiğimizde ortalama sıcaklıkların hiçbir ayda 0 °C'nin altına düşmediği görülmektedir. Dolayısıyla soğuk devreye girecek ay bulunmamaktadır. Ada'da 20 °C'nin üzerindeki sıcak dönemde 4 ay, serin olarak tabir edilen 0-10 °C arasındaki döneme 4 ay ve 10-20 °C arasında ılık döneme ise 4 ay girmektedir.

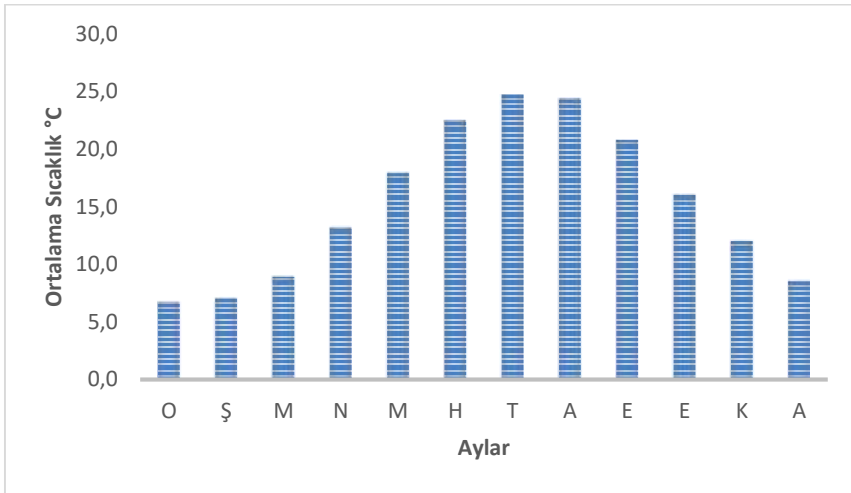
İSTASYON	SOĞUK	SERİN	ILIK	SICAK
	0<	0-10	10-20	20>
Gökçeada	0	4	4	4
	-	Ocak	Nisan	Haziran
		Şubat	Mayıs	Temmuz
		Mart	Ekim	Ağustos
		Aralık	Kasım	Eylül

Tablo 3. Gökçeada'da Göney Metoduna Aylara Göre Göre
Sıcaklık Sınıflaması

AYLAR											YILLIK ORT.	
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K		A
6,7	7	8,9	13,2	17,9	22,5	24,7	24,4	20,8	16	12	8,5	15,2

Tablo 4. Gökçeada’da Aylık Ortalama Sıcaklıklar

Turizm dönemini kapsayan (Haziran - Eylül) ayları arası Ada’da yer alan ikinci konutların en fazla kullanıldığı dönemdir. Bu aylar aynı zamanda ortalama en yüksek sıcaklıkların görüldüğü aylara denk gelmektedir. Ada’da Haziran ve Temmuz aylarının ortalama en yüksek sıcaklığı 29.5 °C’dir. Ayrıca Haziran - Eylül döneminde aylık ortalama düşük sıcaklıklar 19 °C’nin altına düşmemektedir. Yine aynı dönemde aylık ortalama sıcaklıkların 25 °C’yi aşmaması, bağıl nemin % 58-63 seviyesinde kalmasına neden olmaktadır. Bağıl nem, hava sıcaklığının 30 °C’yi aştığı ekstrem günlerde bunaltıcı olabilmektedir (Yaşar, 2006:6).

Şekil 10. Gökçeada’da Aylık Ortalama Sıcaklıklar

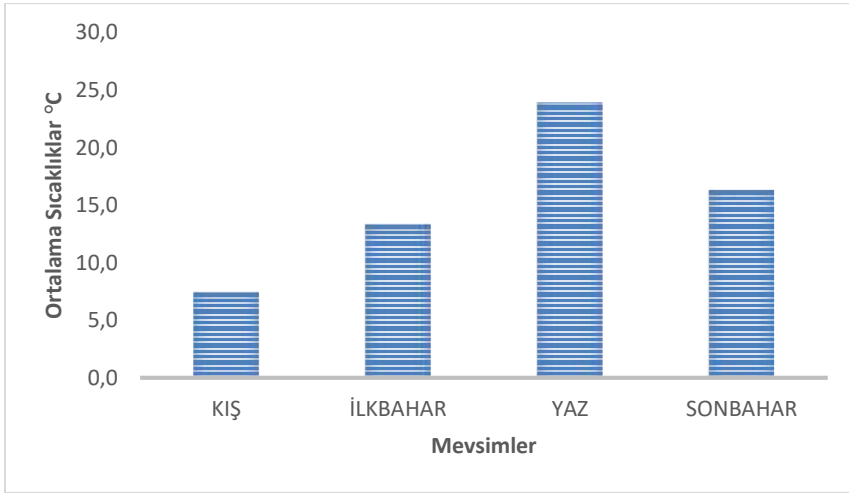
Gökçeada’nın mevsimlik sıcaklık ortalamaları Tablo 5 ‘te gösterilmiştir. Bölgede kış ve ilkbahar ortalama sıcaklıklarının yıllık sıcaklık ortalamasının (15,2 °C) altında kalmaktadır. Yaz ve sonbahar mevsimlerindeki sıcaklık ortalamalarının ise yıllık sıcaklık ortalamalarının üzerinde olduğu

anlaşılmaktadır. Bu durum Gökçeada’da belirgin bir sıcak ve soğuk dönem olduğunu göstermektedir.

MEVSİMLER				
İSTASYON	KIŞ	İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR
Gökçeada	7,4	13,3	23,9	16,3

Şekil 5. Gökçeada’da Mevsimlik Ortalama Sıcaklıklar

Nitekim, Gökçeada’da yaz ve kış mevsimleri sıcaklıkları arasındaki fark 16.5 °C civarındadır. Gökçeada’da yıl boyunca etkisini gösteren kuzeyli rüzgârlar ve denizel etki sıcaklığın yaz mevsiminde aşırı yükselmesine engel olmaktadır. Bu durum, Ada’da özellikle deniz turizmini sınırlayıcı bir etki olarak görülmektedir. Kış sıcaklıklarının ise 0 °C’nin altına düşmemesi Ada’da zeytin gibi düşük sıcaklıklara olumsuz tepki veren tarım ürünlerinin yetiştirilmesini sağlamıştır.

Şekil 11. Gökçeada’da Mevsimlik Ortalama Sıcaklıklar

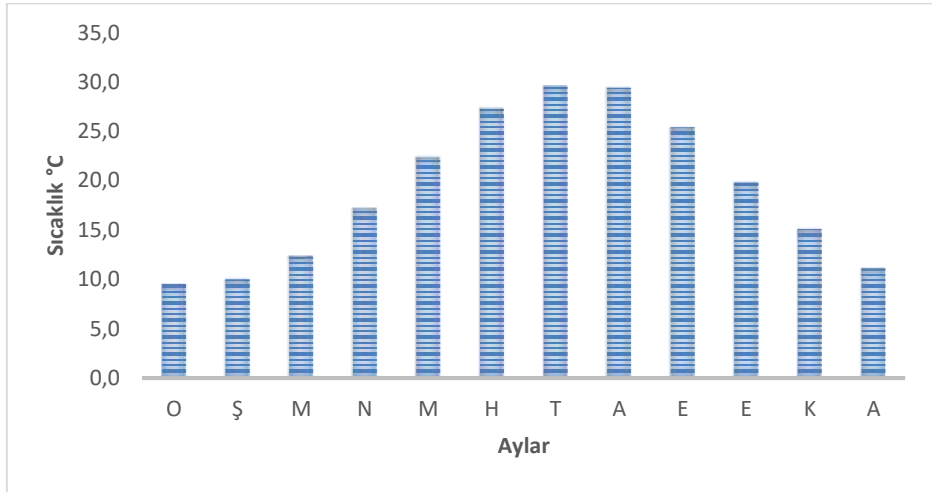
Gökçeada’da aylık ortalama yüksek sıcaklık değerleri Tablo 6’da verilmiştir. Tablo incelendiğinde en yüksek sıcaklıkların 29,6 °C ile Temmuz ayında yaşandığı anlaşılmaktadır. Bölgede en yüksek aylık ortalama sıcaklıkların

kış döneminde 9,5 °C'nin ve yaz döneminde ise 29,6 °C'nin üzerine çıkmadığı görülmektedir.

AYLAR												YILLIK
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	ORT.
9,5	10	12,4	17,2	22,4	27,3	29,6	29,4	25,4	19,8	15,1	11,1	19,1

Tablo 6. Gökçeada'da Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar

Ada'da sıcaklığın zaman zaman yüksek değerlerde seyretmesi deniz turizmi için olumlu bir faktör olmasına karşın oluşan kuraklık ziraat hayatında sulama sorunlarına yol açmakta ve bitkisel üretim verimini düşürücü bir rol oynamaktadır.

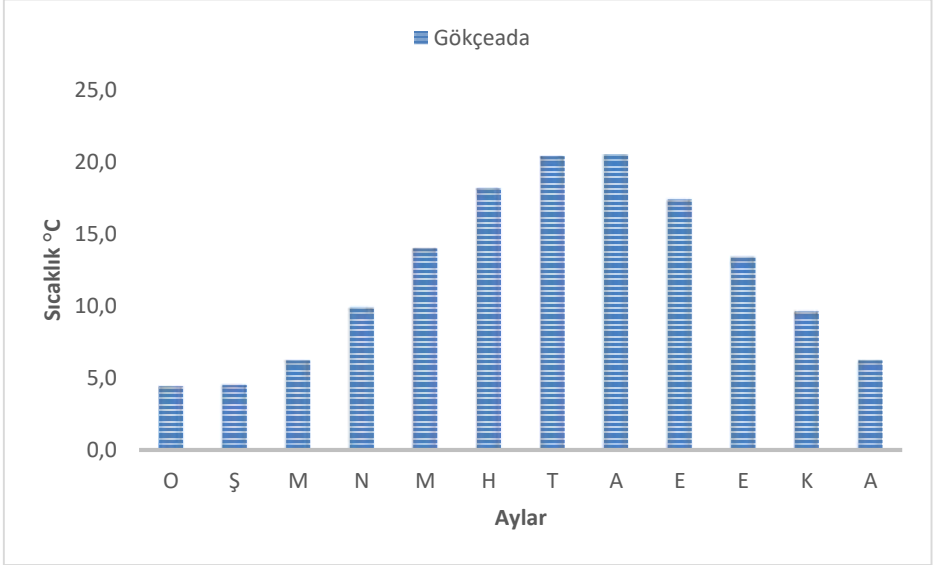

Şekil 12. Gökçeada'da Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar

Aylık ortalama düşük sıcaklık değerleri de Tablo 7'de gösterilmiştir. Burada, en düşük ortalama sıcaklıkların 4,4 °C ile Ocak ayında yaşandığı anlaşılmaktadır. Ortalama düşük sıcaklıkların en fazla olduğu ay ise aylık ortalama sıcaklıklardan farklı olarak Temmuz yerine Ağustos ayında 20,5 °C ile görülmektedir.

AYLAR												YILLIK ORT.
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
4,4	4,5	6,2	9,9	14	18,2	20,4	20,5	17,4	13,4	9,6	6,2	12,1

Tablo 7. Gökçeada'da Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar

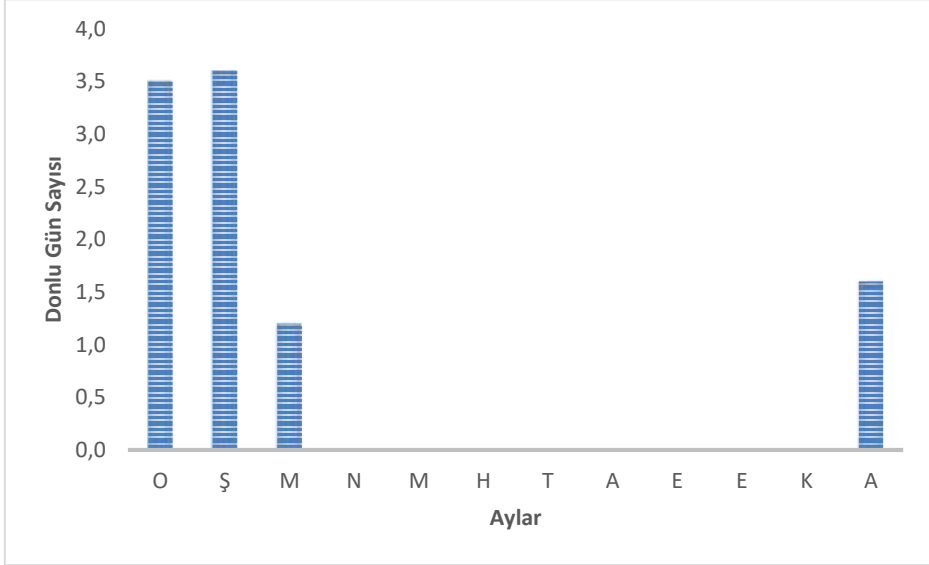

Şekil 13. Gökçeada'da Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar

Gökçeada'nın aylara göre donlu gün sayıları Tablo 8'de gösterilmiştir. Donlu günler denizel etki nedeniyle çok fazla olmasa da büyük bir oranda kış mevsiminde görülmektedir. Tabloya göre Ada'da donlu gün sayısı 9,9 gündür. Bunun 3,5 günü Ocak ayında, 3,6 günü Şubat ayında, 1,2 günü Mart ayında ve 1,6 günü Aralık ayında oluşmaktadır. Ada'da donlu günlerin muhtemel görülebileceği aylar Ocak ve Şubat devresidir. Donlu günler yoğun olarak yetiştiriciliği yapılan zeytin için bir risk teşkil etmektedir. Zeytin -8°C ' ye kadar dayansa da uzun süre bu sıcaklıklara mukavemet gösteremez ve gelişiminde sorunlar başlar. Donlu günler Gökçeada'da kış mevsiminde kısa bir süre etkili olduğundan eksterm günler haricinde tarımsal açıdan bir sorun teşkil etmemektedir.

AYLAR											YILLIK	
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K		A
3,5	3,6	1,2	0	0	0	0	0	0	0	0	1,6	9,9

Tablo 8. Gökçeada’da Donlu Gün Sayısı

Şekil 14. Gökçeada’da Donlu Gün Sayısı

1.2.2 Yağışlar ve Nemlilik

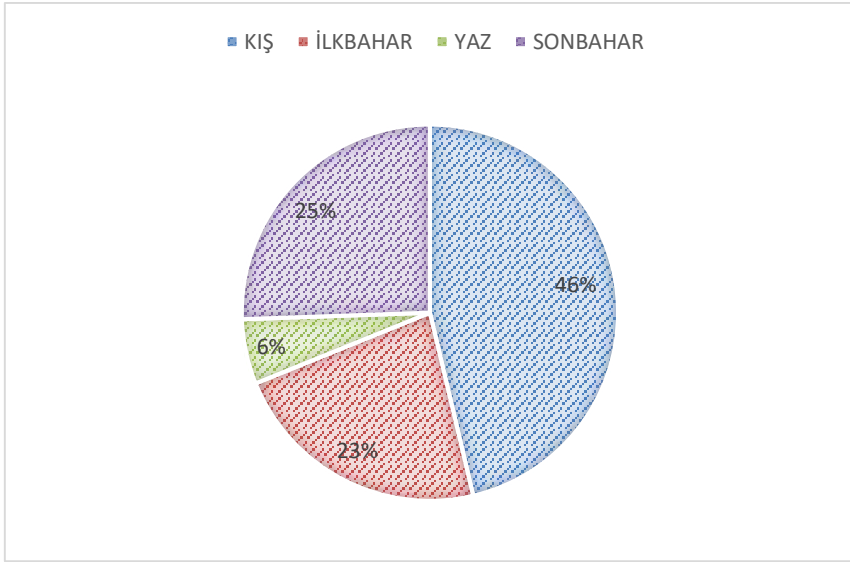
İklimi oluşturan parametrelerinin en önemlilerinden biri olan yağışın, beşeri ve ekonomik faaliyetler, -özellikle tarım ve turizm- üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri bulunmaktadır. Yağış miktarı ve yağışın yıl içindeki dağılımı, -tarım ürünlerinin niteliğine ve çeşidine göre- yetiştirme olgunlaşma ve hasat dönemlerinde bitkilerin farklı su istekleri bulunduğundan son derece önemlidir. Diğer taraftan, yağış akarsu debileri, yer altı suyu seviyesi, göl ve barajlardaki su stoku üzerinde de belirleyici bir doğal faktördür. Turizm açısından bakıldığında ise özellikle yağışların deniz turizmini sınırlandırıcı bir etkisinden söz etmek mümkündür.

Gökçeada’nın yıllık ortalama yağış miktarı Tablo 9’da belirtildiği gibi 731 mm. dir. En fazla yağış 135,5 mm. ile Aralık ayında, en az yağış ise 8,6 mm.

ile Ağustos ayında gerçekleşmiştir. Ada'nın ortalama yağış miktarı mevsimlere göre değerlendirildiğinde Akdeniz iklimine uyumlu olarak en fazla yağışın kış mevsiminde, en az yağışın ise yaz mevsiminde olduğu anlaşılmaktadır. Yağışlar, kış mevsiminden itibaren yaz dönemine kadar azalmaya devam eder. Kurak dönemin bitimiyle sonbaharda etkinlik kazanan yağışlar, kış mevsiminde en üst seviyesine çıkmaktadır. Yağışların % 46'sı kış mevsiminde, %25'i sonbaharda, % 23'ü ilkbaharda ve % 6'sı yaz mevsiminde düşmektedir. Yaz mevsiminde görülen yağış azlığı, en yüksek sıcaklık ortalamaları ile birlikte değerlendirildiğinde Ada'da kuvvetli bir buharlaşmanın olduğu anlaşılmaktadır.

Gökçeada	MEVSİMLER				YILLIK
	KIŞ	İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR	
	338,5	164,9	40,8	186,8	

Tablo 9. Gökçeada'da Mevsimlik Ortalama Yağışlar (mm.)

Şekil 15. Gökçeada'da Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı

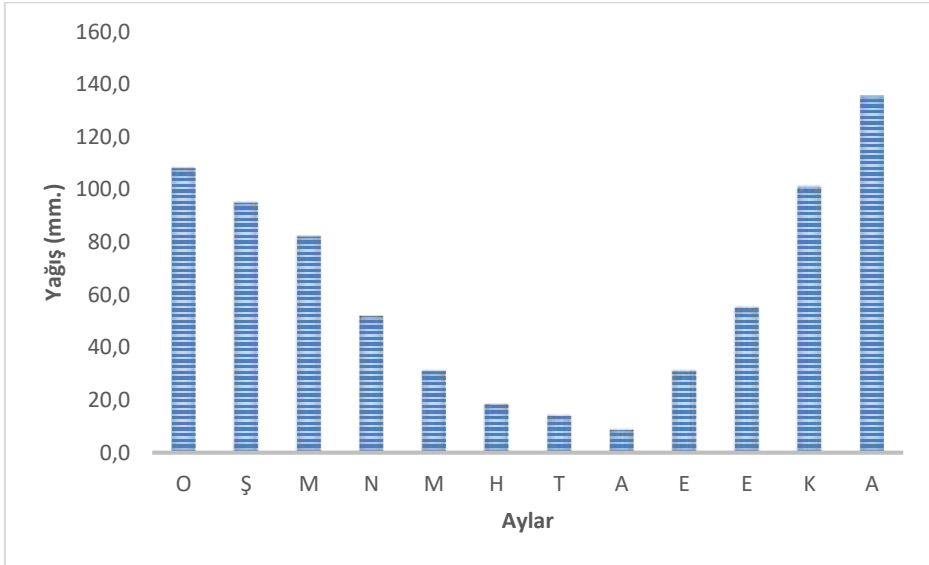
Gökçeada'da yıllık yağışların yaklaşık % 50'ye yakının kış mevsiminde düşmesi, bölgedeki iki önemli tarımsal faaliyet olan zeytincilik ve bağcılık için uygun yağış şartlarını oluşturmaktadır. Yaz dönemindeki yağış azlığı ise özellikle

sebze yetiştiriciliğinde sulama sorunlarına yol açsa da Ada'daki göletlerden su eksiği karşılanmaktadır.

AYLAR												Y
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
108,1	94,9	82	51,9	31	18,3	13,9	8,6	30,8	55,1	100,9	135,5	731

Tablo 10. Gökçeada'da Aylık Ortalama Yağışlar (mm.)

Çalışma sahasının aylık ortalama yağış miktarları Tablo 10'da gösterilmiştir. Ada'da Ocak ayından Ağustos ayına doğru sert azalan yağışlar Ağustos ayında en düşük seviyesine ulaşmaktadır. Bu aydan sonra sıcaklığın azalmasıyla birlikte tekrar etkinlik kazanan yağışlar, sonbahar boyunca kademeli bir şekilde artarak Aralık ayında en yüksek seviyesine çıkmaktadır. Tablo incelendiğinde, fazla yağışın 135,5 mm Aralık ayında, en az yağışın ise 8,6 mm ile Ağustos ayında gerçekleştiği görülürken, yine tipik Akdeniz iklimine uyumlu olarak sıcaklığın yağışla ters orantılı olduğu, yağışların düşük sıcaklıklarda etkinlik kazandığı sonucu çıkmaktadır.

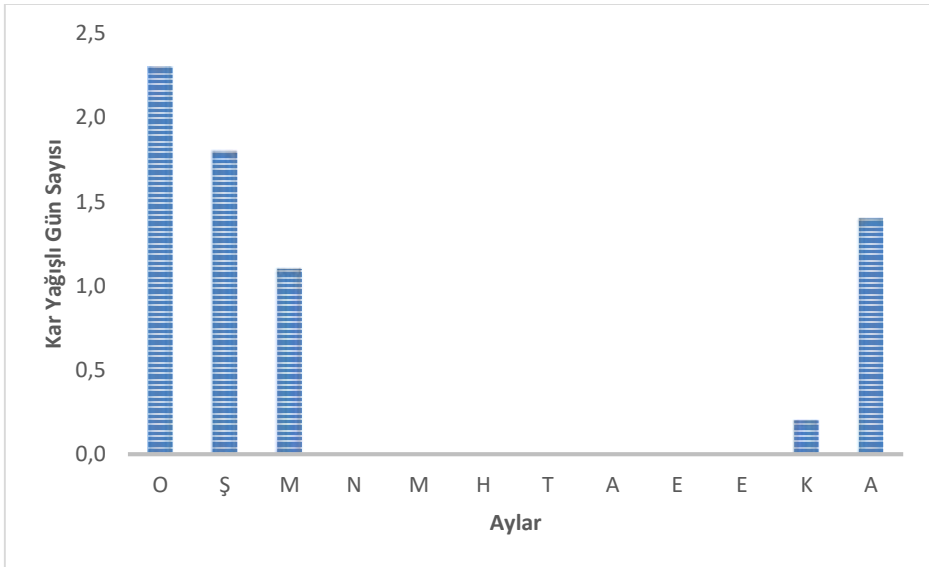
Şekil 16. Gökçeada'da Aylık Ortalama Yağışlar (mm.)

Yaz dönemindeki yağış azlığı yüksek sıcaklıklar ve Ada'da yıl boyunca etkili olan rüzgarlar buharlaşma şiddetini arttırmakta, Temmuz - Ekim dönemleri arasında toprakta su noksanına sebebiyet vermektedir. Bu durum adada su isteği çok yüksek ürünlerin yetiştirilmesinde zorluklara neden olmaktadır.

AYLAR											YILLIK	
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K		A
2,3	1,8	1,1	0	0	0	0	0	0	0	0,2	1,4	6,8

Tablo 11. Gökçeada'da Kar Yağışlı Gün Sayısı

Gökçeada'da kar yağışları çok az olsa da kış ayları ile Mart ayında görülmektedir. Ada'da kar yağışlı gün sayıları Tablo 11'de gösterilmiştir. Buna göre, kar yağışlı gün sayısı Aralık ayında 1,4 gün, Ocak ayında 2,3 gün, Şubat ayında 1,8 gün ve Mart ayında 1,1 gündür. Yıllık toplam kar yağışlı gün sayısı 6,8 gibi küçük bir değerde seyretmektedir. Kar yağışlı gün sayısının azlığı, karın yerde kalış süresini de etkilediğinden, tarım ürünlerinin filizlenme/yetişme dönemleri için elverişli bir durumdur. Bu sayede soğuğa hassasiyeti yüksek sebzeler yetiştirilebilmektedir.

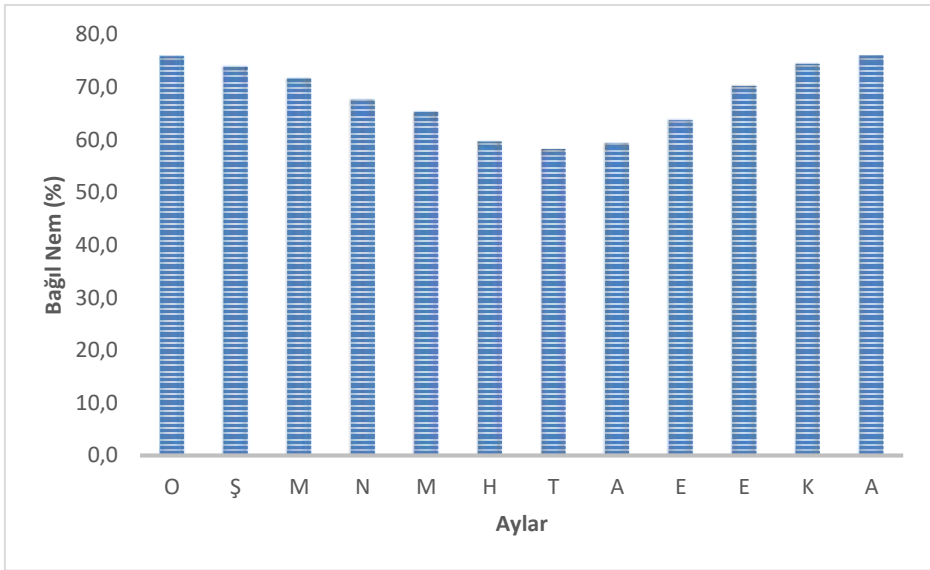
Şekil 17. Gökçeada'da Kar Yağışlı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı

Kar örtüsünün yıl içinde bulunmaması ya da çok kısa bir süre yerde kalması yeraltı suyu seviyelerinin düşmesine neden olmaktadır.

AYLAR												Y
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
75,9	73,9	71,6	67,6	65,3	59,6	58,2	59,4	63,7	70,2	74,4	76	68

Tablo 12. Gökçeada'da Aylık Ortalama Bağıl Nem

Gökçeada Meteoroloji İstasyonu'na ait bağıl nem değerleri (1990-2020) Tablo 12'de verilmiştir. Ada'da yıllık ortalama bağıl nem % 68'dir. Bağıl nem, sıcaklığın yükselmesine bağlı olarak sıcak dönemde azalma göstermektedir. Bağıl nemin en az olduğu ay, % 58,2 ile Temmuz ayıdır. Buna karşın en fazla bağıl nemin görüldüğü ay yağışın da en fazla görüldüğü ay olan Aralık ayına tekabül eder. Aralık ayında ortalama bağıl nem % 76 ile yüksek bir değer göstermektedir. Bu durumda bağıl nemde yıllık görülen maksimum değişim yaklaşık 16 birimdir.

Şekil 18. Gökçeada'da Bağıl Nemin Aylara Göre Dağılımı

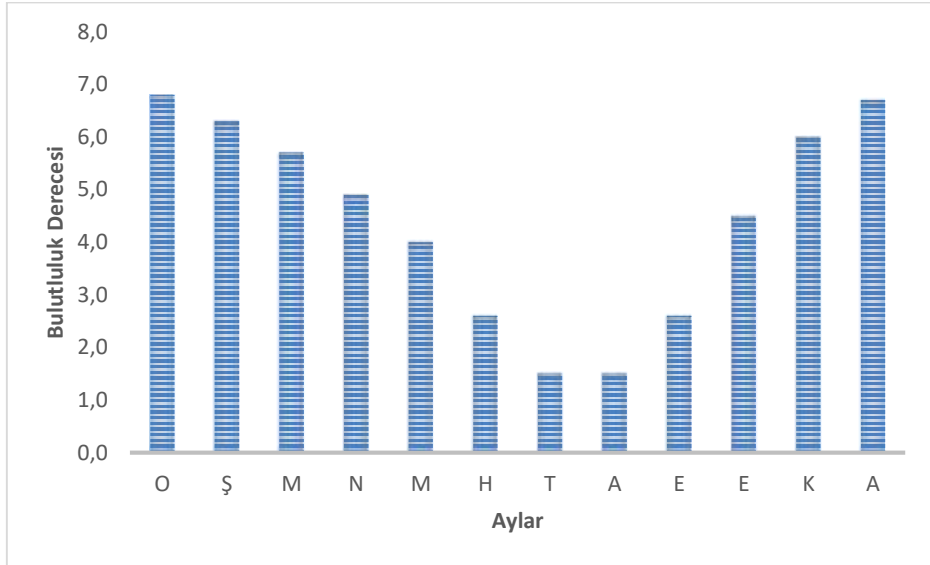
Burada dikkati çeken en önemli hususlardan biri bağıl nemin ekstrem durumlar hariç olmak üzere yılın hiçbir döneminde % 50'nin altına düşmemesidir. Bunda

hiç şüphesiz araştırma sahasının öncelikle bir ada olması ve denizel etkiye maksimum seviyede açık olmasının rolü büyüktür. Sıcaklığın arttığı dönemde artan maksimum nemle birlikte şiddetli buharlaşma neticesinde artan mutlak nem, bağlı nemin çok fazla düşmesini engellemektedir.

AYLAR												YILLIK
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
6,8	6,3	5,7	4,9	4	2,6	1,5	1,5	2,6	4,5	6	6,7	4,4

Tablo 13. Gökçeada'da Aylara Göre Bulutluluk Derecesi (0-10)

Herhangi bir coğrafi ünitadaki bulutluluk 0-10 birim arasında derecelendirilmektedir. Burada 0'dan 10'a doğru gidildikçe bir bölgedeki bulutluluk derecesi de artar. Gökçeada meteoroloji istasyonuna ait aylık ortalama bulutluluk değerleri Tablo 13'te gösterilmiştir. Tabloya göre yıl boyunca bulutluluk 1,5 ile 8,8 değerleri arasında değişmektedir. Daha önce belirttiğimiz yağış değerleri ile bulutluluk değerleri arasında büyük bir paralellik bulunmaktadır.

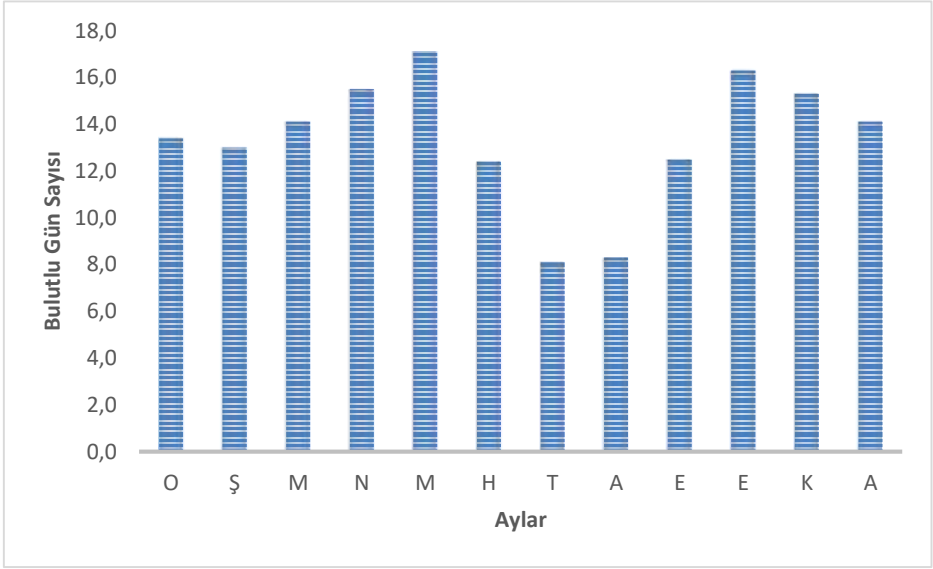
Şekil 19. Gökçeada'da Aylara Göre Bulutluluk Derecesi (0-10)

Bölgede en fazla bulutluluk görüldüğü ay 6,8 ile Aralık ayıdır. En az bulutluluk ise 1,5 bulutluluk değeri ile Haziran ve Ağustos aylarıdır. Kış mevsiminde bulutlu gün sayısındaki artışın, Ada'da yağışlar ve ziraat hayatı üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Kış aylarında bulutlu günlerde yerin ısı kaybının azalması, bu dönemde yaşanabilecek don olaylarını önlemektedir. Yaz döneminde ise özellikle turizm mevsiminin bulutluluk derecelerinin Ada'daki önemli iki ekonomik faaliyet olan tarım ve turizm üzerinde etkisi büyüktür. Turizm sezonunun başladığı Mayıs ayından Ağustos ayının sonuna kadar bulutluluğun fark edilir derecede azalması, deniz turizmi gelişiminde önemli bir faktördür. Ada'da yetiştirilen tarım ürünleri için ise yaz döneminde düşük bulutluluk değerleri güneşlenme süresini arttırarak ürünlerin olgunlaşmasına katkı yapmaktadır. Güneşlenme süresi bitkilerin foto-periyod istekleriyle doğrudan ilişkilidir. Bazı bitkiler uzun güneşlenme istekleriyle ön plana çıkmaktadır. Günlük güneşlenme süresinin 8 saatin altına düştüğü aylarda, bu bitkiler güneşlenme süresinin az olması nedeniyle kışın yetişemez. (Kahraman, 2011:67)

AYLAR												YILLIK
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
13	13	14	16	17	12	8,1	8,3	13	16	15	14	13,3

Tablo 14. Gökçeada'da Aylara Göre Bulutlu Gün Sayısı

Bulutluluk derecesinin 2 ile 8 arasında olduğu günler bulutlu gün olarak tarif edilmektedir. Gökçeada'nın aylık ortalama bulutlu gün sayılarını gösteren Tablo 12 incelendiğinde, yıllık toplam bulutlu gün sayısının 160,1 gün olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle yılın tüm günlerinin yaklaşık % 45 i bulutlu geçmektedir. Ada'da bulutlu gün sayısının en az olduğu ay 8,1 gün ile Temmuz ayı, en fazla bulutluluğun olduğu ay ise gün sayısına sahip ay ise 17,1 gün ile Nisan ayıdır. Bu durum deniz turizmi olumsuz yönde etkilemektedir. Ada'da turizm etkinlikleri bulutluluğun yıl içerisinde en az olduğu Temmuz ve Ağustos aylarında yoğunlaşmıştır.

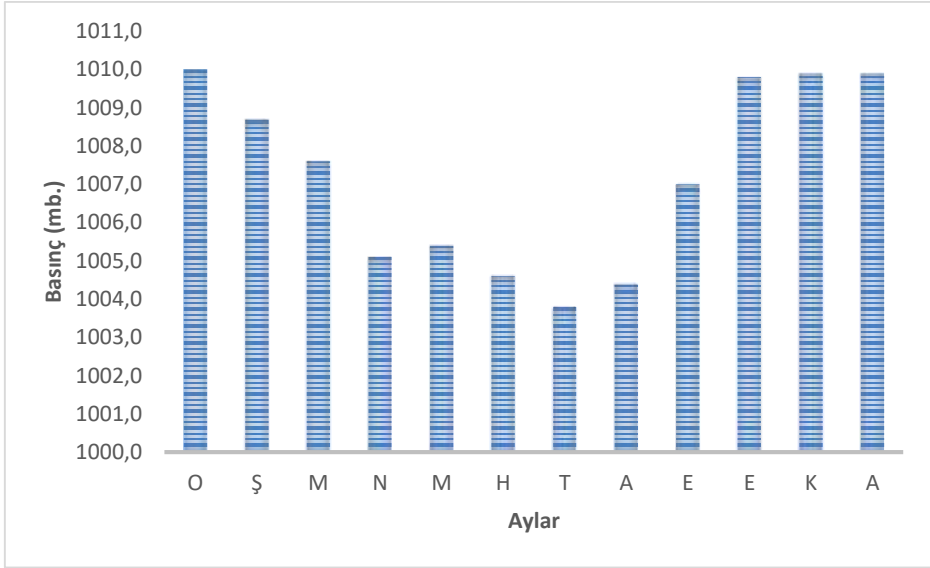
Şekil 20. Gökçeada’da Aylara Göre Bulutlu Gün Sayısı

1.2.3 Basınç ve Rüzgârlar

Gökçeada’nın iklim parametreleri içerisinde rüzgar son derece önemli bir yer tutmaktadır. Rüzgar etkinliği kuzey sektörlü olmak üzere yıl boyunca kuvvetli bir şekilde devam eder. Gökçeada ve çevresinde yıl boyunca oluşan farklı değerlerde basınç alanları, rüzgârların yıl boyunca etkili olmasına neden olmaktadır. Ada’nın aylık ortalama basınç değerleri Tablo 15’te gösterilmiştir. Buna göre Ada’da yıllık ortalama basınç 1007,2 mb.’dir. En düşük basınç sıcaklığın artmasına paralel olarak yaz aylarında meydana gelmektedir. Basıncın en az olduğu ay 1003,8 mb. ile Temmuz ayı iken basıncın en fazla olduğu ay 1010 mb. ile Ocak ayıdır. Kışın sıcaklıkların düşmesiyle termik kökenli antisiklonlar ada üzerinde etkili olmaktadır.

AYLAR												Y
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
1010	1008,7	1007,6	1005,1	1005,4	1004,6	1003,8	1004,4	1007	1009,8	1009,9	1009,9	1007,2

Tablo 15. Gökçeada'da Aylara Göre Basınç (mb.)

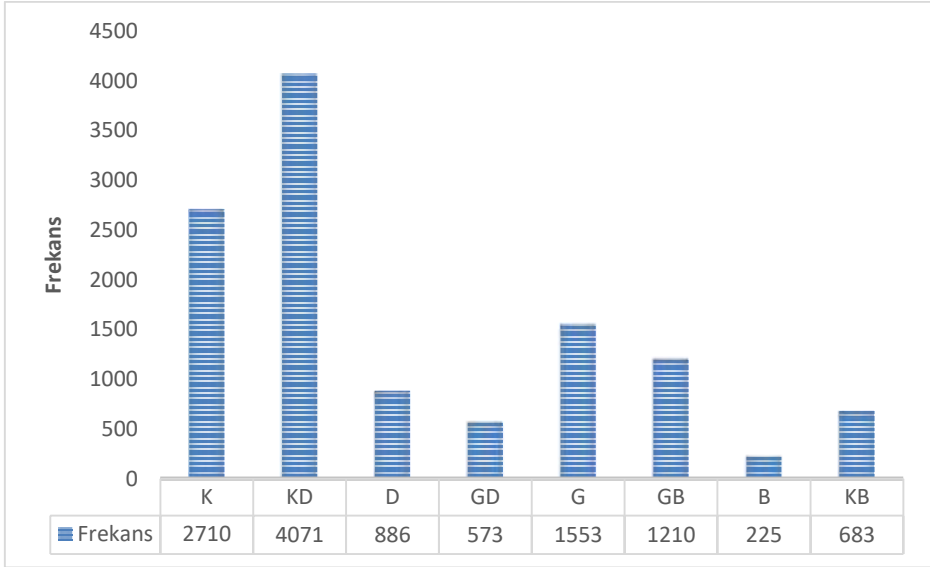

Şekil 21. Gökçeada'da Aylara Göre Basıncın Dağılımı

Gökçeada'da yaz ve kış döneminde sıcaklık tesirinde oluşan basınç alanları rüzgarların ana karakterini belirler. Mevsimine göre tropik ve kutbi (polar) menşeli hava kütleleri arasında esen rüzgarlar Ada'daki beşeri faaliyetler üzerinde etkili olan doğal bir faktördür. Kış aylarında zaman zaman Gökçeada ve çevresinde oluşan şiddetli rüzgarlar, deniz ulaşımını aksatmakta, tarımsal faaliyetler ve balıkçılığa zarar vermektedir.

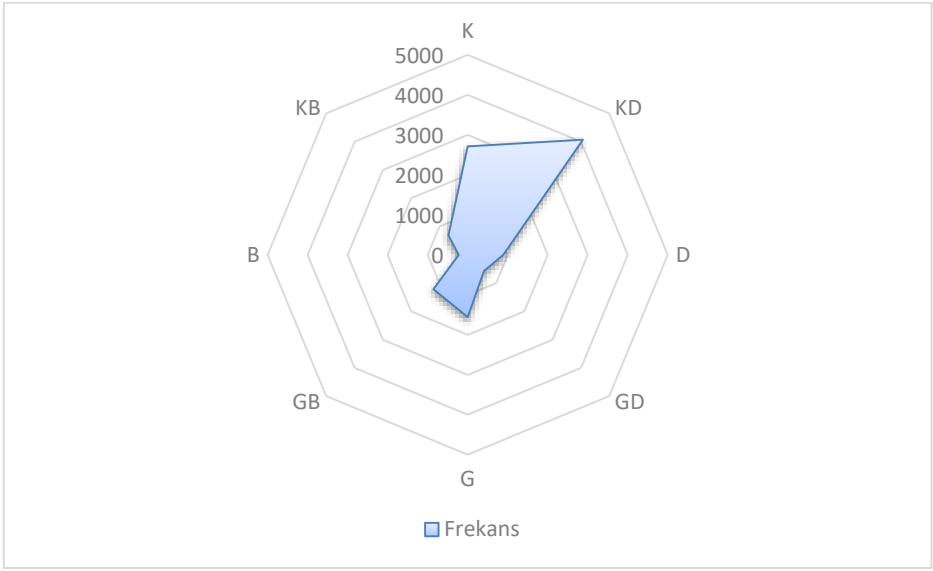
Ada'da rüzgarın yönlere göre esme sayıları Şekil 22'de gösterilmiştir. Şekil incelendiğinde, en fazla esme sayısının 4.071 ile KD yönlü olduğu bunu 2.710 ile K yönünün takip ettiği anlaşılmaktadır. KB yönlü esme sayısı ise 683 tür. En az esme sayısı ise B yönünde ve 225 birimdir. Bu durumda Ada'da toplam esme

sayısının (11.911 birim) yaklaşık % 62 sini kuzey sektörlü rüzgarlar oluşturmaktadır.

Şekil 22. Gökçeada'da Yönlere Göre Rüzgarın Esme Sayıları

Gökçeada'da rüzgarların sürekliliği rüzgar sörfü faaliyetlerinin gelişmesini sağlamış ve Gökçeada bu alanda Türkiye'nin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Her yıl yerli ve yabancı sörfçülerce ziyaret edilen Ada'da uygun rüzgar şiddeti ve dalgasız deniziyle Aydıncık Plajı bu sporun odak noktasını oluşturmaktadır. Burada eskiden bir ada durumunda olan ve bir tombolo vasıtasıyla Adaya bağlanan Aydıncık kütlesi rüzgarın deniz yüzeyine temasını kesmekte ancak rüzgar, belirli bir seviyeden esmeye devam etmektedir. Dolayısıyla sörf için ideal bir rüzgar oluşmakla birlikte deniz yüzeyi de dalgasız bir hal almaktadır. Gökçeada'da oluşan bu özel durum nedeniyle sörfçülüğün ileride Ada'nın en önemli turizm dinamiklerinden biri olacağı düşünülmektedir. Aydıncık bölgesinde Tuzgölü'nün varlığı ve buradan sağlık turizmi için faydalanılması, hemen ön bölgesinde yer alan Aydıncık Plajı'nın (Kefaloz) deniz turizmi açısından en fazla tercih edilen yer olması, rüzgar sörfü ile birlikte düşünüldüğünde bölgenin kompleks bir turizm bölgesi olduğu anlaşılmaktadır.

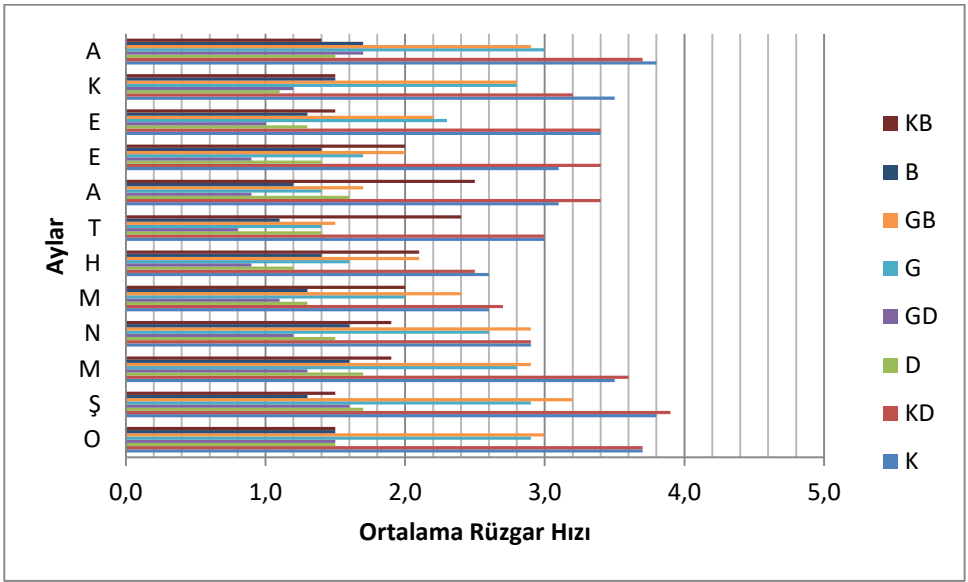

Şekil 23. Gökçeada Rüzgar Güllü

Araştırma sahamızdaki rüzgarların hız durumu Tablo 16’da gösterilmiştir. Yıllık ortalama rüzgar hızının rüzgarın esme sayılarında olduğu gibi K ve KD yönlü olduğu görülmektedir. Ortalama yıllık rüzgar hızı bu iki ayda 3.3 m/sn’ dir. Buna karşılık yıllık en az rüzgar hızının ölçüldüğü yön ise 1,2 m/sn ortalama ile GD yönüdür.

AYLAR													
YÖN	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
K	3,7	3,8	3,5	2,9	2,6	2,6	3	3,1	3,1	3,4	3,5	3,8	3,3
KD	3,7	3,9	3,6	2,9	2,7	2,5	3	3,4	3,4	3,4	3,2	3,7	3,3
D	1,5	1,7	1,7	1,5	1,3	1,2	1,4	1,6	1,4	1,3	1,1	1,5	1,4
GD	1,5	1,6	1,3	1,2	1,1	0,9	0,8	0,9	0,9	1	1,2	1,7	1,2
G	2,9	2,9	2,8	2,6	2	1,6	1,4	1,4	1,7	2,3	2,8	3	2,3
GB	3	3,2	2,9	2,9	2,4	2,1	1,5	1,7	2	2,2	2,8	2,9	2,5
B	1,5	1,3	1,6	1,6	1,3	1,4	1,1	1,2	1,4	1,3	1,5	1,7	1,4
KB	1,5	1,5	1,9	1,9	2	2,1	2,4	2,5	2	1,5	1,5	1,4	1,9

Tablo 16. Gökçeada’da Yönlere Göre Rüzgarın Hızı

Şekil 24. Gökçeada’da Yönlere Göre Rüzgarın Hızı

1.2.4 İklim Sınıflandırması (Thornthwaite)

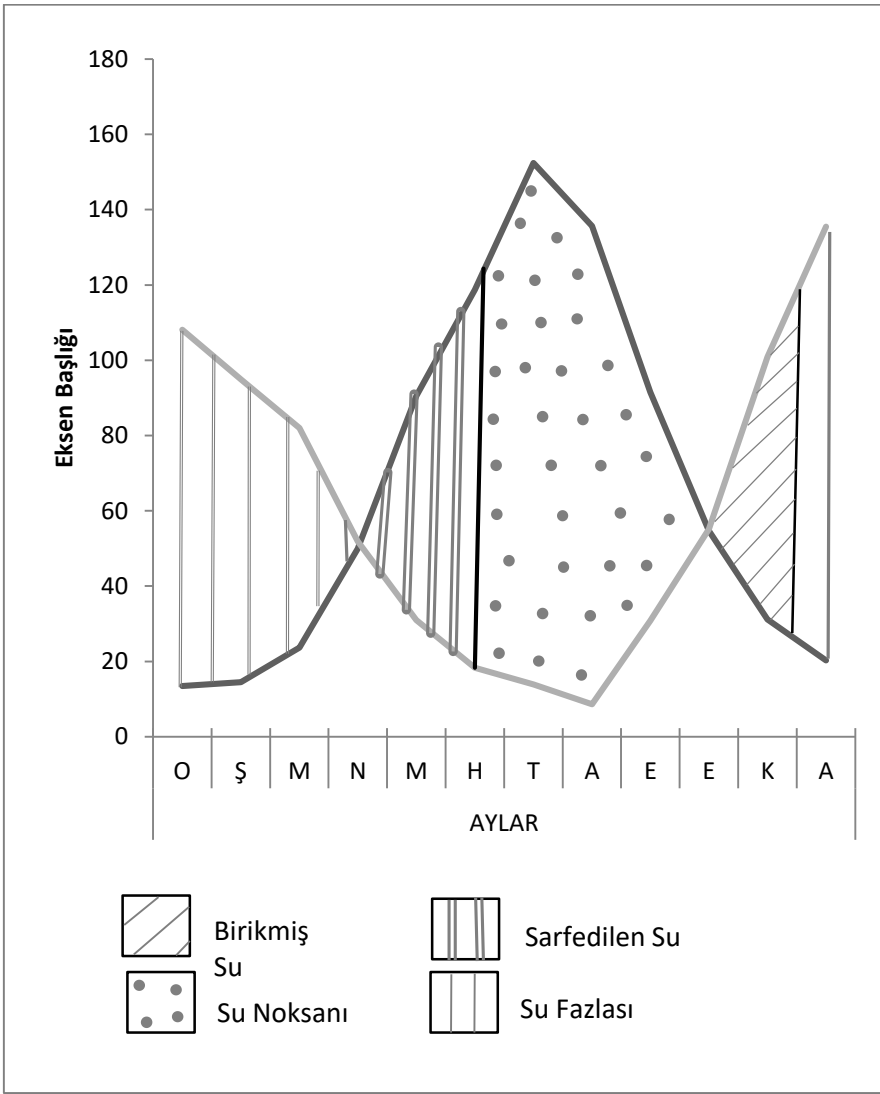
Beşeri coğrafya çalışmalarında sıkça kullanılan bir yöntem olan “Thornthwaite” yöntemi ile herhangi bir coğrafi ünitenin yağış, sıcaklık ve evapotranspirasyon değerleri göz önüne alınarak iklim tayini yapılabilmektedir. Bu sınıflandırma yöntemi ile iklimler yağış ve evapotranspirasyon ilişkisine göre, nemli ve kurak olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Burada, nemli iklimler 6 alt grupta, kurak iklimler ise 3 alt grupta toplanmıştır ve her tip bir harf tarafından temsil edilmektedir. Sıcaklık evapotranspirasyon ilişkisinde ise 9 ana iklim tipi tespit edilmiştir. Yağışın mevsimlere göre dağılımı ve sıcaklık rejimi de birer harf ile temsil edilirler. Sonuç itibarıyla bu metoda göre bir yerin iklim tipi hesaplanan değerlere karşılık gelen dört harf ile ifade edilirler (Kahraman, 2011:83).

Araştırma sahamızın Thornthwaite metoduna göre su bilançosu çıkarılmış ve Tablo 17 ile Şekil 25’te verilmiştir. Bu hesaplamalara göre Gökçeada’da Ekim ayında yağışlar PE’den fazla olmaya başlar. Kasım ayından itibaren toprakta biriken su Aralık ayında 100 tam birime ulaşır ve Mayıs ayına kadar bu değeri

korur. Bu dönemde yağışlar PE den az olmaya başlar. Haziran ayının sonuna kadar topraktaki birikmiş su harcanır. Temmuz, Ağustos, Eylül aylarında toprakta birikmiş su bulunmaz ve su nokranı üst seviyeye çıkar. Yaptığımız hesaplamalara göre Gökçeada'nın $C_2 B_2 s_2 b_4$ sembolleriyle gösterilen yarı nemli, ikinci dereceden mezotermal, su noksanı yaz mevsiminde ve çok kuvvetli, deniz tesirine yakın iklim tipine girdiği anlaşılmaktadır.

AYLAR													
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Sıcaklık	6,7	7	8,9	13,2	17,9	22,5	24,7	24,4	20,8	16	12	8,5	15,2
Sıcaklık indisi	1,56	1,66	2,3	4,35	6,9	9,75	11,23	11,02	8,66	5,82	3,76	2,23	69,24
PE	16	17,5	23	45	73	95	120	115	88	57	37,5	25	693
Düzeltilmiş PE	13,44	14,52	23,69	49,95	90,52	118,75	152,4	135,7	91,52	54,72	31,12	20,25	796,58
Yağış	108,1	94,9	82	51,9	31	18,3	13,9	8,6	30,8	55,1	100,9	135,5	731
Birikmiş Suyun Aylık Değişimi	0	0	0	0	-59,52	-40,48	0	0	0	0,38	70,16	29,84	
Birikmiş Su	100	100	100	100	40,48	0	0	0	0	0,38	70,16	100	
Gerçek PE	13,44	14,52	23,69	49,95	31	18,3	13,9	8,6	30,8	54,72	31,12	20,25	310,29
Su Noksanı	0	0	0	0	0	59,97	138,5	127,1	60,72	0	0	0	386,29
Su Fazlası	94,66	80,38	58,31	1,64	0	0	0	0	0	0	0	85,41	320,4
Akış	47,33	63,85	61,08	31,36	15,68	7,84	3,92	1,96	0,98	0,49	0,24	42,82	277,55
Nemlilik Oranı	7,04	5,53	2,46	0,03	-0,65	-0,84	-0,9	-0,99	-0,93	0	2,24	5,69	

Tablo 17: Thornthwaite Metoduna Göre Gökçeada'nın'nın Su Bilançosu

Şekil 25. *Thornthwaite Metotoduna Göre Gökçeada'nın Su Bilançosu Diyagramı*

1.3 Toprak Özellikleri

İnsanoğlunun en önemli ekonomik faaliyetlerinden biri olan tarım, geçmişte olduğu gibi günümüzde de artan nüfus karşısında önemini korumaktadır. Tarımsal faaliyetlerin ana bileşenlerinden biri olan topraklardan zirai yönden faydalanmada toprakların niteliği türü ve arazi kabiliyet durumu önem kazanmaktadır.

Toprakların yanlış arazi planlamaları neticesinde gerektiği gibi kullanılamaması geri döndürülmesi güç doğal tahribatlara yol açmaktadır. Toprağın niteliği, zirai faaliyetler yanında yerleşme, madencilik ulaşım gibi beşeri ve iktisadi alanlarda da önem kazanmaktadır. Uzun ve zor doğal süreçler içerisinde oluşan topraklar, anakaya, volkanizma, iklim, eğim ve drenaj, bitki örtüsü vb. doğal şartlar altında gelişme gösterirler. Araştırma sahamızda zonal, intrazonal ve azonal gruba dahil toprak türlerinin tamamı görülmektedir. Zonal toprak grubu içerisinde kireçsiz kahverengi topraklar, intrazonal grupta kahverengi orman toprakları, azonal grupta ise kolüvyal ve alüvyal topraklar bulunur. Zonal topraklar bilindiği gibi tam horizonlaşma sağlayan iklim şartları altında ana kaya, eğim, bitki örtüsü, zaman gibi şartların altında gelişen topraklardır. Bu topraklar Gökçeada'nın güneydoğu kesiminde önemli bir yayılım alanı bulurlar. İntrazonal grupta bulunan kahverengi orman toprakları ise Ada'nın güneydoğusu dışında baskın toprak tipini oluşturmaktadır. Bu topraklarda horizonlaşma tam gelişmemiştir. Genellikle A-C horizonlu bu toprakların oluşmasında topografik şartlar ve ana materyalin rolü büyüktür. Azonal topraklar ise Gökçeada'da yüksek alanlardan eğimli yamaçlar boyunca getirilen malzemelerin eteklerde birikmesi sonucu oluşan kolüvyal topraklar ya da akarsuların getirmiş olduğu alüvyonların kıyı kesiminde biriktirilmesi sonucu oluşan alüvyal topraklardır. Bu topraklar oluştuğu mecradan taşınan topraklar olduğundan horizonlaşma bulunmamakta, iklim tesirinde düzenli ya da düzensiz seriler oluşturmaktadır. Adada bu topraklara yüksek kesimler etrafındaki düzlüklerde ve kıyıya açılan vadilerin denize yakın bölümlerinde rastlamak mümkündür.

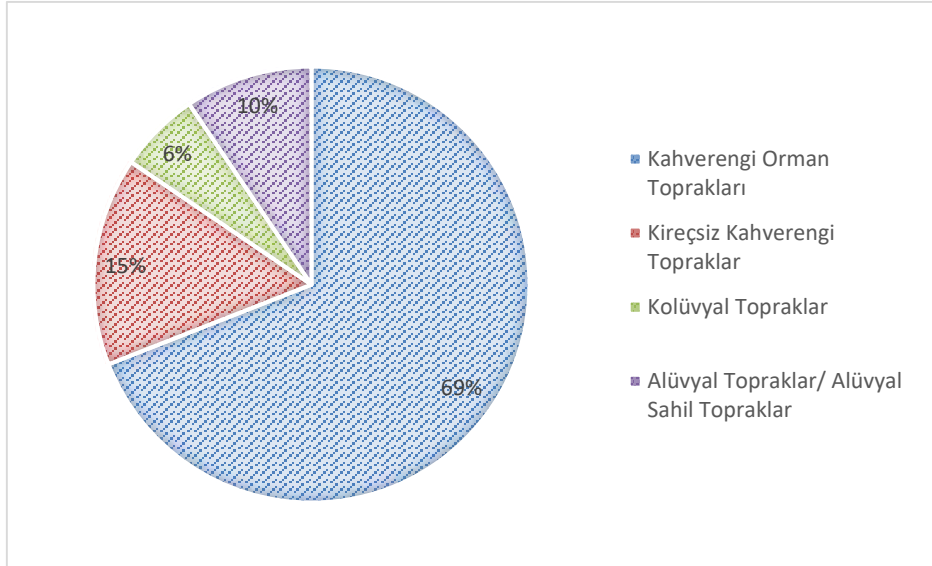
1.3.1 Toprak Türleri

Gökçeada'da başta iklim ve jeolojik/Jeomorfolojik süreçler sonucunda çok farklı toprak tipleri meydana gelmiştir. Bu toprak tipleri içerisinde en yaygın görüleni kahverengi orman topraklarıdır. Ada'nın güneydoğusu dışında hemen her yerde bulunmaktadır. Kahverengi orman toprakları adada tüm topraklar içerisinde % 69,05'lik bir paya sahiptir. Bunu % 15,46 ile kireçsiz kahverengi

topraklar, izlemektedir. Kolüvyal topraklar % 6.02, alüvyal/alüvyal sahil toprakları ise % 9,47 oranında bir paya sahiptir. Çalışma sahamızdaki toprak tiplerinin kapladıkları alanlar ve yüzdeleri Tablo 18 ve Şekil 26’da gösterilmiştir.

Toprak Tipi	Kapladığı Alan (ha)	(%)
Kahverengi Orman Toprakları	19315	69,05
Kireçsiz Kahverengi Topraklar	4324	15,46
Kolüvyal Topraklar	1685	6,02
Alüvyal Topraklar/ Alüvyal Sahil Topraklar	2650	9,47

Tablo 18. Gökçeada’da Toprak Türlerinin Kapladıkları Alanlar ve Yüzdelikleri

Şekil 26. Gökçeada’da Toprak Türlerinin Yüzdelik Dağılımı

Kahverengi Orman Toprakları: Ada’nın baskın toprak tipini kahverengi orman toprakları oluşturmaktadır. Ada’nın güneybatısında yayılım alanı bulan kireçsiz kahverengi toprakların kapladığı alan dışında Ada’nın hemen her yerinde varlığını gösterir. % 69,05 oranında bir paya sahip olan bu topraklar adada 19.315 ha. alan kaplamaktadır. Jeolojik süreç içerisinde Eosen ve Oligosen dönemlerinde

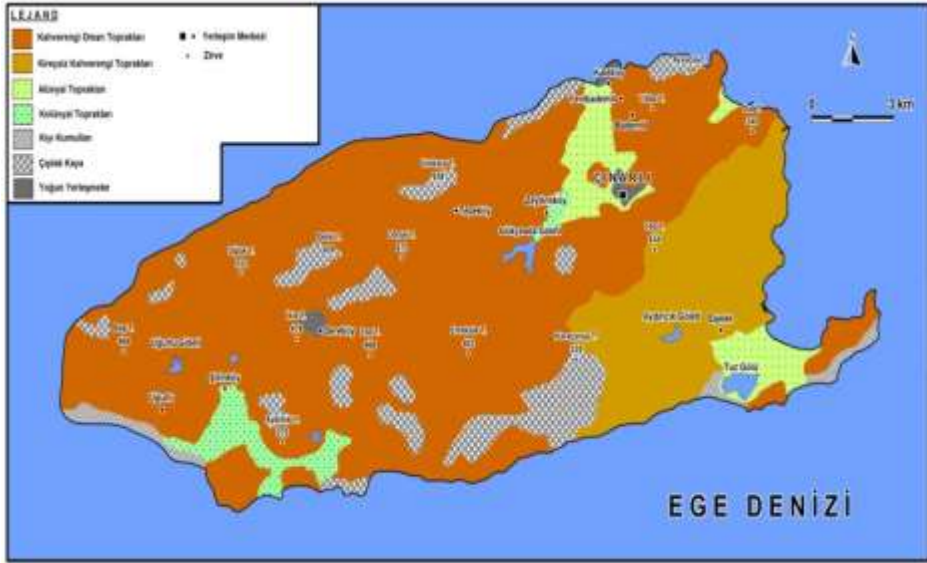
oluşan volkanik tabakalar ve birikme zonları üzerinde gelişmiş topraklardır. Bu topraklarda A horizonu B horizonuna göre iyi gelişme gösterse de Ada'da eğimli topografya nedeniyle toprak oldukça sık bir yapı göstermektedir. Bu nedenle, üzerinde kuvvetli bir orman örtüsü gelişmemiştir. Kahverengi orman toprakları adada eğim derecesinin % 12' den yüksek olduğu alanlarda bitki örtüsü de çok iyi gelişim göstermediğinden sıkça rüzgar ve su erozyonuna maruz kalmaktadır.

Kireçsiz Kahverengi Topraklar: Kahverengi orman topraklarından sonra 4.324 ha. ile (% 15,46) Ada'da en fazla yer kaplayan topraklardır. Ada'nın güneydoğusunda Tuzgölü çevresinden Karaçavuştepe, Keklik Tepe, Kayalık Sırtı bölgelerine kadar geniş bir alanda görülürler. Bu topraklarda A, B ve C horizonları iyi gelişim göstermiştir. Kireç içermeyen ana materyal üzerinde gelişme göstermişlerdir. Eğimli arazilerde erozyona hassasiyet gösterirler. Organik madde özellikle azot ve fosfor bakımından zengin değildir. Bulunduğu sahada bitki örtüsü çok fazla gelişmediğinden adada yer yer artan eğim derecesi ile birlikte erozyona oldukça açıktır.

Kolüvyal Topraklar: Dağların yüksek mecralarından eğim doğrultusunda taşınan malzemelerin etek düzlüklerinde birikmesiyle oluşan kolüvyal topraklar, Gökçeada'nın güneybatı kesiminde Şirinköy'ün güney bölgelerinde yüksek alanların denize doğru inen küçük ölçekteki akarsuların taşıdıkları malzemeyi etek düzlüklerine yığmasıyla oluşmuştur. A-C profilli bu topraklar geldikleri mecranın litolojik özelliklerini yansıtır. Araştırma sahamızda 1.685 ha. alan (% 6,02) kaplamaktadır.

Alüvyal Topraklar / Alüvyal Sahil Toprakları: Azonal topraklar grubunda yer alan alüvyal topraklar, kolüvyal topraklara benzer bir şekilde A-C profillidir. Akarsular tarafından taşınan malzemelerin eğimin azaldığı yerlerle yükünü taşıyamaması neticesinde depolaması ile oluşan alüvyal taban üzerinde gelişen genç topraklardır. Bu topraklarda taşıma ve depolama süreci devam ettiğinden belirgin bir horizonlaşma görülmez. Özellikle iyi drene olmuş alanlarda zirai

faaliyetler açısından oldukça verimli bir özellik gösterirler Araştırma sahamızda yoğun olarak görüldüğü kesim kuzeybatıda Kaleköy'e açılan Büyükdere vadi tabanı ve çevresi ile Ballıdere, Değirmendere, Kuzudere, Dardere, havzalarının alt bölümlerinde alüvyal kökenli topraklara rastlanır. Ayrıca, güneybatıdaki Tuzgölü'nün çevresinde gerek karasal kökenli depolar gerekse denizel kökenli serilerin birleşiminden oluşan alüvyal seriler bulunmaktadır. Bu bölgedeki topraklar halomorfik özellikler göstermektedir. Bölgede, tuz oranı yüksektir ve özellikle kurak dönemde göle yakın topraklar üzerinde beyaz tuz tabakaları göze çarpmaktadır. Araştırma sahamızda alüvyon grubunda değerlendirebileceğimiz seriler 2.650 ha alan (%9,47) kaplamaktadır.

Şekil 27. Gökçeada'nın Toprak Türleri Haritası

1.3.2 Toprakların Verimlilik Sınıfları

Toprakların verimlilik yönünden sınıflandırılması Amerika Birleşik Devletleri Toprak Koruma Servisi tarafından geliştirilen bir sistem olup, tarımsal arazinin verimliliği toprağın niteliği, fiziko-kimyasal özellikleri, eğim, erozyon, iklim, derinlik vb. gibi fiziki koşullar çerçevesinde gururlandırılır. Bu grupta I-VIII arasında kategorize edilmiş 8 ayrı sınıf bulunmaktadır. Bu gruptan I-IV

sınıfları arasındaki topraklar tarıma elverişli topraklar olarak değerlendirilirken, çeşitli sınırlılıkların artması nedeniyle V-VIII sınıflar arası topraklar genel olarak tarım için uygun topraklar olarak değerlendirilmez.

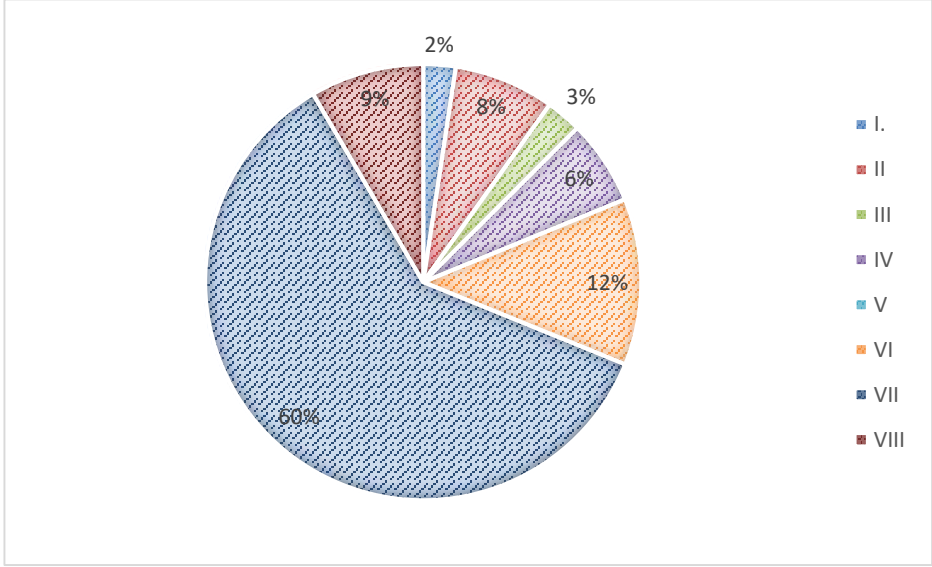
Herhangi bir coğrafi ünitenin toprak sınıflarını bilmek, o bölgedeki ziraat hayatı bilhassa tarımsal ürün deseni ve verimleri üzerinde önemli bir rol oynar. Araştırma sahamızdaki toprakların büyük bir bölümünü VII. sınıf topraklar oluşturmaktadır. Bu durumun en önemli sebeplerinin basında topografyanın oldukça arızalı bir yapıda olması, dolayısıyla yüksek eğim değerleridir. I. ve II. sınıfa dahil tarıma elverişli araziler genellikle alüvyal / kolüvyal alanlara denk gelmektedir. III. ve IV. sınıf araziler ise iç kesimde yüksek alanlar arasındaki düzlüklerde parçalı halde bulunurlar. Gökçeada'da toprakların verimlilik sınıfları ve yüzölçümleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Arazi Kabiliyet Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
I.	636	2.40
II	1974	7,45
III	702	2,65
IV	1669	6.30
V	-	-
VI	3275	12.36
VII	16008	60,41
VIII	2233	8,43

Tablo 19. *Gökçeada'da Arazi Kullanım Kabiliyeti*

Tabloya göre Gökçeada'da en fazla VII. sınıf topraklara rastlanmaktadır. Bunu 3.275 ha. (%12. 36) ile VI. sınıfa dahil topraklar takip etmektedir. Tüm topraklar içinde tarıma elverişli topraklar durumundaki I-IV. sınıf arazilerin payı % 18,8 gibi küçük bir orana karşılık gelmektedir. Ada'da optimum tarım arazileri görüldüğü gibi oldukça yetersizdir. IV. ve daha yukarı sınıfa dahil topraklarda yapılacak iyileştirilmelerin Ada'daki zirai faaliyetlerin arttırılması ve

yaygınlaştırılması açısından önemli olduğu kanaatindeyiz. Aşağıda Gökçeada’da yer alan toprakların arazi kabiliyet sınıflarına göre özellikleri ve mevkileri kısaca değerlendirilmiştir.

Şekil 28. Gökçeada’da Arazi Kullanım Kabiliyeti (%)

I. Sınıf Araziler: En iyi tarım topraklarını temsil eden arazilerdir. I. sınıfa dahil araziler herhangi bir coğrafi ünitenin fiziki coğrafya özelliklerine en uygun tarım ürünlerinin yetiştirilmesine imkan veren topraklardır. Düşük dereceli eğim, iyi drenej özelliklerine sahip bu topraklar, derin özelliğe sahiptir. Bu nedenle özel bir önlem alınmaksızın tarım yapılabilir. Eğimin yok ya da çok düşük değerlerde olması erozyon tehlikesini azaltan bir faktördür. Araştırma sahamızda sadece 636 ha. alan (% 2,40) kaplayan bu araziler oldukça sınırlı bir bölgede sıkışmış durumdadır. Ada’nın kuzeybatı kesiminde Büyükdere Havzası yukarı mecralarından başlayarak denize doğru genişleyerek yayılım gösterirler.

II. Sınıf Araziler: I. sınıf arazilere göre hafif eğimli bölgelerde görülmektedir. Eğim bu bölgelerde şiddetli olmamakla birlikte erozyon, sellenme vb. sonuçlar doğurmaktadır. Bu olumsuz faktörleri basit tedbirler olarak bertaraf etmek mümkündür. Bu topraklarda yüzeysel akışı ve erozyonu önleyici az maliyetli

uygulamalar yeterli olmaktadır. Araştırma sahamızda 1.974 ha. alan kaplayan II. sınıf arazilerin toplam araziler içindeki payı % 7,45'tir. Gökçeada'da II. sınıf araziler, güneybatı kesimde Dereköy'ün güney kesimi ile kuzeydoğu kesimde Zeytinliköy ile Büyükdere arasında görülmektedir.

III. Sınıf Araziler: Bu arazilerde tarımı sınırlayan faktörler II. sınıf arazilere göre daha etkilidir. III. sınıf arazilerde eğimle birlikte erozyon şiddeti de artar. Bu araziler sık sık sellenmeye uğrayarak iyi drenaj özellikleri göstermez. Bu topraklarda zaman zaman tuzluluk ve taban suyunun yüksekliği görülebilse de alınacak önlemlerle kültür bitkilerinin yetiştirilmesine olanak sağlar. III. sınıf araziler güneydoğu kesimde Tuzgölü'nün kuzeyi, Büyükdere'nin yukarı çıkışları ile Ada'nın batı kesiminde küçük parçalar halinde bulunurlar.

IV. Sınıf Araziler: IV. sınıfa giren arazilerde eğimin % 12'yi aşması tarımı sınırlandıran en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla erozyon etkinliği bu topraklarda şiddetini iyice artırır. Erozyon sonucundaki toprak kaybı nedeniyle toprakta yeterli derinlik elde edilemez. Ziraat faaliyetler için oldukça maliyetli uygulamalar gerektirmektedir. Bu önlemlerle verim nispeten artırılabilir. Toprağın üzerinde devamlı örtü sağlayabilecek yem bitkilerinin yetiştirilmesi için uygun topraklardır. Araştırma sahamızda batı kesimde çok küçük parçalar halinde ve Zeytinliköy'ün kuzey ve kuzeybatısında bu tip topraklara rastlanmaktadır. IV. Sınıf araziler araştırma sahamızda 1.669 ha. (% 6.30) alan kaplamaktadır.

VI. Sınıf Araziler: VI. sınıfa giren topraklarda eğim ve erozyon değerleri şiddetlidir. Eğim bu arazilerde % 20'nin üzerindedir. Kötü dreanaj şartları ve toprağın su tutma kapasitesinin çok düşük olması tarımı son derece güçleştirir. Bu araziler çayır, mera veya orman arazileri olarak görülmektedir. Çalışma alanımızda güneybatı kesimde Aydıncık Burnu çevresinde, batı kesimde Çakıllı Burnu - Taş Burnu arasındaki kıyı kesiminde, kuzeyde Tepeköy'ün kuzey batısında, rastlanmaktadır. Bu topraklar, 3.275 ha. (% 12,36) alan kaplarlar.

VII. Sınıf Araziler: Gökçeada'da en geniş yer kaplayan araziler olup, 16.008 ha. (% 60,41) alan kaplarlar. Eğim değerleri, şiddetli erozyon, bozuk drenaj ve taşlılık oldukça yüksektir. Tarımsal faaliyetler için çok olumsuz doğal şartlar mevcuttur. Vadi tabanları ve alüvyal sahalara haricinde Ada'nın hemen her yerinde büyük parçalı gruplar halinde bulunurlar.

VIII. Sınıf Araziler: Bu sınıfa giren topraklarda yükseltiye bağlı artan eğim ve toprak oluşumunu engelleyici derecede oluşan şiddetli erozyon tarımsal etkinlikleri olanaksız hale getirir. Bu bölgelerde daha çok yaban hayatının varlığından söz edilebilir. Ayrıca, dağcılık gibi ekstrem sporların yapılabildiği sahalardır. Araştırma alanımızda dağların zirve noktalarına yakın yamaçlarında görülmekte olup, 2233 ha. (%8,43) alan kaplarlar.

1.3.3 Toprak Erozyonu

Toprağın oluştuğu mevkiden, başta yüzey akışlı sular ve rüzgar olmak üzere dış kuvvetler yoluyla aşındırılarak başka mecralara taşınması anlamına gelen erozyon, ziraat hayatı için en önemli sınırlayıcı faktörlerden biridir. Doğal bir süreç olan erozyon beşeri kullanımlar ve yanlış arazi kullanımlarıyla şiddet kazanmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin en önemli bileşeni olan toprağın çok uzun doğal süreçler sonucu oluştuğu düşünüldüğünde, erozyon telafisi çok güç sorunlara yol açmaktadır. Erozyona uğramış sahalarda toprağın organik madde açısından en zengin bölümü olan A horizonu zaman içinde aşındırılarak ortadan kalkar, toprak sıg, çorak ve verimsiz hale gelerek bitki örtüsü zayıflar. Bir diğer etki ise baraj ve göllerde yaşanmaktadır. Erozyon nedeniyle taşınan topraklar, yüksek yatırımlarla yapılan barajları doldurarak ekonomik ömürlerini kısaltmaktadır. Göl tabanlarında da erozyonun etkisiyle süpürülen topraklar nedeniyle derinlik kaybolmaktadır. (Kahraman, 2011:108) Gökçeada toprakları topoğrafik şartlar nedeniyle şiddetli bir erozyona maruz kalmaktadır. Yüksek alanlar etrafında artan eğim, şiddetli erozyonun başlıca nedenidir. Yağışlı dönemde yüzey akışına maruz kalan bu alanlarda aşağı mecralara taşınan

topraklar çok fazla olmaktadır. Bu malzemenin bir bölümü de su kaynakları açısından zengin olan Gökçeada'nın göl ve barajlarına dolmaktadır. Bu anlamda tarım yanında su kaynakları da erozyon tehdidi altındadır. Kurak dönemde ise iklim bahsinde değindiğimiz gibi Ada'da sürekli görülen rüzgarlar kurumuş toprağın üst bölümünü kaldırarak değişik alanlara savurmaktadır.

Ada'da erozyon durumu Şekil 29'da gösterilmiştir. Harita incelendiğinde, Ada'nın önemli bir bölümünün erozyona açık olduğu görülmektedir. Buna göre toprakların yaklaşık % 60'tan fazlası orta ve şiddetli erozyona maruz kalmaktadır. Şiddetli erozyonun etkili olduğu alanlar, Ada'nın topoğrafya haritası ve eğim haritası ile uygunluk göstermektedir. Eğimin % 12'nin üzerine çıktığı alanlarda erozyon etkili olmakta eğim değerleri arttıkça da şiddetlenmektedir. Doğal bitki örtüsünün zayıf olduğu alanlarda kış mevsiminde oluşan yağışlar, bu bölgelerde yüzeysel akışa neden olmakta, toprağın üst kısmında yer alan organik maddeler ve mineraller bakımından zengin kısım aşınmaktadır. Kuzey kesimde Sığırcık Tepe, Ayvacık Tepe, Gözetleme Tepeleri ile Yıldız, Çakmak ve Işıklı Tepe yamaçları; Ulukaya Mutlutepe yamaçları, Keltepe - Ortaca bölgesindeki eğimli yamaçlarda şiddetli / orta derecede erozyon görülmektedir. Orta / güney kesimde ise İnce Tepe, Parmaktepe, Toptepe, Demirkaya çevreleri erozyon etkisi altındadır. Batıda ise Aydıncık Burnu'nun kuzey kesimlerinde rüzgar erozyonundan kaynaklı aşınmalar mevcuttur.

Tarımsal açıdan oldukça sınırlayıcı olan erozyon, tamamen önlenilecek bir doğal bir faktör değildir. Ancak, özellikle beşeri kullanımlara açık alanlarda özellikle I-IV. sınıf arazilerde tarımsal faaliyetler dışında (yerleşme, turizm, sanayi vb.) başka bir ekonomik faaliyete izin verilmemelidir. Araziler niteliğine göre ve kabiliyet sınıflarına göre değerlendirilmeli, toprak şartlarına en iyi uyum gösteren kültür bitkilerinin seçimine özen gösterilmelidir. Yem bitkilerinin yetiştiriciliğine önem verilerek aşırı otlatmanın önüne geçilmelidir. Diğer taraftan yüzeysel akışı azaltmak için bu sahaların kalıcı şekilde orman ya da arazinin niteliğine göre meralara dönüştürülmesi gerekmektedir. Eğimli arazilerde

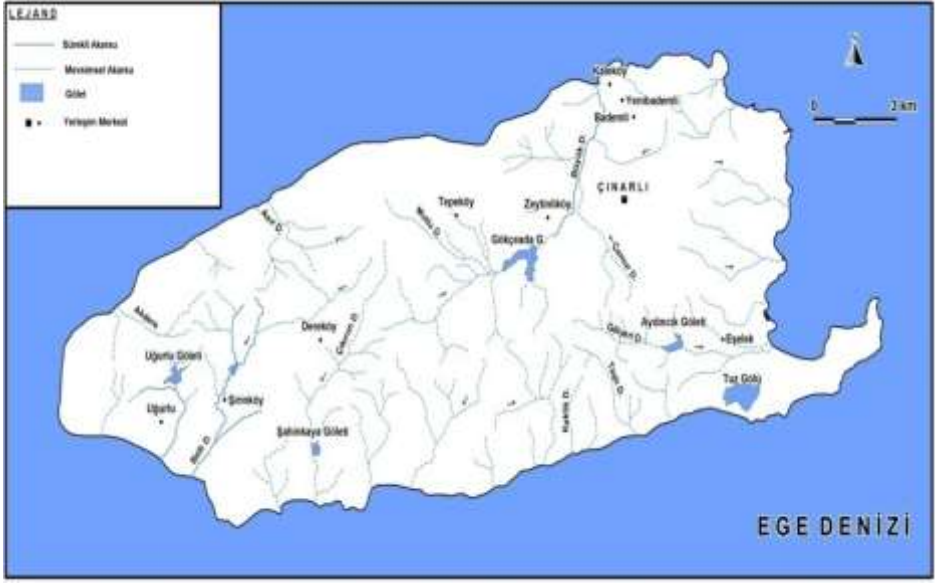
çekmektedir. Yerleşme tarihi çok eskiye dayanan Ada'da zaman içinde gerek tarımsal faaliyetler gerekse yerleşme alanları elde etme gibi antropojenik nedenlerle orman örtüsü azalmıştır. Orman alanlarında, Kızılçam (*Pinus brutia*) ve Meşe (*Quercus*) ağırlıklı olarak görülen türlerdir (Seçmen ve Leblebici, 1978).

Orman alanları antropojenik etkiler nedeniyle sınırlı alanlarda görülmektedir. Yüksek kesimlerde kızılçam ormanları bulunurken bunların tahrip edildiği alanlarda Laden Gariği yayılım alanı bulmaktadır (Cengiz ve diğ.2009:43). Kızılçam ormanları Ada'da, kuzeybatı kesimde, Doğanlı Tepe ile Çatalca Tepe arasındaki yüksek hat boyunca bir grup oluşturacak şekilde görülürler. Uğurlu köyünün batısından başlayıp, Marmaros Koyu'na sokulan bu hatta sonradan yoğun ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Meşe ise (*Quercus*) bölgede parçalı bir görünüm arz etmektedir. Ada'da yer yer maki bitki grubu ile iç içe bulunan meşeler kuzeydoğu Şirinköy çevresi ile Gökçeada Barajı çevresinde yoğunluk kazanmaktadır.

Ada'da serbest olarak yapılan hayvancılık özellikle keçiler, çok az olan orman örtüsüne zarar vermektedir. Hayvancılığın adada mutlaka kontrol altına alınması ve serbest hayvancılıktan vazgeçilmesi orman örtüsünün korunması açısından oldukça önem taşımaktadır.

1.5 Hidrografik Özellikler

Gökçeada hidrografik kaynaklar açısından zengin bir özelliğe sahiptir. Ada'daki akarsular genellikle kısa boylu olup, çoğunlukla “V” şeklinde olan genç vadilere sahiptir (Kapsız,2004:105). Ada'nın en uzun akarsuyunu Büyükdere oluşturmaktadır. Bu akarsu Gökçeada Barajı mevkiinden kat ederek, Zeytinliköy önünden kuzeydoğuya yönelip Kaleköy yakınlarında denize dökülmektedir. Bunun dışında Ada'nın bazı akarsuları Aperotos, Yarlidere, Kocamış Deresi, Balcılar Deresi, Çanel Deresi, Marmaros Deresi ve şelalesidir. Bu sular mevsimlik tipte özellik göstermekte olup yaz döneminde kurumakta, yağışların etkinlik kazandığı dönemde ise yüzeysel akışa geçmektedir.

Şekil 30. Gökçeada Hidrografya Haritası

Akarsular haricinde Ada'da 4 gölet ve 1 baraj bulunmaktadır. Ada'nın orta-iç kesiminde yer alan Zeytinliköy (Gökçeada) Barajı Gökçeada'nın temel su ihtiyacını sağlayan kaya dolgu tipinde inşa edilmiş ve Devlet Su İşleri tarafından işletilen bir barajdır. Bu baraj Ada'nın tamamının içme suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Şahinkaya, Dereköy, Aydıncık ve Uğurlu göletlerinden ise tarımda sulama suyu, kısmen de hayvancılıkta kullanılmak üzere faydalanılmaktadır. Gökçeada'da tarım alanlarının % 65'i kapalı sistemle sulanmaktadır. Sulama imkanının bulunmadığı alanlarda ise topraklar genellikle nadasa bırakılmaktadır. (Cengiz ve diğ.2009:66)

Gökçeada'nın güneydoğu köşesinde yer alan Tuzgölü, eskiden ada durumundaki Aydıncık Yarımadası'nın zaman içinde bir tombolo vasıtasıyla ana Adaya bağlanması neticesinde ara bölgede oluşmuş bir göldür. Göle deniz girişleri nedeniyle göl tuzlu bir özellik göstermektedir. Yaz döneminde yağışların azalmasıyla beyaz bir tuz tabakası görünümündeki gölün yağış etkinliğinin artmasıyla birlikte yüzey alanı büyümektedir.

Tuzgölü koruma altında olan bir göl olup, WWF (Doğal Hayatı Koruma Vakfı) tarafından “*Ulusal Önemi Haiz Sulak Alan*” ilan edilmiştir. Bileşimindeki çeşitli minerallerin hastalıklara iyi geldiğine inanılmaktadır. Ayrıca, çöl çevresi flamingo, pelikan, yaban ördeği ve kaz gibi göçmen kuşların uğrak bölgelerinden biridir. (Gökçeada Fizibilite Raporu, 2020: 44)

Fotoğraf 5. Gökçeada Zeytinliköy Barajı

Gökçeada’da akarsu ve göletlerin dışında çok sayıda kaynak suyu mevcuttur. Andezitik lavrarın içinde depolanma imkanı bulan bu sular, köylerin içme suyu ihtiyacını karşıladığı gibi, eski dönemde yoğun olarak kullanılan köy çamaşırhanelerinde de kullanılmıştır (Cengiz ve diğ.2009:39) Kaynak suları köylerde ticari tarımın yapıldığı yerler dışında kuyu açılmak suretiyle bahçe tarımında da sulama suyu olarak kullanılmaktadır. Turizm yatırımlarının artması ve adaya her yıl daha fazla turist gelmesi nedeniyle Ada’nın ileride bir su açığı yaşayacağı kuşkusuzdur. Bu nedenle, tatlı su rezerv alanlarının korunması ve yeni rezerv alanlarının oluşturulması önem taşımaktadır.

***Fotoğraf 6.**Gökçeada Tuzgölü*

II. BÖLÜM: GÖKÇEADA’NIN BEŞERİ COĞRAFYASI

2.1 Yerleşmenin Tarihsel Gelişimi

Gökçeada’da yerleşme tarihi antik döneme kadar uzanmaktadır. Ada’nın Anadolu Yarımadası’na yakın oluşu, tatlı su kaynaklarının varlığı, tarım topraklarından verim alınabilmesi ve denizel kaynaklardan faydalanılabilmesi tarih içinde yerleşme açısından tercih edilebilir bir yer haline getirmiştir. Diğer taraftan Ege Denizi ile Çanakkale Boğazı arasındaki coğrafi konumu, Ada’nın askeri bir üs olarak kullanımlarına sahne olmuştur.

Ada’nın ismi 1970’li yıllara kadar “İmroz” olarak kullanılmıştır. Bu isim Grekçe olup, “İmbros” kelimesinden gelmektedir. Burada yer alan antik İmbros şehrinin kimler tarafından kurulduğu tam olarak bilinmese de günümüzdeki Kaleköy yakınlarında harabeleri şehrin iskan edilen ilk yer olduğu düşünülmektedir (Emecen, 2000:234-236).

Ada’nın en eski yerleşiklerinin bir Ege halkı olan Pelasglar olduğu bilinmektedir. M.Ö. 500’de ada Miltiades tarafından Atina’ya bağlamıştır. Roma egemenliği dönemine dek ada Atina yönetiminde kalmıştır (Emecen, 2000:234-236). Ada daha sonra sırasıyla Bergama, Roma, Bizans İmparatorluklarının egemenliği altına girmiştir. Haçlı seferleri ile bir dönem Haçlılar tarafından yönetilen Ada, Venedikliler, Cenevizliler ve Roger Du liderliğindeki Katalanlarca da kısa süreliğine yönetilmiştir (Cengiz ve diğ.2009:49). 1455’te Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılan Gökçeada, milli mücadele döneminde 1922 - 1923 yılları arasında Yunan işgaline uğramıştır. 1923 yılında Lozan Antlaşması ile 22 Eylül 1923’ten itibaren Türkiye Cumhuriyeti’ne bağlı bir ada haline gelmiştir (Emecen, 2000:234-236).

Roma döneminde sahip olduğu doğal kaynaklarla canlılığını koruyan Ada’da yerleşme Hellenistik dönemin aksine Aydıncık bölgesine taşınmıştır. Bu bölgede yer alan Kokina kaya mezarları bu durumu desteklemektedir. Roma merkezi

yönetimine vergi veren eyalet dışı topraklardan olan Gökçeada'da Kaleköy ve eski Bademli yerleşmeleri eski yerleşim birimleri olarak ön plana çıkmaktadır. (Özözen Kahraman, 2005:27)

Gökçeada Yunan anakarası ve Anadolu Yarımadası arasında kuzey koridorunda doğal bir geçiş üssü olduğundan tarihte çok sık el değiştirmiştir. Bizanslıların güçsüzleşerek ada üzerindeki hakimiyetini kaybetmeye başlamasıyla bu dönemde Ceneviz ve Venedik hakimiyeti görülür. Özellikle çevre adalarda da hakimiyeti bulunan Cenevizli Gattilusio ailesi ticari kaygılarla ada üzerinde hakimiyetini pekiştirmeye çalışmıştır.

Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te İstanbul'u fethetmesiyle Gökçeada, 1460 dolaylarında Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Venediklilerle kısa aralıklarla gelişen mücadeleler sonucu 1466 yılında tekrar Venedik hakimiyetine giren Ada, 1470'te tekrar Venediklilerden alınmış Gökçeada'da Osmanlı hâkimiyeti kesinleşmiştir.

Gökçeada 1478 tarihinde Limni, Taşöz ve Semadirek Adaları ile birlikte Gelibolu Sancağı'na bağlı bir ada haline getirilmiştir. Uzun bir dönem Ada'nın bu statüsü devam etmiştir (Özözen Kahraman, 2005:28)

Bu gelişmeden sonra Ada halkının ekonomik faaliyetleri Osmanlı merkezi yönetimince çeşitli vergilere tabi tutulmuştur. 1596 tarihli bir tahririne göre Gökçeada, Kanuni Sultan Süleyman'ın İstanbul'daki cami ve imaretlerinin vakfı durumundaydı. 1556 tarihli vakfiyeye göre Ada gelirleri bu donatıların giderleri için kullanılıyordu. Bu özel durum Osmanlı yöneticilerinin adaya ilgisini arttırmıştır (Emecen, 2000:234-236). Ada'nın verimli toprakları nedeniyle bu dönemde yerleşim birimlerinde de artışa neden olmuştur. 1519 tarihinde adada Ayatodori ve Ayavirini adlı iki köy bulunuyorken, köy sayısı 1569 dolaylarında yediye çıkmıştır. Bu yeni köyler arasında Giliki (Bademliköy), Agritiye (Tepeköy), Ayatodori (Zeytinliköy) bugüne ulaşan köyler olarak dikkat çekmektedir (Emecen, 2000:234-236).

Gökçeada 17. yüzyılda tekrar Venedikliler ile Osmanlılar arasında egemenlik mücadelesine sahne olmuştur. Bu yüzyılın ortalarında Girit savaşları nedeniyle Çanakkale Boğazı önlerine gelen Venedik donanması Bozcaada ve Gökçeada ile birlikte boğazdan çıkıp Girit'e ulaşmak isteyen Osmanlı donanması ile çatışma yaşasalar da Gökçeada üzerinde hakimiyet elde edememişlerdir. Daha sonraki dönemde patlak veren Balkan Savaşları ile Yunanlıların eline geçen ada, savaşlardan sonra imzalanan 1913 tarihli Londra antlaşması ile tekrar Osmanlı egemenliğine geçmiştir.

1. Dünya Savaşının devam ettiği yıllarda (1915-1916) Ada'nın Çanakkale Boğazı'nın girişinde yer alması nedeniyle, Çanakkale Savaşları'nda Ada, İngilizler ve bazı itilaf güçleri donanmalarınca lojistik bir merkez olarak kullanılmıştır. Milli mücadele döneminin sonunda 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Gökçeada Bozcaada'yla birlikte Türkiye topraklarına katılmıştır. 1970 yılına kadar kullanılan İmroz adı Bakanlar Kurulunun 29 Temmuz 1970 tarihinde aldığı bir kararla Gökçeada olarak değiştirilmiştir.

Gökçeada yaklaşık 450 yıl gibi bir süre Osmanlı idaresinde kalmasına rağmen Osmanlılardan günümüze ulaşan pek bir eser bulunmamaktadır. Bunun en önemli nedeni Osmanlılar döneminde demografik yapının pek bir değişikliğe uğramamasıdır. Osmanlı döneminden günümüze ulaşan tarihi yapılar arasında 1813 tarihli bir cami, iki çeşme, tarihi çamaşırhaneler ve bazı savaş araç gereçleri sayılabilir (Özözen Kahraman, 2005:29)

Günümüzde Gökçeada'da yerleşmeler bir ilçe merkezi, ilçe merkezine bağlı 5 mahalle ve 9 köyden müteşekkildir. Köylerin bir bölümü kısmen boşaltılmış olup, dönemlik yerleşmeler görülmektedir. Köylerin büyük çoğunluğunda genel ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Köylerde tarihi ve kültürel özellikler nedeniyle turizm gelişme gösterse de henüz istenilen düzeyde değildir.

Fotoğraf 7. Tarihi çamaşırhaneler (Eski Bademli Köyü)

Fotoğraf 8. Kaleköy Liman Kilisesi

2.2 Nüfusun Genel Özellikleri

İnsan ile üzerinde yaşadığı ve şekillendirdiği yeryüzü coğrafyanın başlıca bileşenleridir. Bu iki etmeni karşı karşıya getiren ve aralarındaki etkileşimi inceleyen, tabiatın insan üzerindeki etkisi ve insanın tabiat üzerindeki karşı etkisini açıklamaya çalışan ve disiplinler arasında yerini bu noktadan alan beşeri coğrafyada demografik değerlendirmeler son derece önem arz etmektedir. (Tanoğlu, 1969:29). Diğer bir deyişle beşeri coğrafyanın temeli olan insanların belirli bir bölgedeki sayıları dağılımları yapıları ve özellikleri yaptıkları ekonomik faaliyetlere de ışık tutan faktörlerdir.

Gökçeada, bulunduğu coğrafi konum gereği, tarihte Anadolu Yarımadası ile Yunan anakarası arasında göç duraklarından bir olmuş bir Ada'dır. Geçmişten bu yana adada gerek siyasal gerekse ekonomik olaylar, Ada'nın demografik yapısı üzerinde önemli bir rol oynamıştır. Yoğun bir nüfusa sahip olmayan Gökçeada'da 2019 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre 9.440 kişi yaşamaktadır. Gökçeada günümüzden yüzlerce yıl önceden beri nüfuslanmaya açılmış ve çok sayıda denizci halkı, istilacıları ve göçmenleri barındırmıştır. Bu nüfus değişimindeki dinamizm Ada'nın demografik bir özelliği olarak günümüzde de devam etmektedir. (Özözen, Kahraman 2005:40)

Tarihsel dönemdeki nüfus verileri incelendiğinde nüfusta çok büyük bir dalgalanmanın olmadığı görülmektedir. Gökçeada'da yakın geçmişe kadar önemli bir rum nüfusu bulunmaktaydı. Türkiye'de yaşayan rumlardan oluşan bu nüfus 1950'li yıllardan itibaren Yunan anakarası başta olmak üzere dünyanın diğer bölgeleri ve İstanbul'a göç etmişlerdir. Günümüzde Ada'da pek bir rum nüfusu kalmamıştır. Ada'da 1990'lı yıllara kadar yer alan açık cezaevi ve politik nedenlerle göç eden bu nüfus zaman zaman yaz mevsiminde geride bıraktıkları toprakları ziyarete gelmektedir.

YIL	1470	1530	1596	1831	1840	1886	1887	1895	1920	1922	1923
NÜFUS	3000	2800	5000	5000	6000	9500	9166	8500	6992	9207	8500

(Kaynak: Ö. Kahraman,2005)

Tablo 20. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Gökçeada Nüfusu

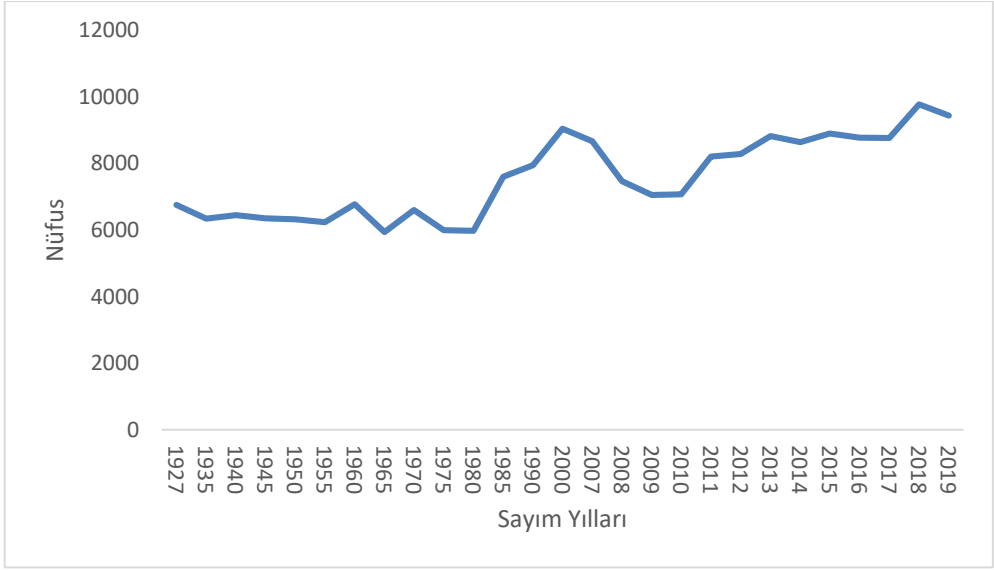
Tablo 20 incelendiğinde 1470’te 3.000 civarında olan nüfusun 1596’da 5.000, 1831’de 5.000, 1886’da 9.500, ve 1923’te 8.500 kişi olduğu anlaşılmaktadır. 2019 yılı verilerine göre 9.440 kişi olan Ada nüfusunda Cumhuriyet dönemi boyunca da önemli bir artış olmadığı görülmektedir.

Aşağıdaki Tabloda Gökçeada’da 1927-2019 yılları arası nüfus sayımlarına göre Ada nüfusu gösterilmiştir. Tablodan ilk bakışta çıkarılabilecek sonuç 82 yıllık süreçte Ada nüfusunun yaklaşık % 50 oranında arttığı ve nüfusun hiçbir dönemde 10 bin sınırını aşmadığıdır. 1 ilçe merkezi ve 9 köyün bulunduğu Ada’da bazı yerleşimler Anadolu’dan çeşitli nedenlerle taşınan köylerden oluşmaktadır. Bu köyler, Eşelek, Şirinköy, Uğurlu ve Yeni Bademli köyleridir. 1927 yılında Ada genelinde yapılan ilk nüfus sayımında toplam nüfus 6.762’dir. Çoğunluğu rum kökenli Türkiye vatandaşı olan bu nüfus 1960 yılında 6.775 kişiye ulaşmış, bu tarihten sonra Ada’daki rumların göç etmeye başlamasıyla Ada nüfusu 5.941’e gerilemiştir. Daha sonraki dönemde Adaya Anadolu’dan gelen göçler, asker nüfusun etkisi ve açık cezaevinde kalanların artmasıyla nüfus 1985 yılında 7.610’a yükselmiştir. Bu nüfus içerisinde rum nüfusu oldukça azdır. Bu dönemdeki artışta yeni kurulan Uğurlu ve Yeni Bademli Köyleri’nin etkisi bulunmaktadır. 2000’li yılların başlarında yeni kurulan köylere Eşelek Köyü ve Şirinköy eklenmiş ve nüfus bu dönemde 9.046 kişiye ulaşmıştır. Daha sonraki sayım yıllarında sayım şeklinin değişmesi ve Ada içi doğal nüfus artışının etkisiyle nüfusta dalgalanmalar görülse de 2019 yılında toplan nüfus 9.440 olarak gerçekleşmiştir.

YIL	Şehir	Bademli K	Dereköy	Eşelek K.	Kaleköy	Şirinköy	Tepeliköy	Uğurlu K.	Yeni Bademli K.	Zeytinliköy	TOPLAM
1927	2099	...	...	...	...	...	...	...	...	...	6762
1935	1856	463	1989	...	153	...	1062	...	...	825	6348
1940	1991	438	1987	...	136	...	1064	...	...	830	6446
1945	2004	443	1899	...	121	...	1075	...	...	817	6359
1950	2000	420	1878	...	150	...	1076	...	...	802	6326
1955	1936	419	1824	...	176	...	1078	...	...	801	6234
1960	2845	401	1727	...	132	...	979	...	...	691	6775
1965	2721	293	1496	...	110	...	681	...	...	640	5941
1970	4549	199	742	...	75	...	507	...	...	533	6605
1975	4470	61	781	...	24	...	277	...	...	388	6001
1980	4802	43	539	...	128	...	195	...	...	271	5978
1985	5434	47	705	...	94	...	216	460	416	238	7610
1990	6074	51	336	...	105	...	77	490	660	155	7948
2000	7278	28	196	152	89	189	44	401	581	88	9046
2007	6801	48	214	131	75	173	125	363	656	86	8672
2008	5497	47	236	126	119	176	130	373	675	96	7475
2009	4971	38	247	123	121	173	138	438	710	98	7057
2010	4885	55	266	123	124	176	136	464	749	96	7074
2011	5937	61	311	126	115	187	138	477	756	102	8210
2012	5943	61	330	126	116	221	121	495	763	112	8288
2013	6454	75	303	132	139	217	126	498	762	124	8830
2014	6229	76	314	137	140	219	114	530	759	126	8644
2015	6517	70	313	139	135	212	119	515	755	131	8906
2016	6354	63	315	135	129	207	148	524	757	144	8776
2017	6302	61	337	143	132	211	145	524	781	133	8769
2018	7205	67	334	139	141	239	165	533	825	135	9783
2019	6796	68	339	165	127	247	158	546	854	140	9440

Tablo 21. Gökçeada’da 1927-2019 Dönemi Nüfus Sayımları (Kaynak:Tuik)

Nüfus köyler bazında incelendiğinde eski köylerde nüfusun günümüze değin azaldığı anlaşılmaktadır. Örneğin 1935 te 1.062 olan Tepeköy nüfusu 2019’da 158 kişiye düşmüştür, keza aynı periyotta 825 olan Zeytinliköy nüfusu 140 kişiye gerilemiştir. Bu durum rum göçlerinin 1960’tan sonra ne kadar yoğun olarak gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu köylere ek olarak Dereköy ve Eski Bademli Köyleri de önemli oranda nüfus kaybeden köylerdir. (Tablo 21)

Şekil 31. Gökçeada’da 1927-2019 Dönemi Nüfusun Değişimi

Ada nüfusu daha önce de belirtildiği gibi hiçbir sayım döneminde 10.000 sınırını geçmemiştir. Yaz dönemi turizm talebi nedeniyle bu nüfus 3 katına kadar çıkmakta özellikle Ada merkezi kalabalık bir hal almaktadır. Bodrum, Marmaris, Kuşadası gibi bilinirliği yüksek olan destinasyonlara göre geç dönemde turizm ile tanışan Ada’nın, kalıcı nüfusunun da turizm ve tarım dinamikleriyle kısa sürede 20.000 sınırını aşacağını öngörmekteyiz.

Gökçeada, özellikle son dönemde Covid-19 pandemisi, doğal afetler ve riskleri nedeniyle kalabalık şehir hayatından bunalan insanların yerleşme amaçlı düşünebileceği bölgelerden biridir. Ada’da sağlık hizmetleri, ulaşım, kültür ve

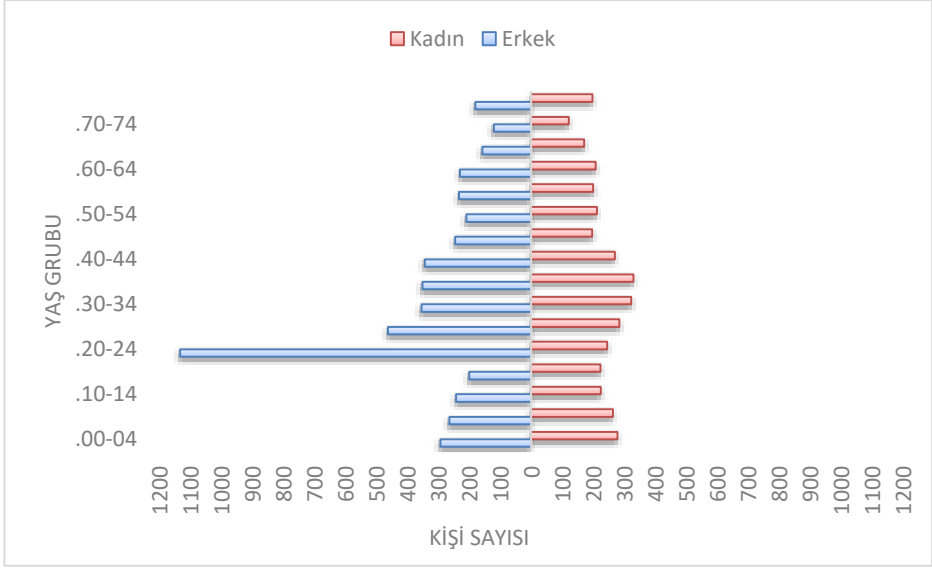
sanat etkinlikleri gibi şehirs el fonksiyonların geliştirilmesi Adaya olan ilgiyi de arttıracaktır.

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Nüfusa Oranı %
00-04	293	279	572	6,52
05-09	264	264	528	6,02
10-14	242	225	467	5,33
15-19	200	224	424	4,84
20-24	1133	245	1378	15,71
25-29	462	285	747	8,52
30-34	354	323	677	7,72
35-39	351	330	681	7,77
40-44	343	270	613	6,99
45-49	245	197	442	5,04
50-54	209	212	421	4,80
55-59	233	200	433	4,94
60-64	230	208	438	4,99
65-69	158	171	329	3,75
70-74	120	121	241	2,75
75+	180	198	378	4,31
TOPLAM	5017	3752	8769	100

Tablo 22. Gökçeada'da Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı
(Kaynak:Tuik)

Tablo 22'de Gökçeada'da nüfusun yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımı verilmiştir. Tablodan en fazla nüfusun 20-24 yaş aralığında erkeklerden oluştuğu görülmektedir. şekil 27'de g r ld ğu gibi dengeli bir nüfus dağılımında ekstrem olan bu durumun Ada'da silah altında bulunan asker nüfustan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu yaş grubu hariç tutulduğuunda nüfus piramidinin (şekil 32)

gerek yaş gruplarına göre gerekse cinsiyete göre oldukça dengeli olduğu gözlenmektedir. Nüfus piramidinin dengeli dağılımında özellikle yaşlı nüfusun Ada'daki yaşamı tercih etmesi ve sonradan iskan edilen köylerdeki çiftçi nüfus etkili olmuştur. Diyagramda genç nüfusun toplam nüfusa göre az olması gençlerin belli bir yaşa geldikten gerek öğrenim gerekse çalışmak için sonra Ada dışına göç etmeleri ile ilişkilendirilmektedir.

Şekil 32. Gökçeada Nüfus Piramidi

2.2.1 Nüfus Artış Hızı

Nüfus, doğumlar, ölümler, göçler, doğal olaylar ve savaşlar gibi politik olaylarla devamlı şekillenen ve değişkenlik gösteren, dinamik süreçler sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Gökçeada nüfusu da bu özelliklere göre geçmişten günümüze değişkenlik göstermiştir. Ada'nın Anadolu Yarımadası ile Yunan anakarası arasındaki stratejik konumu, çeşitli ekonomik faaliyetlere izin veren iklim ve toprak şartları, siyasal olaylar sonucu tarihte çeşitli uygarlıklar arasında el değiştirmesi, Ada'nın nüfuslanması ve nüfus artış hızı üzerinde etkili olan faktörlerdendir. Ada'nın ve Türkiye'nin 1935-2017 yılları arasındaki nüfus artış hızları karşılaştırmalı olarak Tablo 23'te gösterilmiştir.

Sayım Dönemleri	Nüfus Artış Hızı(%)	
	Gökçeada	Türkiye
1935-1940	3,08	17,1
1940-1945	-2,69	10,5
1945-1950	-1,03	21,7
1950-1955	-2,9	27,7
1955-1960	17,35	28,5
1960-1965	-24,62	24,6
1965-1970	22,35	25,1
1970-1975	-18,28	20,1
1975-1980	-0,76	20,6
1980-1985	54,6	24,8
1985-1990	8,88	21,7
1990-2000	13,8	18,3
2000-2007	-5,9	5,7
2007-2008	-138,03	8
2008-2009	-55,91	14
2009-2010	2,4	16
2010-2011	160,58	14
2011-2012	9,5	12
2012-2013	65,39	13,66
2013-2014	-21,06	13,31
2014-2015	30,31	13,45
2015-2016	-14,59	13,63
2016-2017	-0,79	12,47
2017-2018	115,63	14,7
2018-2019	-35,06	13,9
ORTALAMA	7,29	17,02

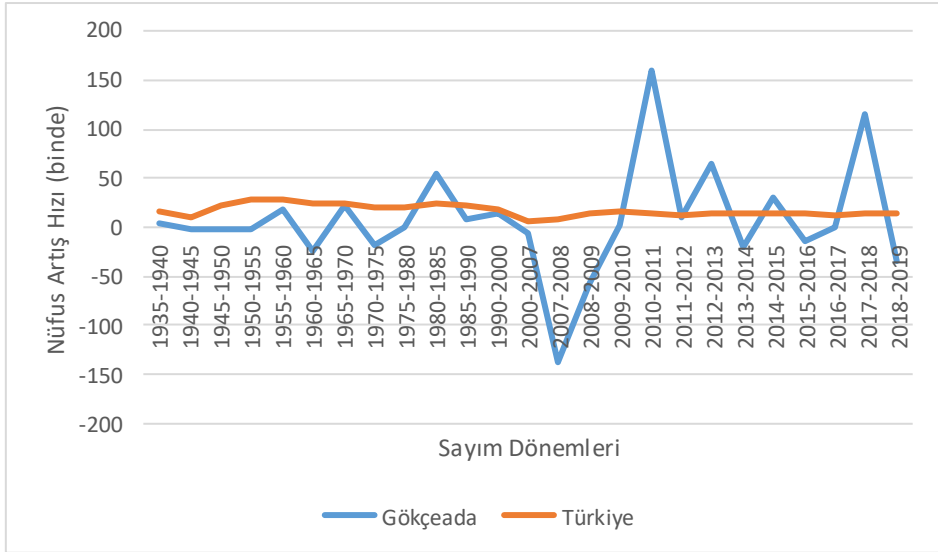
Tablo 23. Türkiye ve Gökçeada'da Nüfus Artış Hızları (Kaynak:Tuik)

Tablo incelendiğinde, 1935-1940 arasındaki dönemde araştırma sahamızda nüfus artış hızı % 3,08, Türkiye genelinde ise % 17,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde adadaki nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, Ada'nın o dönemdeki demografik yapısı ile yakından ilişkili olmakla birlikte ekonomik açıdan gelişmemiş olması nedeniyle yoğun göçlerin oluşmamasıdır. 1940-1945 dönemine bakıldığında ise nüfus artış hızında pek bir değişiklik olmamıştır. Buna karşın Türkiye'de nüfus artış hızı % 10,5'e gerilemiştir. II. Dünya Savaşı'nın etkileriyle oluşan bu durum neticesinde geniş bir nüfus kitlesi silah altına alınmış ve dolayısıyla askerlik süresi uzamıştır.

Daha sonraki dönemlerde (1940-1945 ve 1945-1950) nüfusta pek bir değişim gözlenmemiştir. Bu dönemlerde Ada'da nüfus artış hızı sırasıyla % -2,69 % 1,03 olarak gerçekleşmiştir. 1950-1955 döneminde ise nüfus artış hızı % -2,90 a gerilemiştir. Bu azalmada adadaki rum nüfusun Ada dışına özellikle Yunan anakarasına göçleri etkili olmuştur. 1955-1960 dönemine bakıldığında, nüfus artış hızı iç göçler ve asker nüfustaki artışın etkisiyle bir önceki döneme göre artarak % 17,35'e yükselmiştir. 1960-1965 döneminde Ada kaynaklı dış göçler tekrar etkili olmaya başlamış ve nüfus artış hızında sert bir düşme yaşanmıştır. Bu dönemde nüfus artış hızı % -24,62 olarak gerçekleşmiştir. Daha sonraki sayım dönemlerinde nüfus artış hızındaki en dikkat çekici değişimler 2007-2009 yılları arasındaki azalma ile 1980-1985, 2010-2011, 2012-2013 ve 2017-2018 dönemlerindeki artışlardır. 1980-1985 döneminde Uğurlu ve Yeni Bademli Köylerinin kurulmasıyla nüfus artış hızında bir yükselme yaşanmıştır. Daha sonraki dönemde yeni kurulan köylere Eşelek Köyü ve Şirinköy eklenmiştir. Bu köyler Anadolu'da baraj altında kalan bazı köyler ile yurtdışından alınan toplu göçler için bir iskan sahası olarak teşekkül ettirilmiştir.

2010 yılından sonraki dönemde nüfus artış hızı tekrar yükselmeye başlamıştır. Ada'da turizmde yapılaşmasının artması, Ada'nın bilinirliğinin hız kazanmasıyla, bölgeye yerleşme amacıyla gelen insan sayısında bir artış

görülmüştür. Nüfus artış hızı 2010-2011 döneminde % 160,58'e kadar yükselmiştir. Nüfus artış hızında 2007-2008 dönemindeki azalmada, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi devreye girdiğinden Ada'da yaşayan ancak adres beyanında bulunmayan kişilerin etkili olduğu düşünülmektedir. 1935-2019 yılları arasında Gökçeada'da yıllık ortalama nüfus artış hızı % 7,9 Türkiye'de ise % 17,02 olarak gerçekleşmiştir. Genel ortalamaya bakıldığında çalışma sahamız içerisinde kalan yerleşim birimlerinde nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.

Şekil 33. Türkiye ve Gökçeada'da Nüfus Artış Hızları

2.2.2 Şehir ve Kır Nüfusu

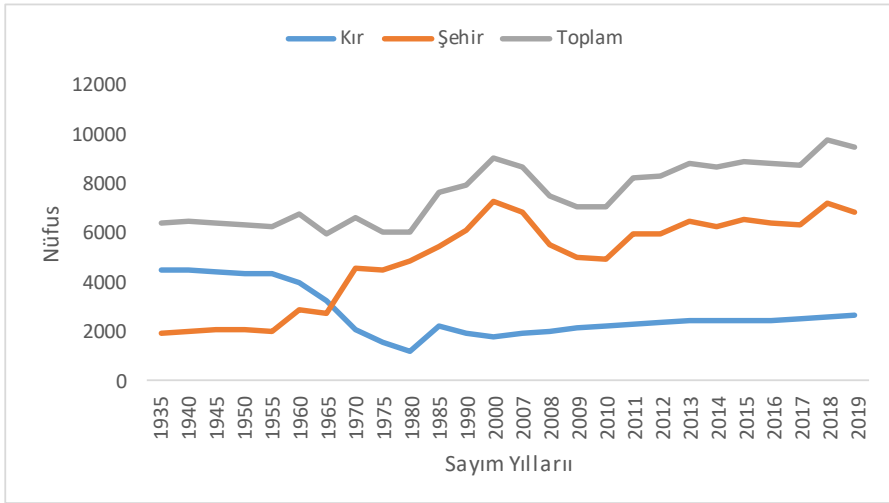
Araştırma sahamızda Gökçeada merkezi şehir, diğer yerleşim birimleri köy statüsünde olduğundan, köyler kırsal nüfus içerisinde değerlendirilmiştir. Şehir merkezi dışında 9 köyün bulunduğu Gökçeada'da tarım, hayvancılık ve son dönemde turizm en önemli iktisadi faaliyetler olarak göze çarpmaktadır.

Gökçeada'da yer alan yerleşmelerin 1935-2009 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarına göre şehir ve kır nüfusu miktarları ile bunların toplam nüfus içindeki oranları Tablo 24'te gösterilmiştir.

Sayım Yılı	Kır Nüfusu		Şehir Nüfusu		Toplam
	Nüfus Miktarı	Toplam Nüfusa Oranı(%)	Nüfus Miktarı	Toplam Nüfusa Oranı(%)	Nüfus Miktarı
1935	4492	70,76	1856	29,24	6348
1940	4455	69,12	1991	30,88	6446
1945	4355	68,49	2004	31,51	6359
1950	4326	68,38	2000	31,62	6326
1955	4298	68,94	1936	31,06	6234
1960	3930	58,01	2845	41,99	6775
1965	3220	54,2	2721	45,8	5941
1970	2056	31,13	4549	68,87	6605
1975	1531	25,51	4470	74,49	6001
1980	1176	19,67	4802	80,33	5978
1985	2176	28,59	5434	71,41	7610
1990	1874	23,58	6074	76,42	7948
2000	1768	19,54	7278	80,46	9046
2007	1871	21,58	6801	78,42	8672
2008	1978	26,46	5497	73,54	7475
2009	2086	29,56	4971	70,44	7057
2010	2189	30,94	4885	69,06	7074
2011	2273	27,69	5937	72,31	8210
2012	2345	28,29	5943	71,71	8288
2013	2376	26,91	6454	73,09	8830
2014	2415	27,94	6229	72,06	8644
2015	2389	26,82	6517	73,18	8906
2016	2422	27,6	6354	72,4	8776
2017	2467	28,13	6302	71,87	8769
2018	2578	26,35	7205	73,65	9783
2019	2644	28	6796	72	9440

Tablo 24. Gökçeada'da Şehir ve Kır Nüfusu (Kaynak:Tuik)

Tabloya göre 1935 yılında kırsal nüfusu 4.492 iken şehirselle nüfus 1.856'dır. Diğer bir deyişle kırsal nüfus şehirselle nüfustan yaklaşık 2 kat fazladır. Bu dönemde kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı, %70.76, şehirselle nüfusun payı %29.68 dir. Bu dönemden sonra azalma eğilimine giren kırsal nüfus 1965 yılına gelindiğinde 3.220 ye gerilemiş toplam nüfus içerisindeki payı %54,2 seviyesine gelmiştir. Bu tarihten sonra 2000 yılına kadar sert bir azalma eğilimine giren kırsal nüfus %19,54 ile toplam nüfus içerisindeki en az seviyesine gerilemiştir. Kırsal nüfusun azalmasında özellikle köylerde yaşayan Ada yerlilerinin ve rumların Ada'dan göç etmelerindeki payı büyüktür. 2000 döneminden sonra yeni köylerin kurulmasının etkisi ile kırsal nüfus oranında bir artış görülmüştür. 2008 yılından sonra kırsal nüfus hiçbir yıl % 25 in altına düşmemiştir. Bu durum kırsal yerleşim birimlerinde tarım, hayvancılık, balıkçılık, arıcılık vb. ekonomik faaliyetlerin hala önemli ekonomik faaliyetler olduğunu göstermektedir.

Şekil 34. Gökçeada'da Şehir ve Kır Nüfusunun Değişimi

2010 yılında % 30 seviyesine kadar çıkan kırsal nüfus oranı günümüzde % 28 seviyelerindedir Şehirselle nüfusta ise 1935 yılından günümüze değin önemli artışlar meydana gelmiştir. 1935 yılında % 29,24 olan şehirselle nüfus günümüzde

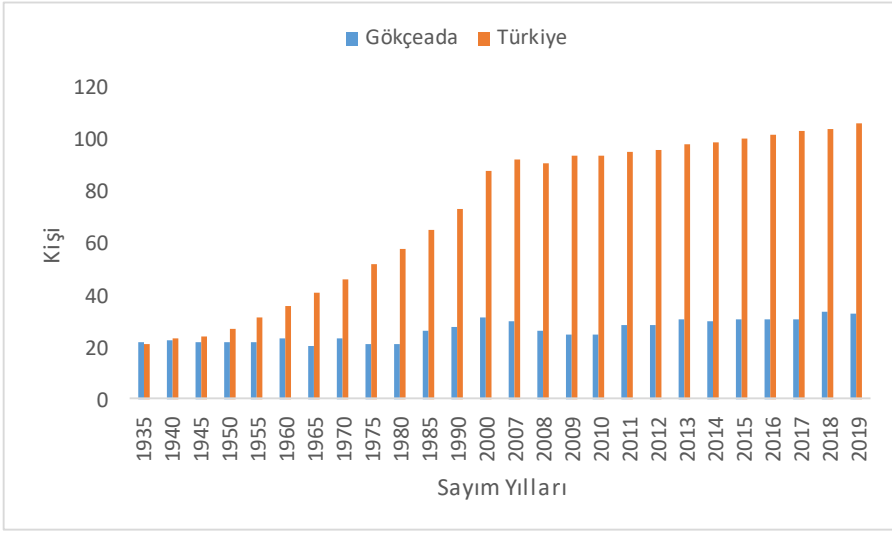
% 72 seviyelerine gelmiştir. Turizm yatırımlarının artması ve şehir merkezine yeni mahallelerin eklenmesiyle göç alan Gökçeada ilçe merkezi günümüzde de turizm yatırımları ile büyümektedir.

2.2.3 Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı

Nüfus yoğunluğu bir coğrafi üniteye birim alana düşen insan sayısını ifade eder. 289,5 km² alana sahip Gökçeada'da 2019 yılı nüfusuna göre km² ye 32,6, Türkiye genelinde ise 106 kişi düşmektedir. Türkiye ortalama nüfus yoğunluğunun yaklaşık 1/3'ü kadar olan Ada'da nüfus daha çok ilçe merkezi ile daha sonradan teşekkül ettirilen Yeni Bademli ve Uğurlu Köyleri'nde yoğunlaşmaktadır. Gökçeada ve Türkiye'nin ortalama nüfus yoğunlukları Tablo 25'te gösterilmiştir. Buna göre, sayım yıllarının tümünde nüfus yoğunluğu Türkiye ortalamasının altındadır. 1935 yılında Gökçeada km² ye düşen kişi sayısı 21,93 iken Türkiye'de ise 21 kişidir. Birbirine çok yakın olan bu fark gittikçe açılmış, 2019 yılına gelindiğinde adada 32,6 Türkiye'de ise 106 kişiye ulaşmıştır. Daha sonraki dönemlerde Gökçeada'da km² ye düşen insan sayısında aşırı bir dalgalanma olmazken, Türkiye'de nüfusun hızla artmasıyla km² ye düşen insan sayısı 84 yıllık süreçte 5 katına çıkmıştır. Ada'da km² ye düşen insan sayısının en az olduğu yıl 20,52 kişi ile 1965 yılı olurken nüfusun artmasına bağlı olarak en fazla olduğu yıl 33,79 kişi ile 2018 yılı olmuştur. Nüfus yoğunluğu özellikle turizm mevsiminin yaşandığı yaz aylarında artış göstermektedir. Turizm mevsiminde Gökçeada'da nüfusun normal nüfusun 3 katına kadar çıktığı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla Gökçeada'da km² ye düşen insan sayısı yaz aylarında 180 kişiyi geçmektedir. Nüfusun büyük bir bölümünün yoğunlaştığı şehir merkezi dışında tarım ve hayvancılığın primer sektör olma özelliğini koruduğu Dereköy, Şirinköy, Uğurlu Köyü ve Yeni Bademli Köyü nüfus yoğunluğunun görüldüğü köylerdir. Köyler genellikle toplu yerleşim özelliği göstermekte olup, tarım alanlarına bitişik vaziyette oluşturulmuştur.

SAYIM YILI	Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)	
	Gökçeada	Türkiye
1935	21,93	21
1940	22,26	23
1945	21,97	24
1950	21,85	27
1955	21,53	31
1960	23,4	36
1965	20,52	41
1970	22,82	46
1975	20,73	52
1980	20,65	58
1985	26,29	65
1990	27,45	73
2000	31,25	88
2007	29,96	92
2008	25,82	91
2009	24,38	94
2010	24,44	94
2011	28,36	95
2012	28,63	96
2013	30,5	98
2014	29,86	99
2015	30,76	100
2016	30,31	102
2017	30,29	103
2018	33,79	104
2019	32,6	106

Tablo 25. Gökçeada ve Türkiye’de Nüfus Yoğunlukları (Kaynak:Tuik)

Şekil 35: Gökçeada ve Türkiye’de Nüfus Yoğunluklarındaki Değişim

2.2.4 Nüfus Hareketleri (Göçler)

Tarih boyunca Gökçeada jeopolitik konumu gereği nüfus hareketlerinin sık görüldüğü bir coğrafya olmuştur. Ada tarihi süreçler içerisinde savaşlar yoluyla çeşitli uygarlıklarca ele geçirilmiş, bunun siyasal sonucu olarak da zaman zaman göçler meydana gelmiştir. Ada’nın coğrafi konumu gereği Balkan Yarımadası ile Anadolu Yarımadası arasında bir geçiş noktasında olması, nüfus hareketlerinin çok yönlü gerçekleşmesini sağlamıştır.

Eski Mısırlıların Ege kavimlerini deniz kavimleri olarak nitelendirmesi coğrafi bir realitenin sonucudur. Ege Denizi geçmişten bu yana doğu ile batıyı birleştirici bir rol oynamış, topraklarının büyük bir kısmı verimsiz ve iklimi umumiyetle kurak olan iç bölgelerdeki yerleşik toplulukların geçimini temin hususunda da hep ilgi çekici bir coğrafya olmuştur. İşte bu nedenlerle, iç bölgelerde yaşayan kavimler daima Ege kıyılarına inmek ve denizin nimetlerinden faydalanmak konusunda arayış içinde olmuşlardır. (Mansel,1947:1).

Daha önce belirtildiği gibi Gökçeada, coğrafi konumu gereği tarih boyunca göç olaylarının yaşandığı bir ada olmuştur. Buradaki göçler sadece yerel ölçekte gerçekleşmemiş ulusal ve uluslararası bir takım kararlar da Ada'nın göç sürecini doğrudan etkilemiştir (Özözen Kahraman, 2005:39).

Ada'nın 1927-2019 yılları arasındaki nüfusu incelendiğinde (Tablo 21) zaman içinde artan nüfusun, doğal nüfus artışından ziyade Ada dışından gelen göçlerle oluştuğu söylenebilir. Bir dönem Ada'da yer alan açık cezaevi ve askeri birliklerin etkisiyle özellikle ilçe merkezindeki nüfusta artış kaydedilmiştir. Tablo 23'te verilen köylerin bazılarında nüfusun azalması ise Ada dışına göç eden rumlarla açıklanabilir. Bademli, Dereköy, Tepeköy ve Zeytinliköy'de önemli miktardaki rum kökenli nüfus 1960'lardan itibaren Ada dışına göç etmişler ve bu köylerde mutlak bir azalma meydana gelmiştir. Buna karşın, 1985 yılından itibaren devlet desteği ile kurulan Eşelek; Uğurlu, Şirinköy ve Yeni Bademli Köylerine toplu göç hareketleri yaşanmıştır.

Yeni kurulan köylerden, Yeni Bademli Köyü'ne Isparta'dan gelen 93 haneden oluşan toplam 409 kişi yerleştirilmiştir. Uğurlu Köyü'ne ise 1985-1986 yıllarında Muğla-Milas Yörükleri ile Isparta ve Burdur dan gelen yaklaşık 100 hane ile toplam 457 kişi iskan edilmiştir. Eski cezaevi mevkiinde verimli tarım alanları olan Şirinköy'e ise bugün Erzurum ve Yatağan'dan gelenler ile devlet tarafından önce Bursa'ya yerleştirilen Bulgaristan (Filibe, Şumnu ve Kırcaali) göçmenleri yerleştirilmiştir (Özözen Kahraman, 2005:47-48).

Aşağıdaki tabloda Gökçeada'daki yerleşmelerde 2019 yılı nüfusunun 1965 sayımına göre artış/azalış oranları verilmiştir. Tablo incelendiğinde, 1965 nüfusuna göre 2019 yılında Gökçeada'daki 1'i şehir merkezi, 9'u köy olmak üzere toplam 10 yerleşim biriminden rum ağırlıklı nüfusu olan Bademli, Dereköy, Tepeköy ve Zeytinliköy'ün nüfuslarında önemli miktarlarda mutlak azalmanın yaşandığı görülmektedir. Toplu göçlerin yaşandığı bu köylerden Dereköy'de 1965-2019 yılları arasında nüfusta % 77,34 oranında azalmıştır. Bu periyotta

köydeki nüfus 1.496 dan 339 a gerilemiştir. Benzer oranda azalmalar Tepeköy, Zeytinliköy ve Bademli Köyü'nde de yaşanmıştır. Diğer kalan 5 köy ile şehir merkezinde nüfusta 1965 yılına göre artış kaydedilmiştir. Gökçeada şehir merkezinde 1965 yılında nüfus 2.771 iken 2019 yılında 6.796 kişiye ulaşmış, merkezde nüfus bu periyodda % 149,76 oranında artmıştır.

YERLEŞİM YERİ	YILLAR		Artış/Azalış (Mutlak)	1965 Sayımına Göre Artış/Azalış (%)
	1965	2019		
Şehir	2721	6796	4075	149,76
Bademli	293	68	-225	-76,79
Dereköy	1496	339	-1157	-77,34
Eşelek		165	165	
Kaleköy	110	127	17	15,45
Şirinköy		247	247	
Tepeköy	681	158	-523	-76,80
Uğurlu		546	546	
Yeni Bademli		854	854	
Zeytinliköy	640	140	-500	-78,13
TOPLAM	5941	9440	3499	58,90

Tablo 26. Gökçeada'daki yerleşmelerde 1965 sayımına göre nüfusun artış/azalış oranları

Kırsal yerleşmelere bakıldığında ise 1985'ten sonra kurulan köyler dışarda tutulduğunda en fazla artışın Kaleköy'de olduğu anlaşılmaktadır. 1985 yılından sonra kurulan Eşelek, Uğurlu, Şirinköy ve Yeni Bademli köylerinde 1965 yılına ait herhangi bir nüfus verisi bulunmamaktadır. Kaleköy'de 1965 yılında 110 olan nüfus 2019 yılında 127'ye ulaşmış ve bu aralıkta nüfus % 15,45 civarında artış göstermiştir. Eski bir kıyı yerleşmesi olan Kaleköy'ün yukarıda anılan köylerden farkı Uğurlu Köyü ile birlikte deniz kıyısında yer alan iki köyden biri olmasıdır. Diğer köylere nazaran turizm mevsiminde oldukça hareketli olan köyde turizm yatırımları (kafe, restoran ve moteller) dikkat çekmektedir. Ayrıca, balıkçılık

faaliyetlerinde Ada'nın merkezi durumundadır. Bunun yanında köyün Gökçeada ilçe merkezine yaklaşık 4 km. mesafede olması, kolay ulaşılabilir bir lokasyonda yer alması ve turistlerin yoğun ilgi gösterdiği eski Bademli Köyü'nün alt kesiminde bulunması bu köye olan ilgiyi arttırmaktadır. Yeni kurulan köylerde ise en fazla artış Yeni Bademli Köyü'nde olmuştur. Bu köyün 1985'teki nüfusu 416 iken, 2019'da 816'ya çıkarak yaklaşık iki kat artış göstermiştir. Bu köyün nüfuslanmasında köyde çok yaygın olan pansiyonculuk faaliyetleri ve Büyükdere havzasının aşağı kesimlerindeki verimli tarım alanlarına yakınlık etkili olmuştur. Ada'nın genel ortalamamasına bakıldığında ise 2019 yılında 1965 yılına göre toplam nüfusta %5 8,90 oranında bir artış yaşanmıştır.

2.3 Yerleşme

Neolitik dönemle birlikte başlayan tarımsal faaliyetler sedanter hayatın temellerini atmış ve medeniyetler bu çerçevede gelişmiştir. Evler ya da daha geniş anlamda meskenler ve bunlardan meydana gelen köy, kasaba ve şehirler dünyada insan yaşamı ve faaliyetleri için dayanak noktaları ve faaliyet alanları olmuşlardır (Tanoğlu,1969:211). İnsanlar, yerleşme sahalarını uygun iklim şartlarının ve tarımsal açıdan verimli alanların bulunduğu yerlerde kurmuşlardır. Neolitik dönem sonrasında Kalkolitik çağda ise üretilen ürünler ticarete konu olmuş, malların değişimi yoluyla ticaretin ilk temelleri atılmıştır. Bu gelişmeyle birlikte şehirlerin gelişimi de hız kazanmış, şehrsel fonksiyonlar çeşitlenmiştir. (Kahraman, 2011:185-186)

Yerleşim birimleri nüfus büyüklüğü ve fonksiyonlarına göre mezra, köy, belde, ilçe, il vb. kategorik isimler almaktadır. Bu yerleşmelerin bir bölümü şehrsel fonksiyon göstermektedir. Ülkemizdeki duruma bakıldığında, yapılan nüfus sayımlarında nüfus miktarı gözetilmeksizin il ve ilçe merkezleri şehir, diğer yerleşim birimleri ise kırsal nüfus içinde değerlendirilmektedir (Kahraman, 2011:187) Diğer taraftan, 07.04.1924 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanununda nüfusu 2.000'in altında olan yerleşim birimlerine köy, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olan yerleşim birimlerine

kasaba, nüfusu 20000'in üzerinde olan ünitelere ise şehir denmiştir (Kahraman, 2011:187). Özellikle şehir-kır ayırımı yapılırken nüfus büyüklüğü yanında sosyo-ekonomik özellikler ve şehrsel fonksiyonların yeterince gelişip gelişmediğini de göz önünde tutmak gerekmektedir.

Gökçeada'da günümüzde 1'i ilçe merkezi olmak üzere toplam 10 yerleşim birimi bulunmaktadır. İlçe merkezine bağlı 5 adet mahalle bulunmaktadır. Bunlar, Cumhuriyet, Çınarlı, Fatih, Kuzulimanı ve Yeni Mahalledir. İlçe merkezi dışındaki yerleşim yerleri köy statüsündedir. Köylerde tarım balıkçılık ve turizm genel ekonomik faaliyetlerdir. Gökçeada'daki köylerden Tepeköy (Agridya), Zeytinliköy (Aya Todiri), Bademli (Glikli), Dereköy (Siudi, İskinit), Kaleköy (Kastro) köylerinin kuruluşları çok eskilere dayanırken diğer köyler yakın tarihlerde oluşturulmuş köylerdir. (Özözen Kahraman, 2005:30 Yeni Bademli, Şirinköy, Uğurlu, Eşelek gibi yeni köylerdeki iskan şeklinde verimli tarım arazilerine yakınlık gözetilmiş, bu alanlarda tarım desteklenmiştir. Son yıllarda bu köylerde organik sertifikalı tarıma yönelik çalışmalar hız kazanmıştır.

Fotoğraf 9. Gökçeada İlçe Merkezinde Klasik Mesken Tipleri

Fotoğraf 10-11. Gökçeada'da Eski Meskenler

Genel olarak yerleşme, iç bölgelerde yüksek alanlarda; kıyıya yakın sahalarda ise çevresine göre nispeten düz ve verimli tarım sahalarına yakın gelişme göstermiştir. Ada'da büyük oranda koruma sahaları bulunduğu için köyler ve ilçe merkezi dışında yerleşme bulunmaz. Bu anlamda oldukça ıssız bir görüntü sergileyen Ada'da, son yıllarda turizm yatırımları artmaya başlamıştır. Eşelek Köyü haricinde yerleşim birimleri Ada'nın tam ortasından geçen güneybatı-kuzeydoğu aksı etrafında toplanmıştır. Tüm yerleşim birimlerinde toplu bir yerleşme biçimi görülür. Kaleköy dışındaki eski rum yerleşmeleri olan köyler çevresine göre nispeten yüksek alanlarda veya yamaçlarda kurulmuştur. Bu köylerden Zeytinliköy, Gökçeada ilçe merkezinin batısında Karadoğan Tepe (391 m.) yamaçlarında kurulmuştur. Hemen batısındaki Tepeköy ise Ulukaya Tepe (638 m.) yamaçlarında kurulmuş bir köydür. Ada'nın batı-orta kesiminde yer alan Dereköy, İkiztepe 428 m. ile Koçbaşı Tepe 484 m. arasındaki alçak plato görünümündeki düzlüğe kurulmuştur. Bademli köyü de yüksek bir alanda yer almakta olup, Ada'nın kuzeybatısında Kaleköy'e hakim bir tepe üzerinde

kurulmuştur. Kaleköy ise bu dört köyden farklı olarak Kale koyunun batı kıyılarında kurulmuştur. Yeni köyler olan Eşelek, Uğurlu, Yeni Bademli ve Şirinköy ise tarım alanlarına ve kıyı bölgelerine yakın teşekkül ettirilmiştir. Bu köylerden Eşelek Köyü Ada'nın güney doğusunda, Tuzgölü'nün hemen kuzeyinde düz bir alanda yer almaktadır. Ada'nın güney batı kesiminde kıyı gerisinde yer alan Uğurlu ve Şirinköy de kıyı bölgesine yakın teşekkül etmiş bir köylerdir. Kuzey doğu kesimde Kaleköy ile Bademli Köyü arasında yer alan Yeni Bademli Köyü, kıyı kesimine yakın düz bir alanda yer almaktadır. Ev pansiyonculuğu bu köyde oldukça gelişmiştir. Gökçeada ilçe merkezi ise Ada'nın kuzeydoğusunda iç kesimde Büyükdere vadisine bakan alçak bir düzlükte yer almaktadır. Son yıllarda yerleşme ilçe merkezinin kuzeyi ile doğusuna doğru genişlemektedir.

2.3.1 Kır Yerleşmeleri

Genel olarak kırsal yerleşmeler nüfusun belli bir sınırı geçmediği, ekonominin başta tarım ve hayvancılığa dayandığı, ancak tarım ve hayvancılık yanında, avcılık, balıkçılık, ormancılık, turizm gibi faaliyetlerin de görüldüğü yerleşmeler olarak tanımlamak mümkündür. Bu tip yerleşmeler içinde fonksiyonuna ve kullanım özelliğine bağlı olarak mandra, ağıl, oba, kom, mezra, divan gibi isimler alan kırsal yerleşmeler geçici özellik gösterebilirler. Kalıcı kırsal yerleşmelerde en yaygın ve en bilineni köylerdir.

Gökçeada'daki kırsal yerleşmeleri eski ve yeni köyler olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür Yukarıda değinildiği gibi Kaleköy Tepeköy Dereköy, Bademli ve Zeytinliköy tarihi köyler olup, kuruluşları çok eskiye dayanır. Buna karşın çeşitli nedenlerle oluşan göçler ile Eşelek, Yeni Bademli, Uğurlu ve Şirinköy yakın zamanda oluşturulmuştur. Eski köylerde yaşayanların zaman içinde göç etmesiyle nüfus oldukça azalmıştır. Çok az bir rum nüfusun yaşadığı eski köylerde turizm işletmeciliği amacıyla bazı Türk aileler de mülk satın alarak yerleşmeye başlamıştır. Özellikle son dönemde bu köylerde turizm sektörü

gelişmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu köylerin asli fonksiyonlarında bir değişim gözlenmektedir. Buna karşılık Ada'nın tarımsal fonksiyonunu yeni kurulan köyler yerine getirmektedir.

Nüfus Aralığı	Köy Sayısı	Köyler
0-150	3	Bademli, Kaleköy, Zeytinliköy
150-300	3	Eşelek, Şirinköy, Tepeköy
300-450	1	Dereköy
450-600	1	Uğurlu
600-750	-	
750-1000	1	Yeni Bademli

Tablo 27. Gökçeada'daki Köylerin Nüfus Büyüklükleri

Gökçeada'daki köylerin nüfus büyüklükleri incelendiğinde (Tablo 27) köylerden 6 tanesinin 0-300 kişi aralığında, diğer 3 köyün ise 300 kişiden fazla olduğu görülmektedir. Tablodan anlaşılabacağı gibi Ada'daki köylerin nüfusu 1.000 sınırını geçmemektedir. Bu durumda köylerin genelini orta büyüklükte köyler olarak değerlendirmek mümkündür. Köyler arasında en düşük nüfusa sahip olan köy 68 kişi ile Bademli Köyü iken en fazla nüfusa sahip olan köy 854 kişi ile Yeni Bademli Köyü'dür. Yeni Bademli Köyü'nün bu kadar yoğun nüfuslanmasında Ada'da son dönemde artan turizm faaliyetleri büyük rol oynamıştır. Köyün Kaleköy plajına ve Gökçeada ilçe merkezine yakın olması nedeniyle köyde çok sayıda pansiyon bulunmaktadır. Köyün nüfuslanmasında etkili olan diğer bir faktör ise hemen yakınındaki Kaleköy ile Bademli Köyü'ne göre yerleşme arazisinin geniş olmasıdır. Kaleköy ve Bademli Köyü'nde topoğrafik şartların yerleşmeyi sınırlandırıcı etkisiyle Yeni Bademli yerleşmesi bu iki köye yakınlığıyla bir alternatif saha olmuştur. Burada yerleşme daha düzenli bir özellik göstermektedir. Gökçeada'da nüfusun en az olduğu köy ise Bademli Köyü'dür. Bu köy, Ada'daki klasik rum yerleşmesini en fazla yansıtan köydür. Göçlerden sonra nüfusu iyice azalan köyün 2019 yılı nüfusu 68'dir. Ada'ya hakim yüksek konumuyla, barındırdığı taş evler ile tamamen turizme yönelmiş olan köye ilgi her geçen gün artmaktadır. Köyün turizm açısından en büyük dezavantajı

bulunduğu konum itibariyle oldukça sarp bir yoldan çıkılmasıdır. Ulaşım ve park sorununun çözülmesi halinde turizmin oldukça gelişme potansiyeli vardır.

KÖY ADI	NÜFUS SAYIMI YAPILAN YILLAR						
	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
Bademli	401	199	43	51	28	55	68
Dereköy	1727	742	539	336	196	266	339
Eşelek	-	-	-	-	152	123	165
Kaleköy	132	75	128	105	89	124	127
Şirinköy	-	-	-	-	189	176	247
Tepeköy	979	507	195	77	44	136	158
Uğurlu	-	-	-	490	401	464	546
Yeni Bademli	-	-	-	660	581	749	854
Zeytinliköy	691	533	271	155	88	96	140
Toplam	3930	2056	1176	1874	1768	2189	2644

Tablo 28. Gökçeada'daki Köylerin Nüfusu (1960-2019) (Kaynak:Tuik)

Ada'daki köylerin 1960-2019 yılları arasındaki nüfusunu gösteren Tablo 28 incelendiğinde, nüfusu oransal olarak azalan köyler olarak Dereköy, Tepeköy ve Zeytinliköy ön plana çıkmaktadır. 1960'lardan itibaren Ada'daki rum nüfusun göç etmesi sonucunda bu köyler eski fonksiyonlarını kaybetmiştir. Yeni kurulan Şirinköy, Eşelek, Uğurlu ve Yeni Bademli köylerinde ise nüfus artış gösterme eğilimindedir. Bu köylerde organik tarım yaygınlaşmaya başlamış ve özellikle küçükbaş hayvancılık da iyi gelir getiren bir sektör olma yolunda ilerlemektedir.

Herhangi bir bölgede köylerin dağınık ya da toplu yerleşme göstermesi topografya şartları ve suyun bulunma durumuna göre değişiklik göstermektedir. Daha önce değinildiği gibi Ada'daki köylerin yerleşimi orta hattan kuzeydoğu güneybatı yönünde çizilecek bir eksen etrafında toplanmıştır. Özellikle Tepeköy, Zeytinliköy gibi eski rum köyleri orta hattaki Büyükdere vadisine bakan yamaçlarda kurulmuştur. Köylerin yerleşme dokusuna bakıldığında genellikle

toplu yerleşme özelliği gösterdikleri söylenebilir. Köylerin sık dokulu bir özellik göstermesinde, suların bulunma alanları önemlidir. Özellikle kontakt hatları boyunca sıralanmış kaynakların çevresinde bulunan köylerde, evler merkezden yakın konumda bulunurlar (Akbulak, 2005:182). Köylerin dağılışında etkili olan diğer bir faktör ise tarım alanlarıdır. İskan ettirme amacıyla yeni kurulan köylerde tarım alanlarına yakınlık gözetilmişken, iç kesimde yer alan eski köylerde yüksek alanlar tercih edilmiştir. Eski köylerin yamaçlarda veya yüksek alanlarda yer almasında bu köylerin kuruluşunda güvenlik kaygılarının gözetildiği düşünülmektedir.

Yükselti Aralığı (m.)	Köy Sayısı	Köyler
0-50	5	Kaleköy, Eşelek, Uğurlu, Şirinköy, Yeni Bademli
50-100	1	Zeytinliköy
100-150	1	Bademli
150-200		-
200-250		-
250-300	2	Tepeköy, Dereköy

Tablo 29. Gökçeada'daki Köylerin Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı

Yukarıdaki tabloda çeşitli yükselti kademelerine göre köylerin dağılışı gösterilmiştir. Tepeköy ve Dereköy 250-300 m. aralığında olup, Ada'nın en yüksek köylerini oluşturmaktadır. Buna karşın 0-50 m. aralığında yer alan Kaleköy, Eşelek, Uğurlu, Şirinköy, Yeni Bademli Köyleri düşük yükseltili köylerdir. Ada'da denize en yakın köy, kuzeydoğu kıyılarında yer alan Kaleköy'dür. En uzak kırsal yerleşme birimi ise Ada'nın orta iç kesiminde yer alan Dereköy'dür. Tablodan da anlaşılacağı gibi Kaleköy'ün aşağı kesimi dışında hemen hemen eski rum köylerinin tümünde yerleşmede yüksek alanlar tercih edilmiştir. Yeni kurulan ve sonradan iskan edilen köylerde ise denize yakınlık, uygun topoğrafik şartlar ve toprak verimliliği gözetilmiştir.

Bademli Köyü: Gökçeada'nın en eski ve turistik açıdan en ilginç köylerinden biridir. Kaleköy- Gökçeada yolu üzerinden oldukça dik bir ayrımla çıkılan bir tepe üzerine kurulu köyde, rum nüfusun 1980'lere kadar göç etmesiyle çok az kişi yaşamaktadır. Eski adı "Gliki" olan köyün son dönemdeki ekonomik fonksiyonu tarımdan turizme dönmüştür. 2019 nüfus verilerine göre köyde 68 kişi yaşamaktadır. 1960'larda nüfusu 401 kişi olan köyün yerlilerini oluşturan rumlar, zaman içinde köyü boşaltmışlardır. Bu nüfusun bir bölümü her yıl yaz aylarında yapılan festivaller nedeniyle köyü ziyaret etmektedir. Adayı ziyarete gelen turistlerin uğrak yeri haline gelen köyde tarihi çamaşırhane, çeşme, kilise vb. donatılar kültür turizmine konu olmaktadır.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
401	199	43	51	28	55	68

Tablo 30. Bademli Köyünde Nüfus (1960-2019)

Fotoğraf 12. Bademli Köyünde Taş Meskenler

Resimde 12 ve 13'te görülen taş evler köyün tipik yerleşme dokusunu oluşturmaktadır. Günümüzde bu evlerin bir kısmı boştur. Bazı evler ise turizme kazandırılmış, kafe hediyelik eşya dükkanı veya otel/pansiyon olarak kullanılmaktadır. Köyün küçük bir meydanı bulunmakta olup, dar tarihi sokaklar köye eşsiz bir atmosfer katmaktadır.

Fotoğraf 13. Bademli Köyünden Bir Görünüm

Dereköy: Gökçeada'nın batı/orta kesiminde iki tepe arasındaki yolun iki tarafına kurulmuştur. Gökçeada ilçe merkezine uzaklığı 18 km. civarındadır. Döneminde Ada'nın en kalabalık nüfusunu barındıran Dereköy, bu anlamda Gökçeada'nın en büyük köyüdür. Köyde 1.800'ü aşkın hane olup, çoğu Ada'daki rum nüfusun göç etmesiyle boşaltılmıştır. 1960'larda gerek hane sayısı gerekse nüfusu ile Türkiye'nin en büyük köylerinden biridir. 1960'ta 1.727 olan nüfus 2019 yılı itibariyle 339'a düşmüştür. Bu nüfusun çoğunu da köyün hemen yanı başında kurulan Şahinköy sakinleri oluşturmaktadır. Eski adı "İskinit" olan köyde 1800'lü yıllarda inşa edilmiş iki de kiliseden biri köyün hemen girişindeki Hagia Marina Kilisesi, ikinci ise merkezdeki çarşıdaki KoimesisTisTheotokos

kiliseleridir. Günümüzde oldukça ıssız olan köyde bulunan çamaşırhaneler ve kiliseler turistik açıdan ilgi görmektedir. Bu köyün hemen doğusunda Trabzon yöresinden gelenler için 1973'te Şahinkaya adlı bir köy daha kurulmuştur. Bu köy, Dereköye bağlı mahalle statüsündedir. Köyde hayvancılık, arıcılık kısmen de tarım en önemli ekonomik faaliyettir. Köyden ayrılan yollarla kuzeybatıda Marmaros Koyu ve şelalelerine, güneyde ise Laz Koyu ve plajına ulaşılabilir.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
1727	742	539	336	196	266	339

Tablo 31. *Dereköy'de Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)*

Fotoğraf 14. *Dereköy'den Bir Görünüm*

Günümüzde Dereköy'de bulunan meskenlerin çoğu boştur. Bu köy kuruluş yeri itibarıyla Ada'nın batısına hakim bir noktada yer almakta, gerek büyüklüğü

gerekse tarım alanlarına yakınlığı nedeniyle zirai faaliyetler açısından uygun özellikler göstermektedir.

Fotoğraf 15. Dereköy’de Tarihi Taş Evler

Eşelek Köyü: Yeni kurulan köylerden olan Eşelek, diğer köylerden farklı olarak kuzeydoğu güneybatı eksenli hattın dışında, Ada’nın güney doğusunda kurulmuştur. Eşelek, Tuzgölü’nün kuzeyi ile Aydıncık Körfezi’nin hemen batısında düz bir arazi üzerinde yer almaktadır. Çanakkale ilinin Biga ilçesindeki Eşelek Köyü’nün baraj yapımı neticesinde sular altında kalmasıyla, bu köy Gökçeada’ya taşınmıştır. Eski Eşelek köyünün 81 hanesinden 55’i, 1998 yılından itibaren bu bölgede iskan edilmiştir.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
-	-	-	-	152	123	165

Tablo 32. Eşelek Köyünde Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)

Fotoğraf 16. Eşelek Köyünün Genel Görünümü

2019 yılı verilerine göre köyde 165 kişi yaşamaktadır. Köyün doğusunda köye tahsisli verimli bir tarım arazisi bulunmaktadır. Tarım ile birlikte hayvancılık ve arıcılık köyün geçim kaynaklarını oluşturmaktadır. Köyün, Aydıncık (Kefaloz) plajlarına yakın olması nedeniyle pansiyonculuk da gelişmeye başlayan sektörler arasındadır. Köyün en fazla tercih edilen turizm bölgesine göre avantajlı konumu ve köyde yürütülen tarımsal faaliyetler nedeniyle ileride tarım turizminin gelişeceği köylerden biri olacağı düşünülmektedir.

Gökçeada ilçe merkezine uzaklığı 8 km. olan köyde özellikle yaz döneminde Yeni Bademli Köyü'nde olduğu gibi gelişmeye başlamıştır. Köyün Aydıncık plajına yakın olması, bu bölgeyi tercih edenlerin köyde birçok sosyal ihtiyacını karşılayabilmesi turizm yönelik tesislerin oluşmasını sağlamıştır.

Fotoğraf 17. Eşelek Köyü Yeni Cami ve Eski Köyden (Biga) Getirilen Minare

Kaleköy: Gökçeada’da deniz kıyısında kurulmuş tek köydür. Ada’nın en eski antik yerleşkesi olan köyün çekirdek yerleşmesi, denizden hemen yükselen tepede yer alan Cenevizlilerden kalan kale çevresindedir. Buradaki taş evler koruma altındadır. Aşağı Kaleköy olarak adlandırılan bölge ise daha çok turizm tesisleri ve restoranların bulunduğu yerleşmedir. 2019 yılında nüfusu 127 olan köyde az sayıda aile tarım ve hayvancılıkla geçinmektedir.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
132	75	128	105	89	124	127

Tablo 33. Kaleköy’de Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)

Köyde surlar, manstırlar, tapınaklar ve tarihi evler gibi birçok tarihi kalıntı bulunmakta olup, bu alanlar arkeolojik sit alanı olarak ilan edilmiştir. Son yıllarda yukarı Kaleköy’de turizme yönelik restoranlar faaliyet göstermeye başlamıştır. Köyün kıyı kesiminde balıkçı barınağı, mendirek ve İstanbul Üniversitesi, Su Bilimleri Fakültesi’ne bağlı bir araştırma istasyonu yer almaktadır.

Fotoğraf 18. Yukarı Kaleköy

Fotoğraf 19. Kaleköy'den Bir Görünüm

Şirinköy: Ada'da yer alan en yeni köydür. 2000 yılında yerleşime açılan Şirinköy Balkanlardan gelen Türkler için kurulmuş yaklaşık 150 hanelik bir köydür. 2019 yılı nüfusu 247 kişidir. Uğurlu Köyü ile birlikte Ada'nın batısında kıyıya yakın düz bir arazi üzerinde kurulmuştur.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
-	-	-	-	189	176	247

Tablo 34. *Şirinköy'de Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)*

Fotoğraf 20. *Yeni Bir Yerleşim Birimi Şirinköy*

Köyün hemen bitiminden denize kadar olan bölümde verimli tarım arazileri bulunmaktadır. Yakın geçmişe kadar açık cezaevinin bulunduğu bölgede cezaevinde kalanlar, köyün kuruluşundan çok önce tarım ve hayvancılığın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Köyde yaklaşık 600 da sulanabilen tarım arazisi, 500 da kuru tarım arazisi, 160 da bağ-meyve bahçe ve 3.000 da çayır-mera alanı tarım arazilerini oluşturmaktadır. (Cengiz ve diğ.2009:59) Köyde son

yıllarda organik tarıma yaygınlaşmaya başlamıştır. Ayrıca köye yakın kıyı bölgelerinde çeşitli devlet kurumlarına ait dinlenme tesisleri bulunmaktadır.

Tepeköy: Ada'nın en yüksek köylerinden biri olan Tepeköy, 1625 yılına dayanan tarihi ile eski bir rum yerleşmesi olup, turistik açıdan oldukça ilgi çeken bir köydür. Ada'nın orta bölümünde Zeytinliköy (Gökçeada) Barajından kuzeye ayrılan sarp bir yolla köye ulaşılmaktadır. Eski ismi "Agridia" olan köyün, ilçe merkezine uzaklığı yaklaşık 10 km kadardır. Tepeköy isminden de anlaşılacağı gibi yüksek bir alana kurulmuş olup, Ulukaya Tepe (638 m.) yamaçlarında kurulmuş bir köydür. 2019 yılında nüfus 1960 yılına göre oldukça azalmıştır. 1960 yılında 979 olan köy nüfusu 2019 yılında 158 kişiye gerilemiştir. Köyde, 1832 tarihli Evangelismos Teotoku Kilisesi, eski bir rum mezarlığı ve anıt ağaçlar tarihi mekanlar olarak değerlendirilmektedir. Köyde her yıl Ağustos ayında düzenlenen Meryemana Panayırı turistlerce oldukça ilgi görmektedir. Ayrıca köyde turizme yönelik kafeler ve rum meyhaneleri ve restoranlar bulunmaktadır. Köyde zeytincilik ve bağcılık kısmen de olsa yapılmaktadır. Bunun yanında yörenin markasıyla şarap üretimi de gerçekleştirilmektedir.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
979	507	195	77	44	136	158

Tablo 35. *Tepeköy'de Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)*

Tepeköy, düzenli bir köy meydanına sahip olup, meydandaki işletmeler çoğunlukla turizme yönelik faaliyet göstermektedir. Burada köy kahvesi, tavernalar ve hediyelik eşya dükkanları yer almaktadır. Köyde 2015 yılında açılan rum okulu (Ortaokul ve Lise) Tepeköylü rumların bir kısmını tekrar adaya çekse de önemli düzeyde bir nüfus değildir. Köy, turizim açısından oldukça hareketlidir. Yaz aylarında düzenlenen çeşitli festivallerle birçok rum aile köye gelmekte, eski köy yaşantısına dair izler ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Taverna ve meyhaneleri ile köyün, ziyaretçileri akşam saatlerinde artmaktadır.

Fotoğraf 21. Tepeköy (Köy Meydanı)

Fotoğraf 22. Tepeköy Girişi

Uğurlu Köyü: Ada'nın batı yönündeki son yerleşmesi olan Uğurlu, Ada'da yeni kurulan köylerden biridir. Hemen kuzeydoğusundaki Şirinköy gibi kıyıya yakın kesimde ve tarım alanlarına yakın konumlanmıştır. Kaleköy'den sonra denize en yakın köy konumundadır. Denize yaklaşık 500 m. mesafede yer alan köy 1984 yılında devlet eliyle kurulmuştur. Muğla ve Burdur yöresinden ailelerin bulunduğu köyün 2019 yılı nüfusu 546'dır. Uğurlu Köyü planlı yerleşmesiyle Gökçeada'da gelişmeye en açık köylerden biridir. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri yanında Yenibademli Köyü gibi pansiyonculuk oldukça gelişmiştir. Köyün güneybatısında yer alan Uğurlu plajı sakin alanlar arayan turistlerce tercih edilmektedir. Ayrıca, sahilde küçük ölçekte bir Liman yer almaktadır.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
-	-	-	490	401	464	546

Tablo 36. Uğurlu Köyünde Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)

Fotoğraf 23. Uğurlu Köyü (gokceada.bel.tr)

Yeni Bademli Köyü: Günümüzde Gökçeada'nın en kalabalık köyüdür. Kaleköy ile Eski Bademli Köyü'nün arasındaki düzlükte bulunan köyün, 2019 yılı nüfusu 854'tür. Kuruluşu 1984 yılına dayanan köyde Anadolu'nun çeşitli yörelerinden aileler yerleştirilmiştir. Kaleköy'e oldukça yakın olan köyden kuzeydoğusundaki Yıldızkoy'a kolaylıkla ulaşılabilir. Bu köy ve çevresi TÜDAV (Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı) tarafından yapılan girişimlerle 21 Şubat 1999 tarih ve 23618 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan bir karar ile sualtı parkı olarak ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır (tudav.org). Köyde batı kesimde kalan Büyükdere havzası aşağı bölgelerinde tarım faaliyetleri yürütülmektedir. Ancak köyün ekonomisi büyük ölçüde pansiyonculuğa dayanmaktadır.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
-	-	-	660	581	749	854

Tablo 37. Yeni Bademli Köyünde Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)

Fotoğraf 24. Yeni Bademli Köyü

Zeytinliköy: Gökçeada ilçe merkezine en yakın köylerden biridir. Yaklaşık 3 km. bir yol ile ulaşılabilen köy, ilçe merkezinin batısında Karadoğan Tepe (391 m.) yamaçlarında kurulmuştur. Eski adı “Aya Teodori” olan köy eski bir rum köyüdür. Nüfus diğer rum köylerinde olduğu gibi oldukça azalmıştır. 1960 yılında 691 kişinin yaşadığı köyde nüfus 2019 yılında 140 kişiye kadar düşmüştür. Buna rağmen özellikle turizm mevsiminde canlılığını korumaktadır. Ada’nın en eski kilisesi olan Agios Georgios Kilisesi bu köyde yer almaktadır. Merkeze yakın olması ve turizme yönelik mekanların bulunması köye olan ilgiyi arttırmaktadır. Köyde zeytincilik kısmen de olsa yapılmaktadır. Köydeki çok sayıdaki kahvede pişirim şekli ve kendine özgü tadıyla servis edilen “Dibek Kahvesi” oldukça ilgi görmektedir.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
691	533	271	155	88	96	140

Tablo 38. Zeytinliköy’de Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)

Fotoğraf 25. Zeytinliköy’den Bir Görünüm

Fotoğraf 26. Zeytinliköy Meydan Çevresi

2.3.2 Şehir Yerleşmeleri

Gökçeada ilçe merkezi: Gökçeada tarihte birçok medeniyetin egemenliği altına girmiş, bulunduğu stratejik konum nedeniyle tarihsel süreç içerisinde ticaret, savunma, güvenlik ve turizm gibi kullanımlara sahne olmuştur. Bulunduğu konum, güneyindeki bozcada ile birlikte adeta Çanakkale Boğazı'nın giriş kapıları olduğundan tarihte askeri bir deniz üssü özelliğini korumuştur. Bunun yanında Ada'da tatlı su kaynaklarının varlığı ve tarıma uygun toprakları her dönemde yerleşmelerin bulunduğu bir ada olmasını sağlamıştır.

Eski adı “İmroz” olan Gökçeada'da şehir yerleşmesi ilçe merkezince temsil edilir. Esasen ilçe merkezi şehrsel fonksiyonlarını yeterince geliştirebilmiş değildir. Ancak, gerek nüfus büyüklüğü gerekse Ada'nın idari merkezi durumunda olması nedeniyle şehir yerleşmesi olarak değerlendirilmiştir. Eski adı “Panayia” olan merkez yerleşmesinde eski rum yerleşmelerine ait izlere rastlanır. Günümüzde idari olarak Cumhuriyet Mahallesi, Çınarlı Mahallesi, Fatih

Mahallesi, Kuzulimanı Mahallesi ve Yeni Mahalle olmak üzere 5 mahalleye ayrılmıştır. Büyükdere vadisine bakan hafif eğimli bir arazide konumlanmış Gökçeada ilçe merkezinde Çınarlı Mahallesi şehrin çekirdek yerleşmesini oluşturmaktadır. Burada çok sayıda taş mesken ve tarihi ev yer almaktadır. Ayrıca, Osmanlı mimarisinden örnekler taşıyan Merkez Cami ile Fatih Cami bu bölgededir. Diğer taraftan, ilçe merkezinde 1835 tarihli Panayia Kilisesi ve Metropolitan Katedrali yer almaktadır.

İlçe merkezinde köylerde de görülen türden taş evler bulunmaktadır. Bu tarihi yapılar koruma altına alınmıştır. Bunun yanı sıra eski yapı dokusuna uyumsuz betonarme yapılar da bulunmaktadır. Özellikle Yenimahalle ve Çınarlı mahallelerinde görülen toplu konutlar eski kent dokusuna son derece uyumsuz bir görüntü sergilemektedir (Cengiz ve diğ.2009:56).

Fotoğraf 27. Gökçeada Meydanı

Gökçeada'da eski rum köylerinin aksine şehir merkezindeki nüfus sürekli artmıştır. 1960 yılında nüfusu 2.545 olan ilçe merkezinde nüfus 2019 yılında

6.796 olarak ölçülmüştür. Dolayısıyla Ada genelinde şehrsel nüfus gittikçe artış kaydetmiştir. 1935 yılında % 29,24 olan şehrsel nüfus 2019 yılında % 72 seviyelerine gelmiştir. İlçe merkezinde son yıllarda turizm yatırımlarında görülen artış ve yeni mahallelerin eklenmesiyle ilçe merkezi giderek büyümektedir.

Sayım Yılları						
1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
2845	4549	4802	6074	7278	4885	6796

Tablo 39. Gökçeada İlçe Merkezinde Nüfus (1960-2019) (Kaynak:Tuik)

Gökçeada'ya Çanakkale ve Kabatepe'den her gün düzenli deniz seferleri yapılmakta olup, ilçe merkezine Ada'nın kuzeydoğusunda yer alan Kuzulimanı'ndan yaklaşık 7 km. lik bir yolculukla ulaşılabilir. İlçe meydanından ayrılan 4 ana yolla Ada'nın her yerine ulaşmak mümkündür. Meydandan kuzeydoğuya ayrılan yol Kuzulimanı'na giderken, güneydoğuya ayrılan yol Eşelek Köyü ve Aydıncık bölgesine, kuzeye ayrılan yol Kaleköy ve Bademli köylerine, güney batıya giden yol ise Zeytinli Tepeköy, Dereköy Şirinköy ve Uğurlu köylerine ulaşmaktadır. Bu ana yollar haricinde Ada'da yerleşim birimleri arasında daha küçük yollar da mevcuttur.

Gökçeada ilçe merkezinin batısında yer alan Büyükdere Vadisi üzerinde bir de havaalanı yer almaktadır. Havaalanının ilçe merkezine uzaklığı 3 km. kadardır. Bu havaalanı 2010 tarihinde tarifeli seferlere açılrsa da ertesi yıl tarifeli seferler durmuştur. Ada'da turizmin geliştirilmesi ve bilinirliğin artırılması için bu havalimanının iç ve dış seferlerde kullanılması son derece önemlidir. Kış döneminde uçuşların ekonomik olmayacağı varsayımıyla turizmin yoğun olduğu yaz döneminde adaya düzenli uçak seferlerinin yapılmasının ada ekonomisi açısından yararlı olacağı kanaatindeyiz.

***Fotoğraf 28.** Gökçeada İlçe Merkezinden Genel Bir Görünüm*

***Fotoğraf 29.** Gökçeada İlçe Merkezi*

Ada'nın kuzeyli rüzgarlara açık olması ve Ege Denizi'nin en yüksek enlemlerinden birinde yer alması nedeniyle turizm mevsimi kısadır. Turizm dönemi olan Temmuz ve Ağustos aylarında ada nüfusu yaklaşık 3 katına çıkmaktadır. Ağustos ayından sonra sıcaklığın ortalama 20 °C'ye düşmesi ile deniz turizminde önemli bir azalma yaşanmaktadır.

Gökçeada ilçe merkezi Ada'nın yönetim merkezi olup, belli başlı kamu kurumları, bankalar, sağlık kuruluşları, eczaneler, büyük marketler, toplu ulaşım araçları benzin istasyonları, burada yoğunlaşmıştır. Merkez ve bağlı mahallelerinde. Osmanlı döneminden kalan Merkez Cami, 1835 tarihli Aya Panayia Kilisesi, Metropolitan Kilisesi, Aya Varvara Kilisesi, tarihi rum evleri inanç ve kültür turizmi açısından önemli mekânlardır.

Orta ölçekte bir şehir meydanına sahip ilçe merkezinde konaklama tesisleri oldukça yetersizdir. Ada'ya gelenlerin büyük çoğunluğu deniz turizmi için geldiğinden konaklamada Yeni Bademli, Uğurlu köyleri ile Aydıncık bölgesindeki tesisler daha fazla tercih edilmektedir.

III. BÖLÜM: GÖKÇEADA’NIN EKONOMİK COĞRAFYASI

3.1 Genel Arazi Kullanımı

Gökçeada’da genel arazi kullanım durumu Tablo 40 ve Şekil 36’da gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde, toplam arazi içerisinde 28.665 ha. ile bir bölümü maki formasyonundan ibaret ormanlar en fazla alanı kaplamaktadır. Ormanların toplam araziye oranı % 39,52’dir. Bir bölümü maki ve garig formasyonundan oluşan orman alanları, Gökçeada’da 3 ana bölgede yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki Ada’nın kuzeybatısında Uğurlu ve Şirinköy’ün ard bölgesinde başlayıp batı kıyılara ve kuzeybatıdaki Marmaros Koyu’na sokulan hattır. Bu bölgelerde yükseltiler arası uzanan vadilerin her iki yamacında orman alanları yayılım gösterirler. Orman alanlarının büyük bir bölümü 1. derece doğal sit olarak korunduğundan orman örtüsü bu bölgelerde zarar görmemiştir. Çalışma sahasımızda ormanların yoğunluk gösterdiği ikinci alan güneyde Kapıkaya sahilinin kuzeyinden başlayıp, orta bölümde Zeytinliköy (Gökçeada) Barajı’na doğru uzanan alandır. Barajın özellikle güneydoğu kesiminde yoğun orman örtüsüne rastlanmaktadır. Üçüncü bir alan ise Zeytinliköy’ün kuzeyi ile Kaleköy’ün batısında kalan yamaçlardır. Büyükdere vadisine bakan yamaçlarda yoğun orman örtüsü gözlenmektedir. Bu sahaların dışında parçalı olarak güneybatıda Aydıncık göleti çevresi ile Tepeköy- Şahinkaya yamaçlarında da orman örtüsüne rastlanmaktadır.

Genel arazi dağılımında genel ismiyle given adı verilen otsu bitkiler ikinci sırada yer almaktadır. 9.228,1 ha. ile %32,63 oranında bir alan kaplarlar. Ada’nın her yerinde görülmekle birlikte güney bölgede denize bakan bölgelerde daha yoğun gözlenmektedir.

Tarım sahaları toplam 1.617,7 ha. alanı kaplamakta olup, toplam arazi içindeki payı % 5,7’dir. Genel arazi payı içerisinde oldukça düşük olan bu oran Ada’nın dağlık ve sarp yapısından kaynaklanmaktadır. Tarım alanları genellikle kıyıya yakın alçak düzlüklerde toplanmıştır. Genellikle yeni kurulmuş köylerde

sürdürülen tarımsal faaliyetler, Ada'nın ihtiyacını karşılayabilecek niteliktedir. Gökçeada Kaleköy arsındaki Büyükvadi tabanı Ada'nın önemli tarım alanıdır. Diğer tarım alanları, güneydoğuda Eşelek Köyü Aydıncık Yarımadası arasında, güneybatı kesimde ise Şirinköy Uğurlu Köyü kıyı bölgelerinde toplanmıştır. Bunun dışında köylerde yamaçlarda zeytin tarımı ve bahçe ziraatı ön plana çıkmaktadır.

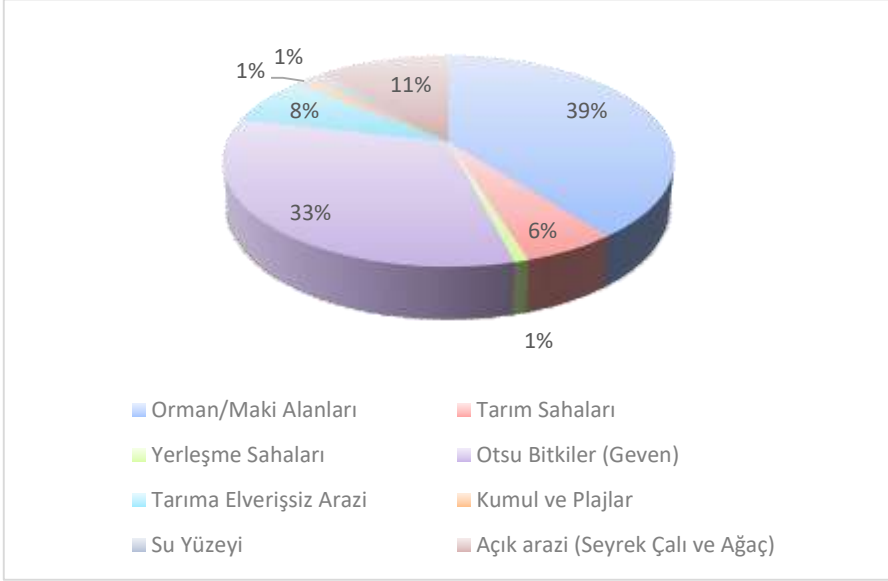
Kullanım Şekli	Kapladığı Alan (ha)	Toplam Araziye Oranı (%)
Orman/Maki Alanları	11138,7	39,52
Tarım Sahaları	1614,7	5,7
Yerleşme Sahaları	243	0,86
Otsu Bitkiler (Geven)	9228,1	32,63
Tarıma Elverişsiz Arazi (Bataklık, Taşlık vb.)	2163,7	7,65
Kumul ve Plajlar	363	1,28
Su Yüzeyi (Göller ve Akarsular)	374,2	1,32
Açık arazi (Seyrek Çalı ve Ağaç)	3154,4	11,14
TOPLAM (Değerlendirmeye Alınan)	28279,8	100

(Cengiz ve diğ. 2009'dan derlenerek)

Tablo 40. Gökçeada'da Genel Arazi Kullanım Durumu

Gökçeada'da 1 ilçe merkezi ve 9 köyden müteşekkil yerleşmeler 243 ha. alan kaplamakta olup, genel araziler içerisindeki oranı %0,86'dır. Yerleşme ve nüfus bahsinde anlatıldığı gibi 1960'lardan itibaren rum nüfusun Ada'dan göç etmesiyle yerleşme alanlarının hemen hemen yarısı günümüzde kullanılmamaktadır. Tablo 37'de % 1,32 olarak belirtilen alan ise su yüzeylerini temsil etmektedir. Ada'da büyük ölçekte sayılabilecek Zeytinliköy (Gökçeada) Barajı dışında 4 gölet ve mevsimlik akarsular bu orana dahil edilmiştir. Ada'da bunun dışında % 1,28 alan kaplayan kumul ve plajlar (Aydıncık, Uğurlu Kapıkaya, Lazkoyu Plajı, Yuvalı, Marmaros, Kaleköy, Yıldız Koyu Plajları vb.) bulunmaktadır. Bu plajlar

günümüzde bozulmamış yapısıyla deniz turizmi için son derece elverişli bir ortam sunmaktadır.

Şekil 36. Gökçeada'da Arazinin Kullanımının Oransal Dağılımı (%)

3.2 Tarım

Primer sektör olan tarım neolitik dönemden bu yana önemini korumaktadır. İnsanların temel besin kaynağı olan bu beşeri faaliyet, insanoğlunun genetik kodlarında yer alan toprakla ilişkisini her dönemde güçlü tutan bir dinamik olmuştur. Artan dünya nüfusu karşısında insanlığın besin kaynaklarından en önemlisini teşkil eden tarım, günümüzde de hayati bir sektördür. (Kahraman, Çaylı, vd. 2021:85) Artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılayacak yeni tarım alanlarının oluşturulması ve mevcut tarım alanlarının dönüştürülerek farklı amaçlarla kullanılmasının önüne geçilmesi son derece önemlidir. Bu nedenle, doğru tarım tekniklerini içeren iyi tarım uygulamaları ve özellikle organik tarım ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır.

Gökçeada'da tarımsal faaliyetler Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Bunun yanında yaz döneminde etkili olan kuraklık nedeniyle karasal iklime ait ürün

grupları da yetiştirilebilmektedir. Akdeniz ikliminde bilindiği gibi yaz ve kış dönemlerinde farklı kökenli hava kütleleri etkili olur. Bunun sonucu olarak yaz mevsimi sıcak ve kurak bir özellik taşıırken kış mevsimi ılıman ve yağmurlu bir özellik gösterir. Bu durum sıcaklık ve yağış isteği açısından farklı karakterde bitkilerin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Gökçeada'da zirai faaliyetlerin hemen hemen yılın her döneminde yapılabilmesine uygun doğal şartlar mevcuttur. Haziran ayı buğday için, Ağustos ve Eylül ayı incir, mısır gibi ürünlerin, Kasım ve Mart arası dönem zeytin için, Eylül-Ekim ve Kasım ayları pamuk için ideal zamanlardır (Göney,1985:396).

Fotoğraf 30. Gökçeada Tarım Arazileri (Büyükdere Vadisi)

Ada'da birçok Ege adasına göre su varlığı oldukça zengindir. Bu durum tarımda sulama imkanlarının gelişmesini sağlamıştır. Bölgede yer alan dört göletten tarımda sulama için faydalanılmaktadır.

Gökçeada'da özellikle kış aylarında yaşanan ekstrem sıcaklık değerleri zaman zaman tarım ürünlerinin verimini etkilemektedir. Kış aylarında yaşanan düşük

ekstrem sıcaklıklar, soğuğa karşı hassasiyeti yüksek olan zeytin, incir, badem gibi ürünlerde verimin düşmesine neden olabilmektedir.

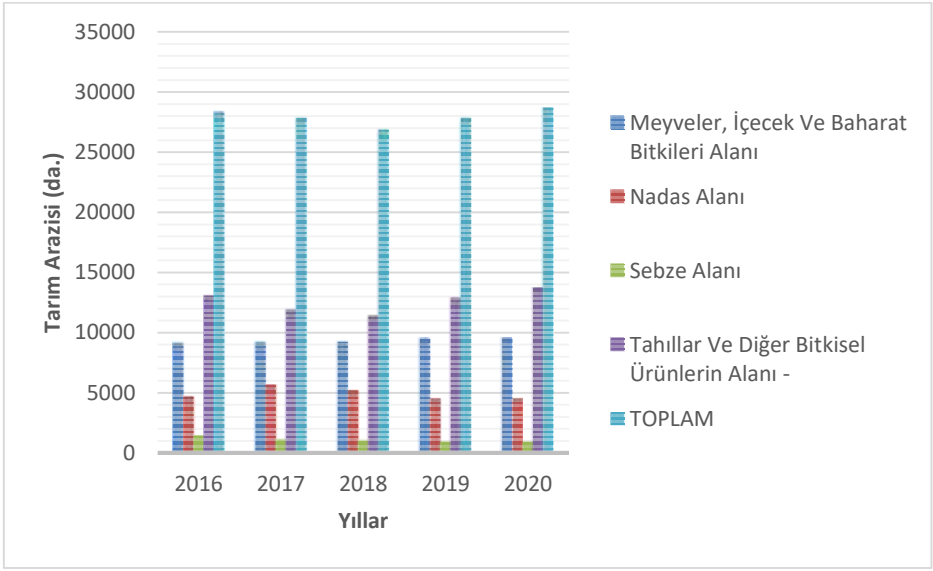
Gökçeada tarım arazileri çok küçük bir yer kaplasa da (% 5,7) birçok ürün gurubu açısından ada ihtiyacını karşılamaktadır. Tarım alanlarında son yıllarda önemli bir değişiklik olmamıştır. Hatta yeni kurulan köylere tahsis edilen araziler ile son 35 yılda tarım arazilerinde artış kaydedildiği söylenebilir. Bu sevindirici durum Ada'nın önemli bir oranının sit alanı olmasından kaynaklanmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda 2016-2020 dönemini kapsayan son 5 yıllık tarım alanlarının kullanım durumu verilmiştir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde son 5 yılda tarım alanlarında küçük dalgalanmalar dışında pek bir değişimin olmadığı anlaşılmaktadır. Yine aynı tablodan tahılların fazla alan kapladığı görülmektedir. Tahıllar 2020 yılı itibariyle 13.741 da. alan kaplamaktadır. İkinci sırada ise meyve sahaları gelmektedir. Daha çok zeytinlik ve bağ alanlarını kapsayan bu sahalar 9.545 da. alan kaplamaktadır.

Tarım Alanı (Dekar)	Yıllar				
	2016	2017	2018	2019	2020
Meyvelikler	9140	9161	9226	9478	9545
Nadas Alanı	4709	5644	5203	4507	4507
Sebze Alanı	1447	1117	1028	914	908
Tahıllar ve Ekili Alanlar	13074	11917	11430	12924	13741
TOPLAM	28370	27839	26887	27823	28701

Tablo 41. Gökçeada'da Tarım Alanlarının Dağılışı (Kaynak:Tuik)

Nadas alanları ise 4.507 da alana tekabül etmektedir. Bu alanlar aslında nadasa gerek duyulmayan ekilebilir arazi durumundadır. Bu alanlarda tercihen ekim yapılmaması nedeniyle genellikle boş kalmaktadır. Bu topraklara Uğurlu, Şirinköy, Dereköy ve Eşelek köylerinde rastlanmaktadır. Ayrıca nüfusu oldukça azalan Tepeköy, Zeytinliköy, Bademli gibi köylerde bazı dikili alanlar yer almasına rağmen tarımsal faaliyet yapılmamaktadır.

Şekil 37. Gökçeada’da Tarımsal Arazilerin Dağılışı

Sebzecilik ekili ve dikili alanlar içerisinde en az yer kaplayan tarımsal faaliyettir. Sebze alanlarındaki son 5 yıllık faaliyet değerlendirildiğinde 2016 yılında 1.447 dekar olan sebze alanları 2020 yılı itibarıyla 908 dekara düşmüştür. Bu düşüşte bazı tarım alanlarının fonksiyon değiştirmesi yanında Çanakkale’den gelen sebzelerde maliyetin daha uygun olmasının da payı mevcuttur. Tahıllar ve ekili alanlar Gökçeada’da en fazla yer kaplayan tarım grubudur. 2020 yılında 13.741 dekar olan bu grupta 5 yıllık süreçte çok az dalgalanma meydana gelmiştir. Ada’da hayvancılığın da önemli bir ekonomik faaliyet olması özellikle yem bitkilerinin ekimini arttıran bir faktör olmuştur.

Modern tarım tekniklerinin en önemli hedeflerinden biri daha az insan gücü ile daha çok verim sağlamaktır. Ziraî faaliyetlerde alınacak verimi, toprak şartları, iklim, tohum, gübre, ilaç ve harcanan iş gücü doğrudan etkilemektedir. Bu girdilere ek olarak tarımsal verim açısından tarımsal makinelerin etkisi bir hayli fazladır (Doğan,2005:67)

Tarım Alet/Makinesi	Sayı
Kulaklı Traktör Pulluğu	106
Diskli Traktör Pulluğu	45
Toprak Frezesi (Rotovator)	4
Kültivatör	42
Merdane	10
Diskli Tırmık (Diskarolar)	36
Dişli Tırmık	35
Ot Tırmağı	20
Traktörle Çekilen Hububat Ekim Makinesi	19
Kombine Hububat Ekim Makinesi	9
Çiftlik Gübresi Dağıtma Makinesi	2
Kimyevi Gübre Dağıtma Makinesi	22
Balya Makinesi	7
Traktörle Çekilen Çayır Biçme Makinesi	24
Mısır Silaj Makinesi	3
Yem Hazırlama Makinesi	11
Sırt Pülverizatörü	80
Kuyruk Milinden Hareketli Pülverizatör	8
Motorlu Pülverizatör	12
Santrifüj Pompa	13
Elektropomp	14
Motopomp (Termik)	17
Yağmurlama Tesisi	50
Süt Sağım Tesisi	4
Süt Sağım Makinesi (Seyyar)	10
Römork (Tarım Arabası)	100
Su Tankeri (Tarımda Kullanılan)	27
Dip Kazan (Subsoiler)	1
Toprak Burgusu	3
Pnömatik Ekim Makinesi	3
Motorlu Tırpan	10
Meyve Hasat Makineleri	50
Yem Dağıtıcı Römork	3
Damla Sulama Tesisi	75
Kepçe (Tarımda Kullanılan)	6
Traktör	140
TOPLAM	1021

Tablo 42. Gökçeada’da Bazı Tarım Alet ve Makineleri Sayısı (Kaynak:Tuik)

Gökçeada'da tarım alanları genellikle eğimsiz veya çok az eğimli topografyalarda bulunduğundan tarımsal faaliyetlerde makine kullanımı oldukça yaygındır. Gökçeada'da tarımsal faaliyetlerde kullanılan makineler Tablo 42'de gösterilmiştir. Buna göre adada irili ufaklı toplam 2.021 tarım makinesi mevcuttur. Bunların içinde traktör 140 adet, römork 100 adet, meyve hasat makinesi 50 adet, traktör pulluğu 151 adet (toplam) bulunmaktadır. Adada tarımsal mekanizasyon açısından herhangi bir soruna rastlanmamıştır.

3.2.1 Meyvecilik ve Bağcılık

Araştırma sahamızda yetiştirilen başlıca meyveler Tablo 43'te verilmiştir. Tabloya göre zeytinlikler tüm tarım toprakları içinde 7.570 da. alan ile tüm meyvelikler içinde en geniş alanı kaplamaktadır.

Meyveler	Alan (da.)	Verim (ton)	Üretim (ton)
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	200	1005	201
Şaraplık Üzümler)	800	988	790
İncir (Yaş)	4	30	85
Elma (Golden)	40	55	164
Armut	35	40	116
Ayva	52	35	208
Kayısı	40	30	65
Kiraz	30	35	81
Vişne	1	32	32
Şeftali	40	55	250
Nektarin	25	65	26
Erik	15	33	82
İğde	0	31	16
Kivi	10	30	32
Çilek	6	2333	14
Dut	7	35	46
Badem	330	28	286
Ceviz	320	18	96
Muşmula	0	27	4
Nar	20	22	21
Sofralık Zeytinler	1970	6	264
Yağlık Zeytinler	5600	5	509

Tablo 43. Gökçeada'da Meyve Alanları ve Üretim (Kaynak:Tuik)

Ada'da zeytincilik çok antik dönemlerden bu yana yapılmakta olup, iklim, toprak yapısı gibi doğal şartlar zeytinliklerin geniş yer kaplamasında önemli faktörlerdir. Ayrıca, zeytinden üretilen zeytinyağının ekonomik değeri yüksek bir ürün olması zeytinciliğe yönelimi arttırmıştır. Ada'da 48.280'i sofralık, 112.116'sı yağlık olmak üzere toplam 160.396 adet zeytin ağacı bulunmaktadır. Buna karşılık her iki zeytin türünde 773 tonluk bir üretim mevcuttur.

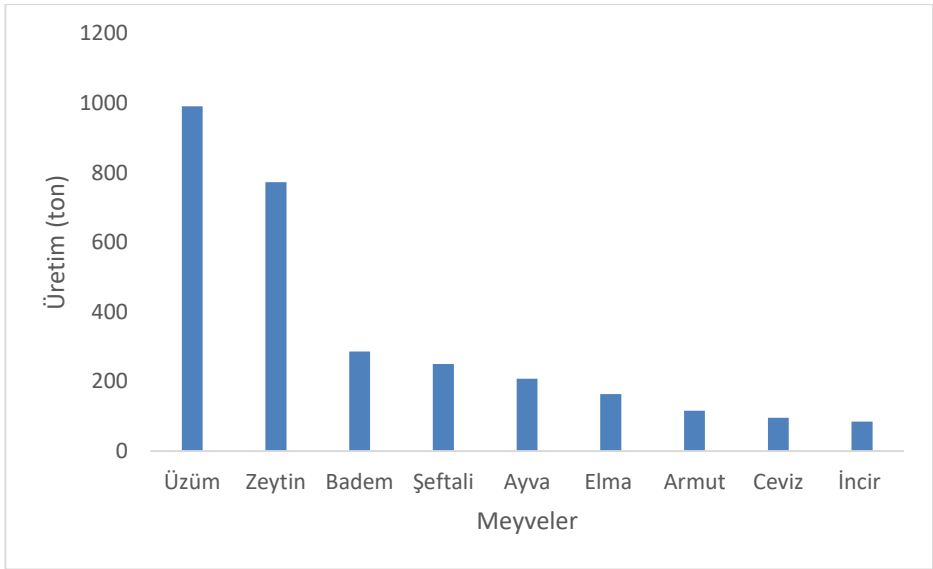
Ağaç Cinsi	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı	Toplam
İncir (Yaş)	2800	300	3100
Elma (Golden)	2988	582	3570
Armut	2900	1025	3925
Ayva	5950	830	6780
Kayısı	2160	50	2210
Kiraz	2300	190	2490
Vişne	1000	159	1159
Şeftali	4550	1050	5600
Nektarin	400	650	1050
Erik	2480	480	2960
İğde	520	0	520
Kivi	1055	0	1055
Dut	1300	700	2000
Badem	10200	5310	15510
Ceviz	5308	3792	9100
Muşmula	150	20	170
Nar	950	25	975
Sofralık Zeytinler	47456	824	48280
Yağlık Zeytinler	107688	4428	112116

Tablo 44. Gökçeada'da Meyve Ağacı Sayıları (Kaynak:Tuik)

Akdeniz ikliminin yaygın bitkilerinden bir olan zeytin her iki yarımkürede 35 - 40° enlemleri arasında yayılım alanı bulmaktadır. *Oleaceae* familyasının *Oleauropeae L.* türüne giren zeytinin Anadolu'dan diğer bölgelere yayıldığı düşünülmektedir. (Kaya,2006:1).

Akdeniz iklim şartları zeytin bitkisi için son derece önemlidir. . Genel olarak kış mevsiminde yağışlı ve ılıman şartlar, yaz döneminde ise sıcak ve kurak hava

şartları zeytin için son derece elverişli iklimatik şartlardır. Gökçeada'nın yıllık ortalama yağış miktarı 731 mm. dir. En fazla yağış 135,5 mm. ile Aralık ayında, en az yağış ise 8,6 mm. ile Ağustos ayında düşer. Ada'nın ortalama yağış miktarı mevsimlere göre değerlendirildiğinde Akdeniz iklimine uyumlu olarak en fazla yağışın kış mevsiminde, en az yağışın ise yaz mevsiminde olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, yıllık ortalama sıcaklığın 15,2 °C olduğu Gökçeada'da en sıcak ayın 24,7 °C ile Temmuz, en soğuk ayın ise 6,7 °C ile Ocak ayı olduğu anlaşılmaktadır. Gökçeada'daki sıcaklık ve yağış verilerine bakıldığında zeytin bitkisi için optimum şartların olduğu görülmektedir.

Şekil 38. Gökçeada'da Meyve Üretimi

Zeytin bitkisi birçok toprak türünde yetişebilir. Havalanma şartlarının iyi olduğu derin topraklarda daha verimli olurlar. Ancak kil oranı yükseldikçe ağırlaşan topraklar zeytin ağacının yetişmesi için uygun değildir (Göney,1985:512). Gökçeada'da kahverengi orman toprakları adada tüm topraklar içerisinde % 69,05'lik paya sahiptir. Bunu % 15,46 ile kireçsiz kahverengi topraklar izlemektedir. Kolüvyal topraklar % 6.02, alüvyal/ alüvyal

sahil toprakları ise % 9,47'lik bir paya sahiptir. Ada'nın genel toprak yapısının zeytin yetiştiriciliği için son derece uyumlu olduğu söylenebilir.

Son yıllarda Gökçeada'da devlet desteği ile zeytinciliğe yönelim artmıştır. Tüm köylerde ve ilçe merkezinin mücavir alanlarında yetiştirilen zeytinler için 4 adet yağ fabrikası kurulmuştur. Ada'da sonradan iskan edilen köylerde organik zeytin ve zeytinyağı üreticiliğine ağırlık verilmektedir. Ayrıca, özel sektör tarafından kurulan çeşitli çiftliklerde zeytin ve zeytinyağı üretimi yapılmaktadır.

Gökçeada'da yetiştirilen bir diğer önemli tarım ürünü üzümdür. Bağcılık şaraplık ve sofralık olmak üzere iki farklı kategoride yapılmaktadır. Toplam 1.000 da. alanda yapılan bağcılıkta yılda yaklaşık 991 ton ürün elde edilmektedir.

Akdeniz ikliminde yetişme alanı bulan üzüm karasal iklim dahil birçok iklim türünde de yetişebilmektedir. Optimum bir bağcılık faaliyeti için yıllık ortalama sıcaklıkların 10 ile 25 °C arasında olması gerekmektedir. Gökçeada'daki yıllık ortalama sıcaklık 15,2 °C'dir. Bölge, yıllık sıcaklık ortalamaları bakımından bağcılık faaliyeti için son derece uygundur (Kahraman, 2011:275) Diğer taraftan bölgede kış sıcaklıkları, yağışın mevsimlere dağılımı ile yaz döneminde belirgin kurak ayların bulunması bağcılık faaliyeti için uygun bir ortam sunar. Gökçeada'da bağ alanları ada geneline yayılmış olsa da Şirinköy Uğurlu, Büyükdere Vadisi aşağı kesimi ile ilçe merkezi çevresindeki alanlarda yoğunlaşmıştır. Zeytin ve üzüm dışında Gökçeada'da birçok meyve yetiştirilmektedir. Bunlar içerisinde 286 ton ile badem, 250 ton ile şeftali, 208 ton ile ayva, 164 ton ile elma yetiştirilen başlıca meyvelerdir. Organik tarımın gelişmesi ile adada pestisit kullanımı son derece azaldığından Ada ürünlerine ilgi de fazla olmaktadır.

3.2.2 Sebzeçilik

Sebze yetiştiriciliği Gökçeada'da meyve ve tahıllara göre az yapılmaktadır. Bunun en önemli nedeni ekonomik getirisi yüksek olan tarım ürünlerine ağırlık

verilmesidir. Ada'da sebze ziraati hemen her bölgede küçük alanlarda yapılmaktadır. Bazen zeytinliklerde ara tarım şekilde de yapılabilmektedir.

Ada'da hemen hemen tüm köylerde yapılan sebzecilik, son yıllarda tarımla uğraşan nüfusun azalması ve sebze tedarikinin daha çok Çanakkale'den sağlanması nedeniyle gerileme kaydetmiştir.

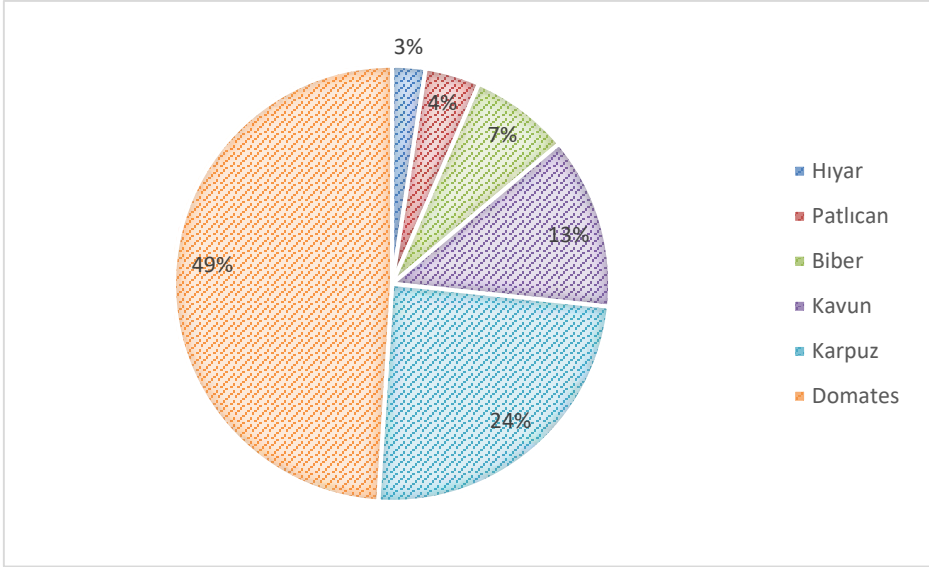
Sebzeler	Alan (da)	Üretim miktarı (Ton)
Fasulye	15	11
Bezelye	9	6
Bakla	2	2
Lahana	12	23
Karnabahar	20	32
Brokoli	20	20
Marul	7	19
Ispanak	20	14
Maydanoz	2	2
Karpuz	180	720
Kavun	180	378
Biber	100	218
Hıyar	31	73
Patlıcan	60	120
Domates	230	1449
Bamya	5	5
Kabak	2	4
Soğan	5	5
Pırasa	8	18

Tablo 45. Gökçeada'da Sebzecilik ve Üretim (Kaynak:Tuik)

Gökçeada'daki sebze alanları ve üretim miktarlarını gösteren Tablo 45 değerlendirildiğinde, 2016 yılında 1.447 dekar olan sebze alanları 2020 yılı itibariyle 908 dekara düşmüştür. Sebzecilik göletlere yakın olması ve sulama imkanlarının gelişmiş olması nedeniyle, Şirinköy, Uğurlu ve Eşelek köylerinde daha yoğun yapılmaktadır. Bunlara ek olarak Yeni Bademli köyünün karşısında yer alan tarım sahalarında ve Gökçeada ilçe merkezi çevresinde sebze alanları mevcuttur. Gökçeada'da sebze yetiştiriciliğinde ürün deseni iyi olmasına rağmen üretim miktarları fazla değildir. Sebze üretimi içerisinde 1.449 ton ile domates en

çok yetiştirilen üründür. Bunu 720 ton ile karpuz, 378 ton ile kavun, 218 ton ile biber ve 120 ton ile patlıcan izlemektedir.

Ada'nın rüzgar ve sıcaklık şartları nedeniyle örtü altı tarım gelişmemiştir. Örtü altı olarak değerlendirilebilecek toplu bir sera bulunmamaktadır. Ada'da ana karadan izole doğal şartların varlığı, intansif girdilerde pestisit başta olmak üzere kimyasal gübre ve tarım ilacı kullanılmaması ya da çok az kullanılması ada ürünlerine talebi arttırabilecek bir faktördür. Sebzeciliğin organik tarım çerçevesinde geliştirilmesi ada ekonomisine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda tarım ürünlerine coğrafi işaret kazandırılması bu ürünlerin pazarlama olanaklarını da arttıracaktır.

Şekil 39. Gökçeada'da Sebzeciliğin Üretim Oranları

3.2.3 Tarla Bitkileri

Gökçeada'da başta tahıllar olmak üzere birçok tarla bitkisi yetiştirilmektedir. Bu bitkilerin bir bölümü adada gelişme gösteren hayvancılıkta yem bitkisi olarak kullanılmaktadır. Buğday, arpa, mısır ve yulaf belli başlı yetiştirilen ürünlerdir.

Tahıllar içerisinde buğday 1.404 da. alanda ekili olup, bu alandan 406 ton buğday elde edilmektedir. (Tablo 46)

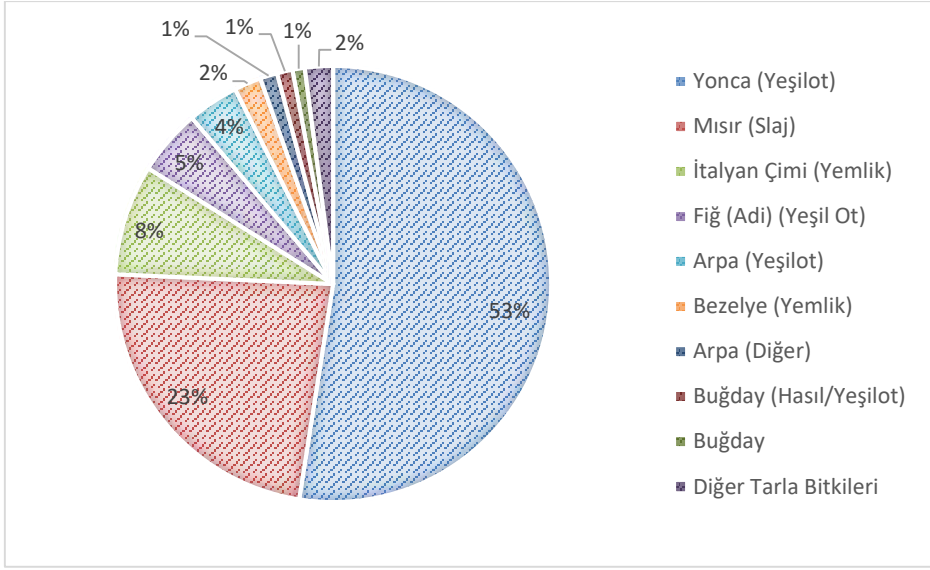
Tarla Bitkileri	Ekilen Alan (da.)	Verim (ton)	Üretim Miktarı (ton)
Buğday	1404	289	406
Mısır	392	423	166
Arpa (Diğer)	2165	267	577
Yulaf	155	219	34
Fasulye, Kuru)	102	176	18
Fiğ (Adi) (Yeşil Ot)	1100	2000	2200
Yonca (Yeşilot)	4300	5500	23650
Yulaf (Yeşilot)	165	2303	380
Sorgum	80	4000	320
Mısır (Slaj)	2460	4254	10464
Buğday (Hasıl/Yeşilot)	520	1000	520
Arpa (Yeşilot)	1370	1250	1713
Bezelye (Yemlik)	300	3000	900
İtalyan Çimi (Yemlik)	900	4100	3690
Lavanta	128	148	19

Tablo 46. Gökçeada’da Tarla Bitkileri ve Üretim (Kaynak:Tuik)

Buğday, karasal iklimde olduğu gibi yetiştirme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde ise sıcak ve kurak bir iklimde daha iyi yetiştirme imkanı bulur. Sıcaklık istekleri açısından çok fazla hassasiyet göstermez (Göney,1975:481). Buğdayın yetiştirme dönemindeki yağış ile olgunlaşma dönemindeki kuraklık isteği Gökçeada’nın sıcaklık ve yağış rejimi ile karşılaştırıldığında şartların son derece elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

Tahıl grubu içerisinde arpa en fazla yetiştirilen tarım ürünüdür. Arpa tarımı 2.165 da. alanda yapılmakta olup bu alanlardan 577 ton ürün elde edilmektedir. Bunu sırasıyla 406 ton ile buğday, 134 ton ile mısır ve 34 ton ile yulaf takip etmektedir. Tahıl grubu genel olarak Büyükdere vadisinin aşağı kesiminde Yeni Bademli köyü batısındaki ovada, Tepeköy çevresi ile Şirinköy ve Uğurlu köyleri çevresinde yoğunluk kazanmaktadır.

Tahıl grubu dışında bir bölümü hayvancılıkta yem olarak kullanılan tarla bitkileri de yetiştirilmektedir. Yonca (23.650 ton), Fiğ (2.200 ton) mısır-slaj (10.464) başlıcalarıdır. Ada'da son yıllarda yem bitkileri yetiştiriciliğinde artış görülmesi hayvancılığın da geliştiğini göstermektedir. Yetiştirilen yem bitkilerinin bir bölümü ada dışına gönderilmekte ve buradan önemli bir gelir elde edilmektedir.

Şekil 40. Gökçeada'da Yem Bitkilerinin Üretim Oranları

3.2.4 Hayvancılık ve Balıkçılık

Günümüzde hayvancılık Gökçeada'da önemli bir ekonomik faaliyet haline gelmiştir. Yonca, fiğ gibi yem bitkilerinin yetiştirilmesi dolayısıyla maliyetlerin düşmesi, bu gelişmede etkili bir faktördür. Ada'da yetiştirilen yonca ve fiğ ile slajik olarak yetiştirilen mısır hayvancılıkta yem olarak kullanılmaktadır. Bölgede, çayır ve otlakların yetersizliği önemli bir sorundur. Bu dezavantajlı durum yukarıda değindiğimiz yem bitkileri ile telafi edilmektedir.

Gökçeada'nın özellikle küçükbaş hayvancılık, balıkçılık ve süngercilik yönünden önemli bir potansiyeli bulunmaktadır (Cengiz ve diğ.2005:66). Ada'da

yetiştirilen hayvan türlerine bakıldığında ilk sırada koyun gelmektedir. İmroz koyunu adı verilen bir tür adada görülen en baskın türdür. Tamamen serbest koşullarda yapılan koyun yetiştiriciliği, ülkemizde diğer bölgelerde yapılan yetiştiricilikten farklıdır. Ada'nın doğal ortamında serbest halde dolaşan koyun ve keçiler için herhangi bir ek maliyet bulunmamakta, yetiştiricilik doğal koşullarda yapılmaktadır. (Konyalı, ve diğ.2004:2)

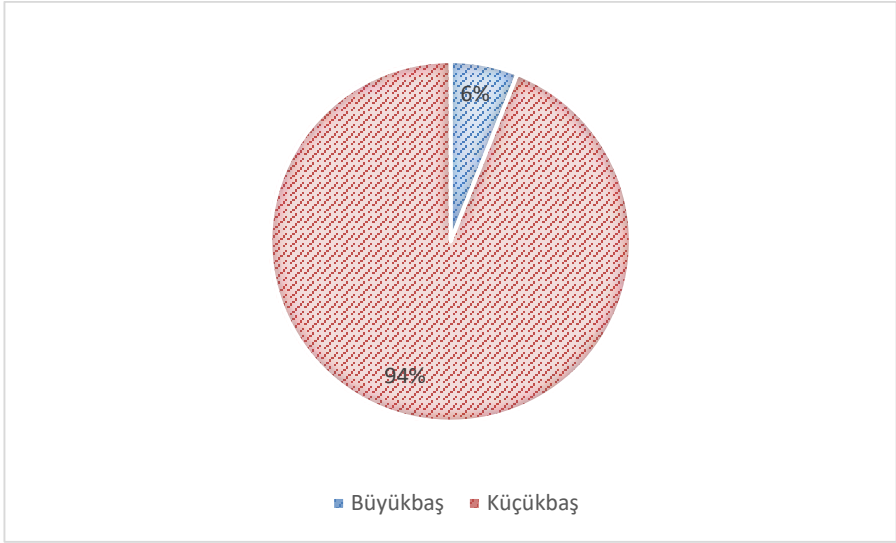
Hayvan Türü	Sayısı
Sığır	1005
Manda	9
Buzağı	544
At	26
Koyun	56077
Keçi	24196

Tablo 47. *Gökçeada'da Hayvan Sayıları (Kaynak:Tuik)*

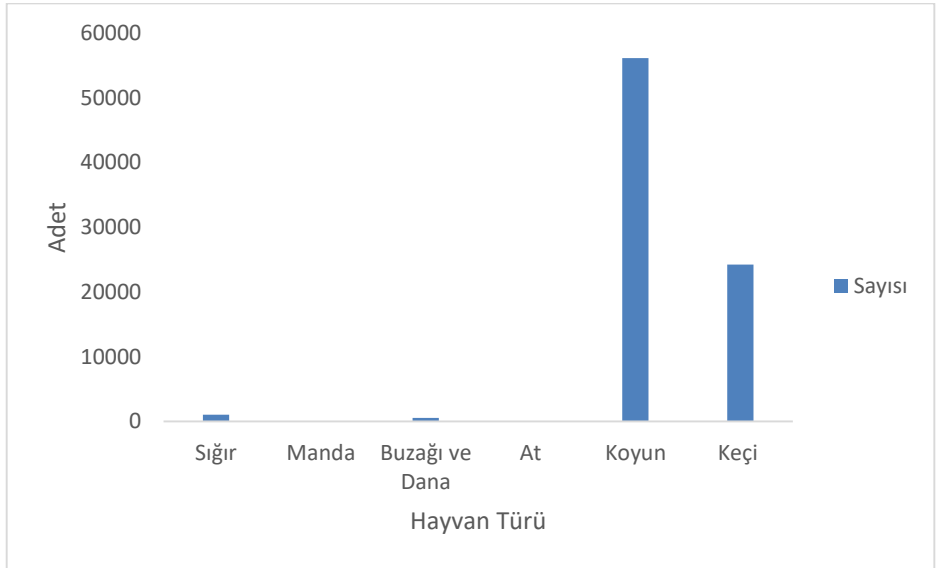
Tabloda görüldüğü gibi adada 56.077 olan koyun sayısını 24.196 ile keçi izlemektedir. Keçi yetiştiriciliği Ada'nın hemen her yerinde yapılmaktadır. Koyunda olduğu gibi yine mücavir alanlarda serbest dolaşım şeklinde yapılan keçi besiciliğinde hayvanlar Ada'nın endemik bitki türlerini tükettiğinden maliyet oldukça düşüktür. Büyükbaş hayvancılık ise küçükbaşa daha azdır. Daha çok Gökçeada ilçe merkezi çevresindeki besihanelerde süt ve süt ürünleri elde etmek amacıyla yapılmaktadır. Ada'daki büyükbaş hayvan sayısı ise 1.005 adet sığır, 9 adet manda olmak üzere toplam 1.014'tür. Buna ilaveten 544 adet Buzağı mevcuttur. (Tablo 47)

Ada'da özellikle koyun ve keçi yetiştiriciliğinde uygulanan yöntem doğal çevreye zarar vermektedir. Araziye serbestçe salınan küçükbaş hayvanlar özellikle keçiler doğal bitki örtüsünün dal ve yapraklarına zarar vermekte, vejetif örtünün yeterince gelişmesine engel olmaktadır. Bu durum bitki örtüsünün zayıf olduğu alanlarda erozyon etkisini arttırmakta ve toprak gelişimini yavaşlatmaktadır. Gelecekte Ada'nın doğal bitki örtüsünün bozulmaması adına bu durumun önüne geçilmelidir. Hayvancılığın tarımsal açıdan verimsiz sahalarda

kurulacak çiftliklerde yapılması adada daha kaliteli bir hayvancılığın gelişmesine olanak sağlayacaktır.

Şekil 41. Gökçeada'da Büyük ve Küçükbaş Hayvan Yüzdelikleri

Şekil 42. Gökçeada'da Hayvan Türlerinin Dağılımı

Gökçeada'da büyük ve küçükbaş hayvancılık Tepeköy, Dereköy, Eşelek Köyü, Şirinköy, Uğurlu ve Yeni Bademli köylerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca, adada organik hayvancılığa dayalı et ve süt ürünleri üreten tesislerin sayısı artmaktadır.

Kümes hayvancılığında ise son yıllarda gelişmeler gözlenmektedir. Sektörel olarak yeterli düzeyde olmasa da ada ihtiyacının bir bölümünü karşılamaktadır. Tablo 48'de 2020 verilerine göre kümes hayvanlarının sayısı verilmiştir. Buna göre Ada'daki hindi sayısı 1.825, yumurta tavuğu sayısı ise 2.877'dir. Bunun yanında tavuk tüm köylerde doğal olarak yetiştirilmektedir. Kanatlı hayvan üretimi adada henüz yeterli olmadığından bu ürünlerin bir bölümü Ada dışından daha uygun maliyetli olarak temin edilmektedir.

Hayvan Türü	Sayısı
Hindi	1825
Kaz	375
Ördek	36
Yumurta Tavuğu	2877

Tablo 48. *Gökçeada'da Kümes Hayvanı Sayıları (Kaynak:Tuik)*

Ada'da arıcılık önemli bir ekonomik faaliyet olup, tüm yerleşim birimlerinde yapılmaktadır. Gökçeada'ya özgü bir arı türünden elde edilen bal, Ada'nın ekolojik özellikleri nedeniyle çoğunlukla organik olarak üretilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2020 verilerine göre adada 103 arıcı faaliyet göstermektedir. Aynı yılın verileri ile 4.027 kovan ile toplamda yaklaşık 80 ton doğal bal elde edilmektedir.

Gökçeada, hem Çanakkale Boğazı yoluyla Karadeniz'den gelen besleyici sular hem de Meriç Nehri'nin getirdiği besleyici maddelerce zengin suların etki alanındadır. Ayrıca, Ada'nın Saroz Körfezi'ne yakın olması bölgede balık popülasyonunu arttıran bir faktördür. Ada, coğrafi konum itibarıyla pelajik balıkların göç yolları üzerinde yer aldığından, çeşitlilik son derece zengindir. (Karakulak, 2002), (Akyol ve Ceyhan, 2010:1-5).

Gökçeada'da balıkçılık öteden beri yapılan ekonomik bir faaliyettir. Balıkçılığın odak noktası Kaleköy'deki liman ve balıkçı barınağıdır. Bunlara ek olarak Uğurlu köyü sahili ve Kuzulimanı'nda da balıkçı barınakları mevcuttur. Sektörel balıkçılık tekneler ile avcılık şeklinde yapılmaktadır.

Gökçeada'da balıkçılık önemli bir gelir kaynağıdır. Tarımsal faaliyetlerde olduğu gibi, özellikle Karadeniz Bölgesi'nden Yeni Bademli Köyü'nde iskan ettirilen ve balıkçılıkla geçinen aileler mevcuttur. Gökçeada'dan elde edilen deniz ürünleri, ada ihtiyacını karşıladığı gibi çevre bölgelere de gönderilmekte ve önemli bir gelir elde edilmektedir. Ada'da limanlara kayıtlı 106 adet balıkçı teknesi mevcut olup, bunların yaklaşık 1/3 8 metrenin üzerindedir. (Cengiz ve diğ.2009:67-68)

Fotoğraf 31. Kaleköy Balıkçı Barınağı

Gökçeada'da balıkçılığın geliştirilmesi, ada ekonomisi ve turizm açısından son derece önem taşımaktadır. 2000'li yılların başında Ada'da balıkçılığın gelişmesi, ticaretinin daha düzenli yapılabilmesi için S.S. Gökçeada Merkez, Kaleköy,

Bademli, Uğurlu köyleri Su Ürünleri Kooperatifleri kurulmuştur. Buna ilave olarak Kaleköy’de daha önceleri sünger avcılığı için araştırma yapan ancak günümüzde araştırma alanını genişleten İstanbul Üniversitesi, Su Bilimleri Fakültesine bağlı bir araştırma istasyonu mevcuttur.

Gökçeada’da Avlanan Balık Türleri
Ahtapot (<i>Octopus vulgaris</i>)
Bakalyaro (<i>Merluccius merluccius</i>)
Barbun-Tekir (<i>Mullus spp.</i>)
Çipura (<i>Sparus aurata</i>)
Iskatori (<i>Spondylusoma cantharus</i>)
Istakoz-Böcek (<i>Homarus sp./Palinurus sp.</i>)
Kalamar (<i>Loligo vulgaris</i>)
Karagöz (<i>Diplodus vulgaris</i>)
Kefal (<i>Mugil spp.</i>)
Kılıç (<i>Xiphias gladius</i>)
Kırlangıç (<i>Trigla spp.</i>)
Kolyoz (<i>Scomber japonicus</i>)
Köpekbalığı (<i>Mustelus sp.</i>)
Kupes (<i>Boops boops</i>)
Lipsoz (<i>Scorpaena porcus</i>)
Lüfer (<i>Pomatomus saltatrix</i>)
Melanur (<i>Oblada melanura</i>)
Mercan (<i>Pagellus erythrinus</i>)
Mırmır (<i>Lithognathus mormyrus</i>)
Palamut (<i>Sarda sarda</i>)
Sargos (<i>Diplodus sargus</i>)
Sarpa (<i>Sarpa salpa</i>)
Sinarit (<i>Dentex dentex</i>)
Trakonya (<i>Trachinus draco</i>)

Tablo 49. *Gökçeada’da Avlanan Hedef Balık Türleri (Akyol ve Ceyhan, 2010’dan sadeleştirilerek)*

3.3 Turizm

Gökçeada sahip olduğu doğal ve beşeri şartlar nedeniyle büyük bir turizm potansiyeli taşımaktadır. Gökçeada, son yıllarda bilinirliğinin artmasıyla birlikte turizm olaylarının gelişme gösterdiği bir ada durumuna gelmiştir. Ada’da başta deniz turizmi olmak üzere, kültür turizmi, inanç turizmi, dağcılık, treking, spor, dalış gibi alanlarda büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Yakın geçmişte son

derece ıssız olan ve bilinirliği az olan adada tarım açık cezaevinin bulunması, turizm yatırımlarının neredeyse hiç olmaması ve askeri ağırlıklı tesislerin bulunması nedeniyle turizm diğer bir ada olan Bozcaada'ya göre daha az gelişme kaydetmiştir. Günümüzde turizm faaliyetlerinde önemli mesafeler kaydeden Gökçeada, 2011 yılı Haziran ayında aldığı yavaş şehir “*Cittaslow*” unvanı ile dünyada ada durumunda olan tek sakin yerleşme olmuştur. Deniz turizminin yoğun olarak yaşandığı Bodrum, Kuşadası, Marmaris vb. turizm merkezlerinin aksine doğa ile iç içe, organik yiyeceklerin tüketilebildiği, sakin bir tatil bölgesi arayanların gözdesi haline gelmeye başlamıştır.

Ülkemizde geçmişte yaşamış birçok uygarlıktan kalma eserler, şehirler, köyler gibi yerleşim birimleri, folklorik öğeler, bölgelerin doğal ve beşeri faktörlerine özgü yöresel imgeler, gastronomi, el sanatları, dokumacılık, çeşitli tarım ürünleri vb. özellikler kültür turizmini yaratan sebeplerdir (Özgüç,1984:233). Kültür turizmi insanların başka toplumların yaşantılarını yerinde deneyimleyebilmek, geçmişte yaşamış medeniyetlerin yaşadığı mekanları görme ve anlama amacıyla ortaya çıkmış bir turizm türüdür. Bu anlamda kültür turizmi, çok geniş bir alanda turizm faaliyetlerini kapsamaktadır (Kahraman, 2011:302).

Son yıllarda Ada'da kültür turizmi kapsamında, müzecilik anlayışında gelişmeler yaşanmaktadır. Gökçeada Belediyesi'nce daha önce hamam olarak kullanılan ve mülkiyeti belediyeye ait olan 2 katlı 44 yıllık bir bina restore edilerek müzeye dönüştürülmüştür. 2017 yılının ortalarında hizmete giren müzede ada tarihini anlatan geleneksel yaşamda kullanılan eşyalar, balıkçılık kültürü, süngercilik arıcılık ve sabunculuk sektörlerini anlatan görseller ve fotoğraflar mevcuttur (<http://gokceada.bel.tr>).

Fotoğraf 32-33. Gökçeada Müzesi (<http://gokceada.bel.tr>).

Gökçeada’da kültür turizmine konu olan birçok tarihi eser ve kültürel değerler mevcuttur. Bu eserlerin birçoğu 1960 yılında başlayan göçlerle, çoğu boşalmış olan rum köylerindedir. Bu köyler kırsal fonksiyonlarının zayıflaması ve adaya yeni göçlerin başlamasıyla turizme açılmıştır. Zeytinliköy, Kaleköy, Bademli gibi köylerde birçok kafe, restoran ve hediyelik eşya dükkanları açılmıştır. Bu köylerde aynı zamanda tarihi rum evleri, kiliseler, manastırlar, çamaşırhaneler gelen turistlerce oldukça ilgi görmektedir. Gökçeada’da bulunan belli başlı tarihi ve kültürel değerler yerleşmelere göre Tablo 50’de gösterilmiştir.

Yerleşim Yeri/Mevkii	Tarihi ve Kültürel Değerler
İlçe Merkezi	Osmanlı mimarisi Cami, Çamaşırhaneler, Çeşmeler, Tarihi Rum evleri
Yeni Bademli Köyü	Arkeolojik kazı alanı (Höyük)
Tepeköy	Tarihi Rum Evleri, Eski Okul, Folklor Müzesi, Panayır, Su değirmenleri, Marine, Kilisesi, Panaiye Kilisesi, Mezarlık
Zeytinli Köy	Tarihi Rum Evleri, Çamaşırhaneler, Dibek kahvesi, Kilise, Manastır, Metropolit Katedrali, Çınar
Dereköy	Tarihi Rum evleri, Çamaşırhane, Klise, Marina, Doğal kaynak suyu
Bademli Köyü	Tarihi Rum Evleri, Çeşme, Çamaşırhane
Kaleköy	Tarihi Rum Evleri, Kale, Marina, Su Altı Milli Parkı, Kilise, Manastır, Çınar, Semadirek silüeti
Kaya Mezarları	Roma dönemine ait olduğu düşünülen çift kabirli Kaya Mezarları

Tablo 50. Gökçeada’da Tarihi ve Kültürel Değerler (Cengiz ve diğ.2009:74)

Gökçeada ilçe merkezinde klasik Osmanlı mimarisini yansıtan, Çınarlı Mahallesi'nde yer alan tarihli Merkez Cami Ada'daki tek Osmanlı Camisidir. Bu durum Osmanlı Döneminde de iskan politikası çerçevesinde Adaya Anadolu'dan Türkmenlerin yerleştirildiğini göstermektedir. Köylerde ise özellikle sonradan iskan edilenlerde zaman içinde yeni camiler yapılmıştır.

Fotoğraf 34 Gökçeada Merkez Cami (<http://gokceada.bel.tr>)

Ada'da hemen birçok eski yerleşim birinde karşılaşılabilecek ilginç donatılardan bir de çamaşırhanelerdir (Fotoğraf 29). Ada'nın geçmişte sosyo-kültürel hayatında önemli bir yer tutan çamaşırhaneler, fonksiyonu yanında adeta bir sosyalleşme merkezi misyonunu da üstlenmiştir. Anadolu'da eski kır yerleşmelerindeki çeşmeler de benzer bir işlevi yerine getirmiştir. Çamaşırhaneler döneminde Ada'nın sosyal hayatını güçlendiren mekanlardır. Dereköy'deki Hagia Panaghia Kilisesi yanında yer alan çamaşırhane günümüze gelmiş en iyi örneklerden biridir.

Fotoğraf 35. Bademli Köyünde Yer Alan Tarihi Çamaşırhane

Fotoğraf 36. Gökçeada Kaya Mezarları (bel.tr)

Aydıncık-Uğurlu Köyü yolu üzerinde bulunan, gökyüzüne belli bir açıyla konumlanmış iki kaya mezarı ilgi çekici tarihi yapılardır. Hangi dönemden kaldığı tartışmalı olsa da Ada'nın en eski yapısı olma ihtimali kuvvetlidir. Bu yapılar gelen turistlerce çok bilinmemektedir. Bu yapıların daha fazla tanıtılmasına ve bölgede daha fazla arkeolojik araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

Ada'da yer alan tarihi yapılardan biri de Kaleköy'ün eski yukarı yerleşmesinde yer alan ve eski bir Ceneviz Kalesi olan "İskiter" kalesidir. Bu kale Ada'nın en eski yapılarından birisidir. Denizden gelebilecek saldırılara karşı yapıldığı tahmin edilen kale Semadirek Adası silüetiyle manzara turizmi açısından ilgi görmektedir.

Fotoğraf 37. *Yukarı Kaleköy ve İskiter Kalesi Kalıntıları*

Gökçeada'da dini tarihi yapılar içerisinde kilise ve manastırlar önemli bir yer tutmaktadır. Ada'da yaşamış rumlardan kalma kiliseler günümüzde kültür ve inanç turizme konu olmaktadır. Bunlardan Gökçeada ilçe merkezindeki 1835 tarihli Aya Panayia Kilisesi dikkat çekmektedir. İlçe merkezinde buna

ilaveten Metropolitan Kilisesi, Aya Varvara Kilisesi yer almaktadır. Kaleköy’de kıyının hemen gerisinde yer alan ve Adaya gelen ve ayrılan denizcilerin ibadet etmesi için yapıldığına inanılan küçük boyutlu Aya Marina Kilisesi turistler tarafından en çok ziyaret edilen noktaların başında gelmektedir. Bu kiliseler dışında Ada’nın en eski kilisesi durumunda olan Zeytinliköy’deki Agios Georgios Kilisesi 1. Bartholomeos’un doğduğu köyde yer alması nedeniyle inanç turizmi açısından ilgi görmektedir. Yine Tepeköy’de bulunan 1832 tarihli Evangelismos Teotoku Kilisesi ile Dereköy’deki eski rum kiliseleri diğer tarihi kiliseler olarak ön plana çıkmaktadır. Dini mekanlar olarak ayrıca ada geneline yayılmış irili ufaklı birçok şapel mevcuttur.

Fotoğraf 38. Yeni Bademli Höyüğü (<http://canakkale.com>)

Gökçeada’da henüz tam olarak turizme kazandırılmamış olsa da antik dönemde yerleşme izlerine rastlanılan bir höyük bulunmaktadır. Büyükdere vadisinin denize yakın kesiminde, kıyıdan takriben 1,5 km kadar içeride yer alan höyük 5000 yıl öncesine tarihlenmektedir. Prof. Dr. Ertuğ Öner ve ekibince yapılan bir çalışmaya göre burada Pre-Holosen döneminde derin bir vadi

bulunduğu, Holosen transgresyonu ile denizin ilerleyerek bu alana sokulduğu, günümüzden yaklaşık 6000 yıl önce deniz seviyesi yükselmesinin durmasıyla, bu koyun alüvyonlarla dolmaya başladığı ve yerleşmenin bu dönemlerde başladığı belirtilmiştir (Öner ve diğ, 2013:854). Höyük günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca koruma altına alınmış ve ören yeri olarak ilan edilmiştir.

Gökçeada’nın doğa turizmi açısından önemli bir potansiyeli mevcuttur. Diğer bir deyişle eko turizm, doğaya beşeri faaliyetler ile zarar vermemek, doğa ile iç içe olmak, doğadaki canlıları gözlemlemek, yürüyüş, kano, rafting traking, tırmanış, dağ bisikleti gibi doğada çeşitli aktivitelerini gerçekleştirmek amacıyla yapılan bir turizm ve rekreasyon şeklidir (Kahraman, 2011:336). Gökçeada’da bu anlamda birçok imkan bulunmaktadır. Bunlardan biri Marmaros Şelalesi bölgesidir. Dereköy-Uğurlu yolundan kuzeye ayrılan bir yol ile varılan şelale aynı zamanda iyi bir doğa yürüyüşü ve traking parkurudur.

Şekil 43. Gökçeada’da Yürüyüş Güzergahları (GA Spor Kulübü & Gökçeada Fizibilite Raporu, 2020: 19)

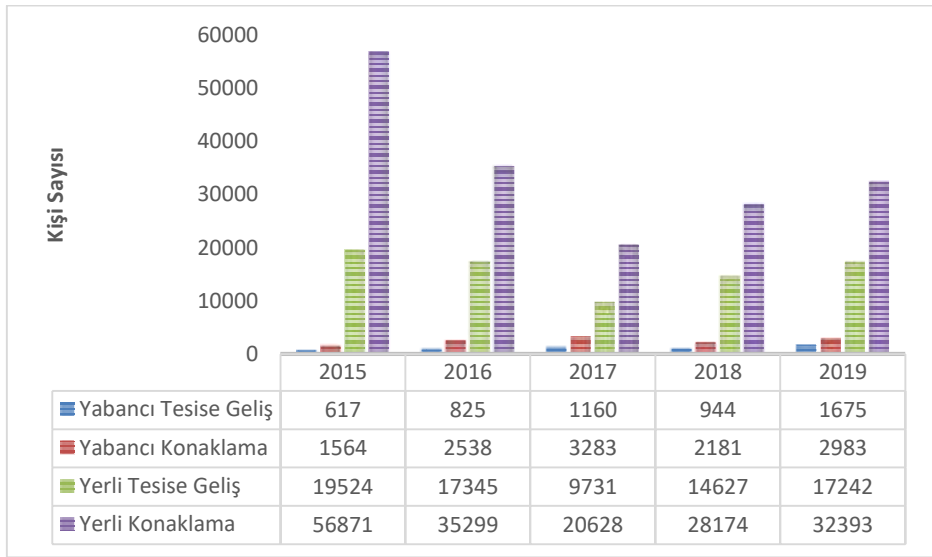
Doğa yürüyüşü ve trekking için Ada'da bir çok potansiyel güzargah mevcuttur. Bu amaçla Gökçeada Kaymakamlığı tarafından yürütülen bir proje ile 11 farklı yürüyüş rotası tespit edilmiştir. Proje kapsamında yürüyüş yolları için belirlenen rotalarda gerekli görülen yerlerde yol ve çevre düzenlemeleri ile ahşap yürüyüş yolları yapılması öngörülmüştür. Gökçeada'nın doğa yürüyüşü geliştirilmesi Ada'nın daha fazla turist çekmesini sağlayacaktır. (Gökçeada Fizibilite Raporu, 2020: 19-20)

Uğurlu Köyü – Hz. İsa Tepesi (1,46 km)
Dereköy – Marmaros Şelalesi (7 km)
Marmaros – Şelale (2,66 km)
Tepeköy – Marmaros (8,63 km)
Çınaraltı (4,9 km)
Tepeköy – Yeni Bademli (7,4 km)
Yıldızkoy (5,4 km)
Merkez – Kuzulimanı (9,67)
Baraj (10,5 k m)
Araşa Tepesi (2,92 km)
Aydıncık Körfezi (13,1 km)

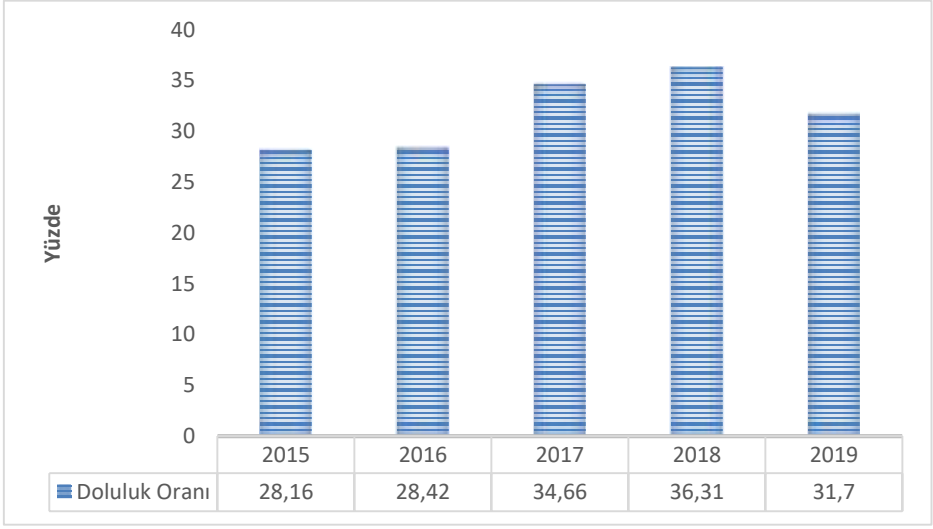
Tablo 51. *Gökçeada'da Yürüyüş Güzergahları (Gökçeada Fizibilite Raporu, 2020: 19-20)*

Gökçeada Kaymakamlığı'nın Gökçeada'da turizmi geliştirmeye yönelik projeleri ile kalabalık turist gruplarının Adaya ziyareti, turizm sektörünün tüm yıl canlı tutulması ve Ada'nın potansiyelinin değerlendirilmesi hedeflenmekte; ayrıca gastronomi turizmi, trekking, hiking, bisiklet, foto-safari, kuş gözlemciliği, jeomorfolojik turlara yönelik ahşap yürüyüş ve bisiklet parkurları, seyir terasları, gözlem kulesi, mola ve dinlence alanları, ziyaretçi bilgi ofislerinin yapılması planlanmaktadır (Gökçeada Fizibilite Raporu, 2020: 7).

Gökçeada, sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerine rağmen bunu turizme yeterince yansıtamamıştır. Şekil 44 ve 45 ‘te Ada’da 2015-2019 yılları arasındaki konaklama sayıları ile turizm tesislerinin doluluk oranları verilmiştir. Buna göre, yerli turistlerin Adayı daha fazla ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır. 2015 yılında 56.871 olan yerli konaklama sayısı, 2017 yılında 20.628’e düşmüş, 2019 yılında ise 32.393 kişiye çıkmıştır. Yabancı turistlerde ise 2015 yılında 1.564 olan konaklama sayısı, 2019’da 2.983’e çıkmıştır. Bu turistlerin çoğunu adaya rüzgar sörfü için gelenler oluşturmaktadır. Turizm tesislerinin doluluk oranlarına bakıldığında ise 2015 yılında % 28,16 olan doluluk oranı, 2019 yılında % 31,7’ye çıkmıştır. Adayı ziyaret eden turist sayısındaki dalgalanma, doluluk oranları ile birlikte değerlendirildiğinde, Ada’nın büyük turizm operatörlerince sabit bir destinasyon olarak değerlendirilmediği ve daha fazla tanıtıma ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 44. Gökçeada’da Konaklama Sayıları (2015-2019) (Kültür ve Turizm Bakanlığı &Gökçeada Fizibilite Raporu, 2020: 17-18)

Şekil 45 Gökçeada’da Turizm Tesislerinin Doluluk Oranları (2015-2019)
(Kültür ve Turizm Bakanlığı &Gökçeada Fizibilite Raporu, 2020: 17-18)

Fotoğraf 39. Gökçeada’da Rüzgar Sörfü

İklim bahsinde değinildiği gibi Ada'nın rüzgar rejimi, rüzgar sörfü için son derece uygun koşullar sağlamaktadır. Rüzgarlar kuzey sektörlü olmak üzere yıl boyunca kuvvetli bir şekilde devam etmektedir. Ada'da rüzgarların sürekliliği rüzgar sörfü faaliyetlerinin gelişmesini sağlamış ve Gökçeada bu alanda Türkiye'nin ve Balkan coğrafyasının en önemli merkezlerinden biri olmuştur. Özellikle turizm mevsiminde Ada'nın Güneydoğu köşesindeki Aydıncık Plajı her yıl yerli ve yabancı sörfçülerce ziyaret edilmektedir. Yakın geçmişe kadar daha çok Bulgar sörfçülerin tercih ettiği bu plaj son yıllarda yerli sporseverlerin de uğrak yeri olmuştur.

Gökçeada'da gelişme gösteren diğer bir rekreasyon faaliyeti de yeni bir kavram olan tarım turizmidir. Günümüzde, tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi insanlarda doğaya karşı bir farkındalık yaratmış, bu nedenle organik ürünlere talep artmıştır. Bu turizm türünde ilgi, belirli bir coğrafi bölgenin iklimi ve topoğrafik koşullarına en iyi uyumu gösteren yüksek kaliteli tarım ürünlerinedir. Organik tarımla yakından ilişkili olan tarım turizmine konu olan faaliyetlerde, mevcut doğa koşullarına uyumsuz zararlı girdilerin kullanılmadığı ya da en az kullanıldığı tarım teknikleri tercih edilmektedir. Genellikle sertifikalı bir tarım biçimi hakimdir. Alternatif bir turizm türü olan tarım turizmi, özellikle deniz turizmi gibi diğer turizm türlerinin yoğun olduğu bölgelerde birçok açıdan faydalı görülmektedir. Tarım turizmi uygulamaları, mevcut turizm olaylarının çevre üzerindeki baskısını azaltarak bölgelerin kırsal/doğal özelliklerinin korunmasına katkı sağlamaktadır. Öte yandan, kırsal alanlara yeni ekonomik faaliyet alanlarının açılması, nihayetinde kırsal kalkınmanın hızlanmasını sağlamaktadır. Tarım turizminde coğrafi işaret taşıyan markalı ürünlerin rolü çok büyüktür.

Tarım turizminde katılımcılar, yetiştirme ve hasat faaliyetlerine katılmak için coğrafi markalı tarım ürünlerinin yetiştirildiği bölgelere seyahat ederek tarımsal faaliyetleri yerinde deneyimlerler. Aynı zamanda o bölgenin tarihi ve kültürel değerlerini ve mirasını tanıma fırsatına elde etmiş olurlar (Pektaş, Kahraman ve

diğ.2018:68). Gökçeada'da son dönemde bu amaca hizmet eden çiftlikler açılmaya başlamıştır. Bu çiftliklerin ada geneline yayılması için birçok proje hazırlık aşamasındadır. Önümüzdeki birkaç yıl içerisinde sahip olduğu ekolojik potansiyel ile Gökçeada'nın, Türkiye'nin en önemli tarım turizmi rotalarından biri olacağı kanısındayız. Tarımsal yaşamın coğrafi bir marka olarak rolünün artması, tarım kaynaklı çevre kirliliğini azaltacak turizminin gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

Gökçeada'da turizmin ana omurgasını deniz turizmi oluşturmaktadır. Yaklaşık 12 km. bulan uzunluklarıyla Ada'daki birçok doğal plaj turistlerin yoğun olarak tercih ettikleri alanlardır. Ada'nın her tarafından denize girilebilmekle birlikte bazı kıyılar oldukça dik ve arızalı bir yapı sergilediğinden doğal plajlar tercih edilmektedir. Ada geneline bakıldığında 1.250 m. uzunluğu ile Aydıncık (Kefaloz) Plajı en fazla tercih edilen plajdır.

***Fotoğraf 40.** Gökçeada Aydıncık (Kefaloz) Plajı*

Aydıncık Plajı dışında Ada'nın güneyinde Kapıkaya Plajı, Laz Koyu, Yuvalı Plajı, Uğurlu Plajı ve Gizli Liman tercih edilen başlıca plajlardır. Kuzey kesimde ise Marmaros Plajı, Kaleköy Plajı, Yıldız Koy ve Mavi Koy bilinen plajlardır. Ada'nın kuzeybatı köşesinde Kaleköy'ün hemen bitişiğindeki Yıldızkoy olarak tabir edilen koyun da içinde bulunduğu alan, Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı'nın (TÜDAV) girişimleri ile 21 Şubat 1999 tarih ve 23618 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan bir kararla Yıldız Koyu ile Yelkenkaya arasında sualtı parkı kurulduğu ilan edilmiştir. Geniş Posidonia deniz çayırları ile birlikte birçok deniz canlısına ev sahipliği yapan parkı, yaz döneminde yılda yaklaşık 7.000 turist ziyaret etmektedir. Daha sonraki dönemde 2012 yılında av yasakları ile ilgili bir karar daha alınarak deniz parkının sınırları Kuzu Limanı yönünde Çiftlikkoy'a kadar genişletilmiştir (<http://tudav.org>). Bu deniz parkı TÜDAV'ın gönüllü çalışmaları ve çabalarıyla sahip olduğu ekosistem nedeniyle dünyada korunmuş en başarılı deniz alanlarından biri olarak görülmektedir.

Fotoğraf 41. Gökçeada Yıldızkoy

Buraya kadar özetlemeye çalıştığımız Gökçeada'nın turizm kaynakları burada değindiğimiz konularla sınırlı değildir. Ada'nın gerek ekolojik özelliklerinden gerekse beşeri hayatından gelen çok sayıda doğal ve kültürel değerleri mevcuttur. Gökçeada'daki turizm potansiyelini değerlendirerek çevreye ve doğal ortama zarar vermeyen planlarla turizmi geliştirmek mümkündür. Öncelikle Ada'da yetersiz durumdaki turizm tesisleri ve konaklama birimlerinin artırılması gerekmektedir. Ancak, bunun çok katlı yapılaşmadan kaçınarak Ada'nın doğal ortamına uyumlu tatil köyleri şeklinde planlanmasının doğru bir yöntem olabileceği düşünülmektedir.

3.4 Ulaşım

Bir coğrafi üitedeki ulaşım özellikleri yer şekillerinin doğrultusu ve konumları ile yakından ilişkilidir. Özellikle karayolu ulaşımında önem kazanan bu durum, Gökçeada'da da kendisini göstermiş, karayolu ağı yer şekillerine uygun bir şekilde oluşturulmuştur.

Sosyo-ekonomik hayat üzerinde son derece etkili bir beşeri faktör olan ulaşım, merkez ile köyleri bağlaması açısından son derece önemlidir. Bunun yanında Ada'da gelişme gösteren turizm ulaştırması için karayolu ulaşımı kullanılmaktadır. Ada'da yer alan tüm yerleşim birimlerine rahat bir karayolu ağı ile ulaşılabilir. Turizm mevsimi dahil olmak üzere Ada'da herhangi bir trafik sorunu bulunmamaktadır.

Günümüzde Gökçeada ilçe merkezini diğer yerleşim birimlerine bağlayan ana yollardan Zeytinliköy (Gökçeada) Barajı kesiminde yol genişletme ve yenileme çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışma tamamlandığında, Gökçeada merkezi ile köyler arasındaki ulaşım daha da kısa hale gelecektir. Ada'daki karayolu ağının ana eksenini Ada'nın ortasından geçen ve kuzeydoğu güneybatı yönlü, Adayı boydan boya kat eden yoldur. Bu yol, kuzeydoğuda Kuzulimanı'ndan başlayıp, güneybatıda Uğurlu Köyü'ne kadar devam eder. Bu ana hat üzerinden Gökçeada

merkez, Zeytinli, Tepeköy Dereköy, Şirinköy ve Uğurlu köylerine ana yoldan ayrılan kısa yollarla ulaşılabilmektedir.

Şekil 46. Gökçeada'nın Ulaşım Haritası

Diğer ana hatlardan biri de güneybatıda Şirinköy'den başlayıp Ada'nın güney kıyıları boyunca devam eden ve Aydıncık Koyu ile Eşelek Köyü'ne kadar uzanan yoldur. Bu yol, i  kesimdeki yol kadar konforlu olmasa da ulaşım açısından bir sıkıntı yaratmamaktadır. Gökçeada ilçe merkezinden Ada'daki tüm yerleşim birimlerine rahatlıkla ulaşılabilmektedir. Buradan kuzeye ayrılan bir yolla Kaleköy, Yeni Bademli ve Bademli Köyleri; güneydoğu yönünde ise Eşelek Köyü ve Aydıncık plajına ulaşmak mümkündür.

Ada'ya ulaşım denizyoluyla her gün Kabatepe'den feribot, Çanakkale'den ise deniz otobüsü seferleri ile sağlanmaktadır. Özellikle kış mevsiminde bazı ekstrem günler haricinde adaya denizyolu ile ulaşımda herhangi bir aksama olmamaktadır. Ada'nın Kuzeydoğu köşesinde yer alan Kuzulimanı'ndan karayolu ağı ile tüm yerleşim birimlerine kolayca ulaşılabilmektedir.

Fotoğraf 42. *Gökçeada Karayolu (Zeytinliköy-İlçe Merkezi Kesimi)*

Fotoğraf 43. *Eski Bademli Köyü Yolu*

Gökçeada Hava Limanı ilçe merkezinin kuzeybatısında, Büyükdere vadisi sınırları içinde konumlanmıştır. Bu havaalanı kanımızca Ada'daki turizm sektörünün geliştirilmesi açısından son derece önemlidir. 2011 yılında bir süre sivil uçuşlara açılan havalimanı daha sonra yolcu azlığı gerekçesiyle uçuşlara kapatılmıştır. Havalimanının tekrar hizmete alınarak, turizm mevsiminde Adaya dönemsel olarak yapılacak uçak seferlerinin adaya olan ilgiyi arttıracak kanaatindeyiz.

3.5 Sanayi ve Ticaret

Gökçeada'da başlıca ekonomik sektörler tarım, turizm ve balıkçılık olduğundan sanayi pek gelişmemiştir. Ada'da ilçe merkezinin Zeytinliköy yolu çıkışı üzerinde küçük bir sanayi sitesi mevcuttur. Ancak, Ada'da başta zeytin olmak üzere yetiştirilen endüstriyel tarım ürünleri ve hayvancılık nedeniyle tarıma dayalı sanayi gelişmeye başlamıştır. Ada'da çok sayıda olmasa da bu amaçla kurulmuş modern üretim yapan zeytinyağı üretim tesisleri mevcuttur. Kooperatifçilik neticesinde ortaya çıkan bu tesislerin çoğu zeytincilikle uğraşan ailelerin bir araya gelerek kurdukları imalathanelerdir. Diğer taraftan ilçe merkezinde ve Uğurlu Köyü çevresinde küçük ölçekli süt işleme merkezleri vardır. Merkez dışındaki köylerde bu faaliyet genellikle turizme yönelik yapılmaktadır. Bunun yanında Tepeköy'de Ada'da yetiştirilen üzümlerden şarap üreten bir tesis bulunmaktadır.

Gökçeada'da turizm sezonu dışında çok canlı bir ticaret hayatı yoktur. Ancak, Ada'da yaşayanların ihtiyaç duyabileceği hemen hemen tüm tüketim mallarının ticareti yapılmaktadır. Tedarikler, her gün feribotla Çanakkale ilinden sağlanmaktadır. Turizm döneminin başlaması ve dönemsel işletmelerin devreye girmesiyle Ada'daki ticari hayat canlanmaktadır. Ada'da ilçe merkezi çevresinde hızla artan ikinci konutlar, yaz dönemindeki nüfusun artmasını sağlamıştır. Nüfusun artmasıyla birlikte son dönemde zincir marketler faaliyet göstermeye başlamıştır. Gökçeada Esnaf ve Sanatkarlar Odasına 642 üye kayıtlı olup,

işletmeler çoğunlukla beyaz eşya, mobilya, inşaat őrőnleri, gıda őrőnleri, restoran ve kafeler, hediyeelik eşya dőkkaneleri, yerel tarım ve sőt őrőnleri ticareti yapan işletmelerden ibarettir.

Fotoğraf 44. *Çınarlı Mahallesi'nde Bir Zeytinyağı Üretim Tesisi*
(<https://gokceadabirlik.com>)

SONUÇ

Gökçeada Türkiye'nin az sayıdaki adalarından en büyüğüdür. Gerek coğrafi konumu gerekse barındırdığı yüksek ekonomik potansiyel nedeniyle ülkemiz açısından oldukça önem arz etmektedir. Gökçeada'nın beşeri ve iktisadi coğrafya özelliklerinin bilimsel ilkeler ışında ortaya konması ve gelecek planlamalarının buna göre yapılması hem Ada ekonomisi hem de ülke menfaatleri açısından son derece önemlidir.

Gökçeada, yapılacak planlamalarda doğal, kültürel ve ekolojik özellikleri açısından özel olarak ele alınması gereken bir adadır. Yapılacak her türlü planlama ve faaliyette, Ada'nın tarihi ve kültürel dokusu, doğal şartları, tarımsal özellikleri ve kırsal yerleşmeleri mutlaka dikkate alınmalıdır.

Yerleşim birimleri olarak 9 köy ve 5 mahalleden ibaret olan Gökçeada, elverişli doğal şartlara rağmen hem turizm hem de tarımsal anlamda istenilen seviyede değildir. Ancak son yıllarda Ada'nın yerli turistlerce bilinirliğinin artması, organik tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin hız kazanması ekonomik hayatta olumlu bir şekilde yansımıştır. Bu iki sektörün arzu edilen seviyeye gelmesi Ada ekonomisinin gelişimi için yeni fırsatların doğmasını sağlayacaktır.

Jeomorfolojik özellikler açısından zengin bir peyzaj sunan Ada, bu zenginliği sayesinde çok sayıdaki doğal plajları ile turizmin, kıyı bölgelerine yakın ovaları ile de tarımsal faaliyetlerin gelişmesine olanak vermiştir. Diğer taraftan Aydıncık Yarımadası ve Tuzgölü, Deniz Parkı gibi jeomorfolojik miras sayılabilecek yerçekilleriyle sağlık turizmi ve dalış turizmi açısından potansiyel fırsatlar sunmaktadır.

Akdeniz iklimi ile Karadeniz ilimi arasında bir geçiş iklimine sahip Gökçeada'da yıllık ortalama sıcaklık 15,2 °C 'dir. Ada'da en sıcak ay 24,7 °C ile Temmuz, en soğuk ay ise 6,7 °C ile Ocak ayıdır. Yıllık ortalama yağış miktarı 731 mm. olan adada en fazla yağış 135,5 mm. ile Aralık ayında, en az yağış ise 8,6 mm. ile Ağustos ayında düşmektedir. Thornthwaite metoduna yapılan hesaplama

ile Gökçeada C₂ B₂ s₂ b₄ semboleriyle gösterilen yarı nemli, ikinci dereceden mezotermal, su noksanı yaz mevsiminde ve çok kuvvetli, deniz tesirine yakın iklim tipine girmektedir. Bu iklimsel özellikler ekonomik değeri yüksek başta zeytin olmak üzere birçok tarım ürününün yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında çok şiddetli hissedilen kuraklık ziraat hayatı açısından Ada'da bulunan 4 göletten sağlanan sular ile telafi edilmektedir. Sulama imkanlarının gelişmiş olması nedeniyle birçok tarım ürününü yetiştirebildiği Ada'da, organik tarım Ada geneline yaygınlaştırılmalı ve bu ürünlerden uygun olanlarına coğrafi işaret alınarak mutlaka turizm faaliyetleri ile ilişkilendirilmelidir. Ayrıca, kuzeyli rüzgarların sürekli ve kuvvetli estiği Ada'da sörf turizmi için gerekli alt yapı tesislerinin oluşturulması Adaya gelen turist sayısını arttırabilecek bir faktördür.

Ada'da orman örtüsünün azlığı, doğal hayat için yüksek bir risk taşımaktadır. Bu nedenle Ada iklimine ve toprak yapısına uyumlu kızılçam (*Pinus brutia*) ve Meşe (*Quercus*) olmak üzere ağaçlandırma çalışmalarına önem verilmelidir. Ada'da orman örtüsü ve bitki örtüsüne zarar veren serbest halde yapılan keçi ve koyun yetiştiriciliği kontrol altına alınmalı, hayvancılık mutlaka ağıllarda yapılmalıdır. Ayrıca, adada balıkçılığın geliştirilmesi, ekonomik türlerin daha fazla avlanabilmesi için açık deniz balıkçılığı teşvik edilmelidir.

Yerleşme tarihi oldukça eskiye dayanan Gökçeada, coğrafi konumu ve doğal şartları nedeniyle birçok tarihte uygarlık tarafından yönetilmiştir. Sırasıyla Atinalılar, Bergama, Roma, Bizans İmparatorluklarından sonra 1455 yılından itibaren uzunca bir süre Osmanlı idaresinde kalmıştır. Son olarak 1923 yılında Lozan Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır. 1970'lere kadar İmroz olarak kullanılan Ada'nın ismi bu tarihte Gökçeada olarak değiştirilmiştir.

Yakın geçmişe kadar önemli bir rum nüfusunun bulunduğu Ada'da rum nüfusun zaman içinde göç etmesi ile Bademli, Dereköy, Tepeköy ve Zeytinliköy'de nüfus önemli ölçüde azalmıştır. Diğer taraftan, 1985 yılından itibaren devlet desteği ile kurulan Eşelek; Uğurlu, Şirinköy ve Yeni Bademli köylerine Anadolu'dan çeşitli nedenlerle aileler yerleştirilerek göç hareketleri yaşanmıştır. 2019 yılı TÜİK verilerine göre Ada'da 9.440 kişi yaşamaktadır. Turizm döneminde bu nüfus 3 katına kadar çıkabilmektedir. Son 82 yıllık süreçte Ada nüfusunda yaklaşık % 50 oranında artış kaydedilmiştir. 1970'lerden itibaren rum nüfusun göç hareketlerinin hızlanmasıyla şehrsel nüfus kırsal nüfusu geçmiştir. Günümüzde Gökçeada'da şehrsel nüfus oranı % 72 iken kırsal nüfus % 28'dir. Şehrsel nüfusa göre çok düşük olan bu oranın Ada'daki kırsal yaşamın devamı için mutlaka yükseltilmesi gerekmektedir.

Ada ekonomisi tarım, hayvancılık ve son yıllarda gelişme gösteren turizme dayanmaktadır. Organik tarım ve hayvancılık Ada'nın ekolojisine uygun olarak yaygınlaşmaya başlamıştır. Gökçeada sahip olduğu doğal ve beşeri şartlar nedeniyle büyük bir turizm potansiyeli taşımaktadır. Ada'da deniz turizmi yanında kültür ve inanç turizmi, dağcılık, trekking, spor, dalış gibi alternatif turizmde önemli bir potansiyel mevcuttur.

Gökçeada'da sanayi, Ada'nın ekolojik koşulları ile uyumsuz bir faaliyet olması, tarım ve turizmin ana fonksiyonel sektörler olması nedeniyle gelişmemiştir. Bölgede yer alan küçük ölçekli sanayi sitesi ve tarıma dayalı birkaç işletme dışında herhangi bir sanayi tesisi yoktur. Ada'da ticari hayat ise turizm sektörü çerçevesinde şekillenmiştir. Gökçeada'da gerek ada içi ulaşımında gerekse ayaya denizyolu ile ulaşımında bazı ekstrem günler dışında herhangi bir sorun yaşanmamaktadır.

Turizm faaliyetleri ile büyüyen Gökçeada'da son yıllarda çoğalan ikinci konutlar doğal alanlar yönünde ilerlemektedir. İlçe merkezi ve bağlı mahallelerinde görülen bu durum neticesinde doğal çevre tahrip olmakta, çevresel

kirlilik artmaktadır. Bu nedenle yerleşim birimleri ve belirlenecek rezerv iskan alanları dışında kalan yerlerin milli park olarak ilan edilmesini Ada'nın ekolojik geleceği açısından önemli buluyoruz.

Gökçeada'nın fiziki coğrafya özellikleri ışığında beşeri ve iktisadi özelliklerini incelemeye çalıştığımız bu kitabın, adayı incelemek isteyen bilim insanlarımıza, Gökçeada'yı tanımak isteyen ziyaretçilere ve yerel halka faydalı olmasını diliyoruz.

KAYNAKÇA

Afad. (2013). Gökçeada Depremi Raporu, [https://deprem.afad.gov.tr /download/Document?id=299](https://deprem.afad.gov.tr/download/Document?id=299).

Akartuna, M. (1950). İmroz Adasında Bazı Jeolojik Müşahedeler, Türkiye Jeoloji Kurum Bülteni, 2/2, 8-18.

Akbulak, C. (2006). İznik Depresyonu'nun Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından İncelenmesi, İst.Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.

Akyol, O., Ceyhan, T., (2010). Gökçeada (Ege Denizi) Kıyı Balıkçılığı ve Balıkçılık Kaynakları, Su Ürünleri Dergisi 2010 E.U. Journal of Fisheries & Aquatic Sciences 2010 Cilt/Volume 27, Sayı/Issue 1: 1-5,

Cengiz, T., Özcan, H., Baytekin H., Altınoluk, Ü., Kelkit A., Özkök, F., Akbulak, C., Ayhan, Ç., (2009). Gökçeada Arazi Kullanım Planlaması, Tübitak Çaydag Hızlı Destek Projesi Proje No: 107Y337, Çanakkale.

Doganer, S. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası, Çantay Kitapevi, İstanbul.

Doğan, M. (2005). Türkiye Ziraatında Makineleşme: Traktör ve Biçerdöverin Etkileri, İ.Ü. Edebiyat Fak. Coğrafya Dergisi, Sayı: 14, S.66-75, İstanbul.

Dönmez, Y. (1976). Bitki Coğrafyasına Giriş, İst Üniv. Yay. No: 2506, İstanbul.

Emecen., F. (2000). "İmroz", Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/imroz>.

Erinç, S., Yücel, T. (1988). Ege Denizi: Türkiye ile Komşu Ege Adaları (2. baskı). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 84, Sayı: A.6, Ankara.

Gökçeada Kaymakamlığı. (2020). Gökçeada Ekoturizm ve Gastro-Turizm Yatırımları Projesi Fizibilite Raporu, Güney Marmara Kalkınma Ajansı.

Göney, S. (1985). Büyük Menderes Bölgesi, İst. Üniv. Yay. No:1985, Coğrafya Böl. Yay. No:79, İstanbul.

Göney, S. (1985). Büyük Menderes Bölgesi, İst. Üniv. Yay. No:1985, Coğrafya Böl. Yay. No:79, İstanbul.

Kahraman, C. (2011). Kuşadası Körfezi Kıyı Alanları Kullanımı ve Sorunları. İ.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Kahraman, C., Çaylı, G., Temel, S. (2021). Türkiye’de Kırmızı Renkli Akdeniz Toprakların Tarımsal Özellikleri ve Biyopolimerler Kullanılarak Verimliliğin Arttırılması, Sürdürülebilirlik için Akademik Araştırmalar – II Ed. Cengiz Kahraman, Artikel Akademi, 85-100, İstanbul.

Kapsız, A. (2004).Gökçeada’da Fiziki Coğrafya Araştırmaları, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir,

Karakulak, F.S. (2002). Fisheries in Gökçeada, (in Turkish). In: Gökçeada, Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası, Öztürk, B. (Ed.), Gökçeada Belediyesi, s. 177–186.

Kaya, H. (2006). Aydın İlinde Yetiştirilen “Yamalak Sarısı” Mahalli Zeytin Çeşidinin Fenotipik Özelliklerinin Tanımlanması, Adnan Menderes Üniv. Fen Bil.Enst,Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Konyalı, A., Daş, G., Savaş, T., Yurtman Y., (2004). Gökçeada’da İmroz Koyunu Yetiştiriciliği: Organik Hayvancılık İçin Potansiyel?1,2, 21st International Congress on Organic Animal Production and Food Safety, 28 April-1 May 2004, Kuşadası-Turkey.

Koral, H., Öztürk, H. ve Hanilçi, N. (2008).Tectonically Induced Coastal Uplift Mechanism of Gökçeada Island, Northern Aegean Sea, Turkey, Quaternary Internationala (article inprint).

Kurter, A. (1989). Gökçeada Jeomorfolojisi, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Bülten 6, 47-60, İstanbul.

Mansel, M.A. (1947). Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumu XIII. Seri, No:8, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Öner E., Vardar S. (2017). Gökçeada'nın (Çanakkale) Paleocoğrafya Özellikleri ve Jeoarkeolojisi, JOA (Journal Of Awareness), Cilt.2, Ss.203-219.

Öner E., Meric E., Nazik A., Avşar N. (2013). Yeni Bademli Höyüğü Çevresinde Alüvyal Jeomorfoloji ve Paleontoloji Araştırmaları, Profesör Doktor İlhan Kayan'a Armağan, (Gökçeada-Çanakkale), Ertuğ Öner, Editör, ss.839-876, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Öner E., Vardar S. (2017). Gökçeada'nın (Çanakkale) Paleocoğrafya Özellikleri ve Jeoarkeolojisi, JOA (Journal of Awareness), cilt.2, ss.203-219.

Özden, S., Ateş, Ö., Şengün, F., ve diğ. (2008). Gökçeada'nın Jeolojik Özellikleri, Gökçeada Değerleri Sempozyumu, 26-27 Ağustos 2008 Gökçeada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, No: 78 Çanakkale.

Özgüç, N. (1984). Turizm Coğrafyası, İst. Üniv. Yay. No: 3267, Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3203, İstanbul.

Özözen Kahraman, S. (2005) Geçmişten Günümüze Gökçeada'da Yerleşmelerin Dağılışı Etkili Olan Faktörler, İ.Ü Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü Dergisi, Sayı:14, S:25-42.

Özözen Kahraman, S. (2005) Gökçeada'da Göçlerin Nüfus Gelişimi ve Değişimi Üzerine Etkileri, Coğrafi Bilimler Dergisi, Sayı:3, S:39-53.

Öztürk, B. (1989). Gökçeada'nın İklimi, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülteni No:6, İstanbul.

Pektaş,G.Ö., Kahraman, C., Alkan, G., (2018). Türkiye’de Coğrafi İşaretler ve İhracat Pazarlaması Açısından Değerlendirilmesi, Doğu Coğrafya Dergisi: Yıl:23, Sayı: 39, Sayfa:65-82.

Sarı, R., Türkecan, A., Dönmez, M., ve diğ.(2015). Gökçeada’nın (Çanakkale) Jeolojisi the Geology of Gökçeada, Çanakkale Mta Dergisi, 150: 1-17.

Seçmen Ö., Leblebici E. (1978). Gökçeada ve Bozcaada’ nın Vejetasyon ve Forası, Bitki, Turkish Journal of Plant Sciences ,sayı 2, cilt 5, İzmir.

Sertkaya Doğan, Ö. (2009). Marmara Takımadaları, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Tanoğlu, A.(1969) Nüfus ve Yerleşme, Cilt I, İkinci Baskı, İst. Üniv. Yay. No:1183, Edebiyat Fak. Coğrafya Enst. Yay. No:45, İstanbul.

Yalçınlar, İ. (1980). Gökçeada’nın Jeomorfolojisi, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı 23, s. 239-256, İstanbul.

Yalçınlar, İ. (1980). Gökçeada'nın Jeomorfolojisi, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi 23: 239-256, İstanbul.

Yaşar, O. (2006). Turizm Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Gökçeada (İmroz), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 16, Sayı: 1 Sayfa: 1-32, Elazığ.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.mta.gov.tr/v3.0/arastirmalar/kesfedilen-maden-sahalari>

<https://deprem.afad.gov.tr/deprem-tehlike-haritasi>

<https://tudav.org> (<https://tudav.org/calismalar/koruma-alanlari/gokceada-deniz-parki/tudav-onerisi-ile-gokceada-deniz-parkinin-sinirlari-genisletildi/>)

<https://canakkale.com>.(<https://canakkale.com/gezilecek-yerler/gokceada-yenibademli-hoyuk>)

<https://gokceadabirlik.com> ([#prettyPhoto\[gallery1\]/0/](https://www.gokceadabirlik.com/fotograf-galerisi))

<https://mta.gov.tr> (<https://www.mta.gov.tr/v3.0/arastirmalar/kesfedilen-maden-sahalari>)

<https://tuik.gov.tr> (<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>)

<https://tuik.gov.tr> (<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>)

<https://ktb.gov.tr>

<https://afad.gov.tr>

<https://gokceada.bel.tr>

<https://gokceada.gov.tr>

EK. Fotoğraflar

Fotoğraf 45. Bademli Köyü-Tarihi Çınar Ağacı

Fotoğraf 46. Bademli Köyü-Avlu

Fotoğraf 47. Gökçeada'da Turizm Yatırımları

Fotoğraf 48. Bademli Köy Yolu

Fotoğraf 49. Bademli Köyü-Köy Evleri

Fotoğraf 50. Denizden Gökçeda

Fotoğraf 51. *Volkanik Kayaç Formasyonları (Bademli Çevresi)*

Fotoğraf 52. *Aydıncık Plajı (Kefaloz)*

Fotoğraf 53. *Aydıncık Bölgesi - Tuz Gölü*

Fotoğraf 54. *Tepeköy Rum Okulu*

Fotoğraf 55. Zeytinliköy (Gökçeada) Barajı

Fotoğraf 56. Yıldızkoy'da Kumtaşı Formasyonları

Fotoğraf 57. *Bademli'den Havaalanı ve Büyükdere Vadisi*

Fotoğraf 58. *Gökçeada Meydanından Bir Görünüm*

Fotoğraf 59. Kaleköy Sahili (Restoranlar)

Fotoğraf 60. Bademli'den Yukarı Kaleköy

Fotoğraf 61. Zetinköy'de Köy Kahveleri

Fotoğraf 62. Gökçeada'da Zeytin Alanları (Zeytinliköy Barajı Çevresi)